

קנין הלכה

2



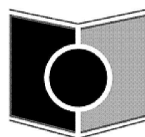
# מראי מקומות

מס' 1

חודש אייר תשפ"ב

הלכות שביעית

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה



*Dirshu*  
דרשו ד' ועוזו  
קרן עולמית לחינוך  
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"



# קנין הלכה

## מראי מקומות

### פרק ה

### הלכה א

**מקורות להלכה - לעזרת המעיין**

משנה פ"ח מ"ב עם ר"ש ורמב"ם

### **האם יש מצוה באכילת פירות שביעית**

השגות הרמב"ן לסהמ"צ לרמב"ם במ"ע שהשמיט הרמב"ם מצוה ג. מגילת אסתר שם.

רי"ט אלגזי בכורות ריש הלכות חלה אות ב ד"ה והנה לפי האמור. חזו"א סי יד ריש ס"ק י ד"ה ירו' וד"ה מש"כ.

### **המקור להיתר הדלקת הנר וצביעה בפירות שביעית**

רמב"ם בהלכה זו ובפיהמ"ש פ"ח מ"ב. ר"ש שם.

תו"כ ריש פ' בהר סוף פרשתא א עה"פ תהיה.

גמ' ב"ק דף קב. דתניא אין מוסרין וכו' עד דאי כרבנן האיכא נמי משרה וכבוסה. [וכעין זה סוכה דף מ. ועצים דהסקה תנאי היא דתניא וכו'].

[בענין הנאתו וביעורו שוין, רש"י ב"ק דף קא: ד"ה יצאו, תוס' סוכה דף מ. ד"ה יצאו.

### **על אלו מינים חלה קדושת שביעית**

גמ' ב"ק דף קא: רבא רמי וכו' עד דף קב. ועצים להסקה תנאי היא.

רש"י סוכה דף מ. ד"ה שהנאתו.

תוס' שם ד"ה יצאו.

### **דין קדושת שביעית בלולב**

גצ' סוכה דף מ. רש"י שם ד"ה יצאו.

רמב"ם פיהמ"ש על המשנה סוכה דף לט.

### **מראה מקומות**

מקור הדין ששביעית ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה הוא במשנה פרק ח מ"ב, ולמדו זאת מהפסוק והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, וסיכה כשתייה.

### **האם יש מצוה באכילת פירות שביעית**

בהשגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם, במצות עשה שלדעת הרמב"ן הושמטו ע"י הרמב"ם, כתב וז"ל מצוה ג' היא שנצטוונו לאכול פירות שביעית שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ודרשו רז"ל לאכלה ולא לסחורה וכו', ונכפלה זאת המצוה באמרו ואכלו אביוני עמך, שמשמע שיש מצוה באכילתם, מדלא קאמר לאביוני עמך תעזוב אותם, כמו שכתוב בלקט ושכחה ופאה, והנה העושה בהם סחורה עובר בעשה, א"כ מצוה הוא לאכלם ולא לעשות בהם סחורה, דלאו הבא מכלל עשה עשה.

ובעל מגילת אסתר שם הביין ברמב"ן שאכן יש מצוה לאכול את הפירות, וכן משמע שנקט הרי"ט אלגזי [בכורות ריש הלכות

# קנין הלכה

## מראי מקומות

חלה אות ב ד"ה והנה לפי האמור.

והחזו"א [שביעית ס' יד ריש ס"ק י ד"ה ירוש' וד"ה מש"כ] כתב דאין חיוב לאכול פירות שביעית ודלא כבעל מגילת אסתר, וכתב החזו"א שכוונת הרמב"ן היא שאיסור סחורה הוא ממנין העשין.<sup>1</sup>

### המקור להיתר הדלקת הנר וצביעה בפירות שביעית

הרמב"ם [הלכה זו וכן בפיהמ"ש] הביא דרשה "תהיה" לרבות הדלקת הנר וצביעה, ומקורו בתורת כהנים [ריש פרשת בהר סוף פרשתא א]. והר"ש [משנה א] הביא מהירושלמי שכתב דיש ריבוי אחר ריבוי, והסיק דאוכל אדם ובהמה עושין מהן צבעין לאדם. אמנם בגמרא [ב"ק דף קב. וסוכה דף מ.] הובאה דרשה אחרת בענין השימושים המותרים בפירות שביעית, דדרשינן לכם דומיא דלאכלה, שתהא זו השתמשות שהנאתה וביעורה שוין, דהיינו שההנאה באה בזמן הכילוי של הפרי, דומיא דאכילה, וה"נ הדלקת הנר היא בגדר הנאתו וביעורו שוין, שבזמן שהשמן כלה השלהבת מאירה. ולענין צביעת בגד כתב רש"י [ב"ק דף קא: ד"ה יצאו] דחשיב הנאתו וביעורו שוין, הואיל ובשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע.<sup>2</sup>

ובספר משנה ראשונה תמה על הרמב"ם למה הביא את הדרשה דתהיה, ולא את הסברא של הנאתו וביעורו שוין.<sup>3</sup>

### על אלו מינין חלה קדושת שביעית

בגמ' ב"ק [דף קא:] מבואר דאין קדושת שביעית חלה על עצים להסקה, דדרשינן לכם דומיא דלאכלה, דדוקא בדבר שהנאתו וביעורו שוין חלה קדו"ש ולא בדבר שביעורו קודם להנאתו. וכתב רש"י [סוכה דף מ. ד"ה שהנאתו] דהכי נמי מיריש קרא והיתה שבת הארץ נוהגת כמה שלכם לאכלה, שהנאתו דומה לאכילה, שהנאתו וביעורו שוין, ועצי הסקה קודם ביעורם להנאתם, דהתנור נעשה מוסק ואפשר לאפות בו רק אחרי שהעצים נתבערו מן העולם. עוד נתבאר בגמ' [שם] שגם עצי שמן שאפשר להדליק ולהאיר בהם, אין בהם קדושת שביעית דמ"מ בכלל עצים הם שסתמן להסקה.

ובגמ' [סוכה שם] איתא דיש קדושת שביעית בלולב, והמעם משום שהנאתו וביעורו שוין, וכתב רש"י [ד"ה יצאו] דעיקר הנאתו של לולב לכבוד בו את הבית, וזו שעת ביעורו וקלקולו ודמי להנאת אכילה. והרמב"ם [פירוש המשניות על המשנה סוכה דף לט.]

### ביאורים והערות

1. והקשה החזו"א על עצמו מהירושלמי [פ"ח ה"ב] דאין מחייבין אותו לאכול פת שעפשה, והרי בלאו הכי אין מצוה לאכול פירות שביעית ויכול להניחם ולא לאכלם, דאינם כשלמים שיש מצוה באכילתם, אלא הפירוש הוא שאינו חייב להתייחס לפת שעפשה כמאכל אדם, אלא רשאי להאכילה לבהמתו.

2. ועיין בתוס' [סוכה דף מ. ד"ה יצאו] שהביאו את דברי רש"י [שם ד"ה ולא] שכתב שבענין משרה וכביסה חשיב הנאתו אחר ביעורו, והואיל והיין ששורין בו את הפשתן ואת הכביסה מתבער מיד, וההנאה היא רק בזמן הלבשה, והקשו תוס' דא"כ גם בצבע נימא כן שההנאה היא רק בזמן הלבשה. וכתבו תוס' דלהך צד בגמרא [דף קא.] שיש שבח סממנים ע"ג הצמר ניחא, ולכאורה כוונתם דאם יש שבח סממנים ע"ג הצמר, נמצא שבזמן הצביעה עדיין לא כלה הפרי של השביעית, שהרי הצבע נמצא על הבגד, ובזמן הלבשה מתבער הצבע מעט מעט, וזו גם זמן ההנאה מהצבע. ולהך צד שאין שבח סממנים ע"ג הצמר, נמצא שהצבע מתבער מן העולם בשעת מעשה הצביעה ואז מגיעה גם ההנאה, שהבגד נעשה צבוע.

3. לפום ריהטא נראה שהירושלמי והרמב"ם לא ס"ל הך כללא של הנאתו וביעורו שוין, ולכן הוצריכו לדרשה אחרת כדי להיתר הדלקת הנר וצביעה.

וגם לענין הנידון על מה חלה קדושת שביעית, שבגמרא ילפינן לה ג"כ מהך כללא של הנאתו וביעורו שוין, נראה שהירושלמי אינו סובר כלל זה ולכן הסתפק במיני בשמים ובמיני כיבוסים, וכפי שיובא בע"ה להלן.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

כתב דאין בלולב קדושת שביעית כלל כיון שהוא בכלל עצים.4  
והמעם הנ"ל [שהדבר תלוי בהנאתו וביעורו שוין] חלה קדושה על מיני צבע הואיל והנאתו וביעורו שוין, וכפי שנתבאר בתום [סוכה דף מ. ד"ה יצאן], עיין בהערה 33.

### הלכה ב

#### מקורות הלכה - לעזרת המעיין

משנה הנ"ל.

משנה תרומות פי"א מ"ב.

#### סחיטת פירות

גמ' ברכות דף לח. ואמר מר בר רב אשי האי דובשא וכו' עד מאי טעמא במילתייהו קיימי כדמעיקרא.

גמ פסחים דף כד: אתמר נמי וכו' עד אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא.

רמב"ם פי"א מתרומות ה"ב.

חזו"א שביעית סי' כה ס"ק לב.

#### ריסוק פירות

רש"י ברכות דף לח. ד"ה טרימא.

רמב"ם פ"ח ברכות ה"ב.

תרומת הדשן סי' כט.

שו"ע ורמ"א או"ח סי' ר"ב ס"ז, ומשנ"ב על הסעיף הזה.

### מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה הנ"ל פרק ח מ"ב, ושם איתא גם לסוף דבר שדרכו לסוך, [ומובא להלן הלכה ו]. וכתב הרמב"ם שהוא כדון תרומה ומעשר שני.

ועיין ברמב"ם [פרק יא הלכות תרומות ה"ב] שהביא את הגמ' [ברכות דף לח.]. דתמרים של תרומה מותר לעשות מהן

טרימא, ופירש הרמב"ם הדינו לחבצם [פי' לרסקם], ואסור לעשות מהם שכר. גם כתב הרמב"ם שאין עושין מתמרים דבש

ולא מתפוחים יין, ומקורו במשנה תרומות [פי"א מ"ב].

#### סחיטת פירות

לפי מה שדימה הרמב"ם דין שביעית לדיני תרומה ומע"ש, נמצא שאין לסחוט פירות שביעית אלא זיתים וענבים [ועיין להלן

ברין תפוזים ולימונים]. המעם להתיר בזיתים וענבים הוא משום שבפירות אלו המשקה היוצא מהם נחשב כגוף הפרי עצמו, וכשם

שלוקים מהתורה על אכילת ענבים של ערלה כן לוקים על שתיית יין של ערלה, וגם לענין הברכה ברכתן בורא פרי העץ. [וביין

הואיל והוא סועד את הלב תיקנו בו ברכת בורא פרי הגפן כמבואר בגמ' (ברכות דף לו:), אך עכ"פ שם פרי עליו].

#### ביאורים והערות

4. ולפי מש"כ לעיל [הערה 3] שהרמב"ם לא פסק את הכלל של הנאתו וביעורו שוה לגבי היתר השימוש בפירות שביעית, יתכן

שהרמב"ם לא פסק את הכלל של הנאתו וביעורו שוין גם לבי עצם החלות של קדושת שביעית, ועיין להלן [הלכה י] שהרמב"ם פסק

ששביעית חלה על מיני כיבוסין כבורית ואהל, ועיי"ש מה שהבאנו מהאחרונים.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

ובכלל איסור הסחיטה יש גם איסור לעשות שכר מתמרים ויין מתפוחים, כמבואר בגמ' [ברכות דף לח הנ"ל], ואף שהיו רגילים לעשות שכר מתמרים כמבואר בגמרא בכמה מקומות, מ"מ אין די ברגילות זו להחשיב את השכר כפרי, וגם אם יהיו תמרים של ערלה לא ילקה מן התורה על השכר שעשו מהם.

ובגמ' [פסחים דף כב:] מבואר דהא דאין לוקין בתורה על שתיית מיץ רימונים ותותים, הוא משום שהמשקה היוצא מהן נחשב זיעה בעלמא.

וכתב החזו"א [סי' כה ס"ק לב ד"ה חולין] וד"ה ויש] דמתוך שאין זה עיקר הפרי רק זיעה בעלמא, לכן כשאמרה תורה דפירות שביעית מיועדין לאכילה, הכוונה בדוקא לעיקר הפרי ולא למשקה היוצא ממנו, והיינו דזה חשיב כמאבד את עיקר הפרי. [אמנם אם עבר ופחט את הפרי יש במשקה היוצא קדושת שביעית מדרבנן, כשם שיש איסור מדרבנן לשתות משקה היוצא מפירות ערלה, וכן כתב החזו"א (שם ד"ה והנה)].

ולפי כל הנ"ל אין לעשות בשביעית מיץ תפוחים ומיץ רימונים, שהרי בגמ' [פסחים דף כד:] מבואר דמיץ תותים ורימונים היו זיעה בעלמא. 5

### סחיטת תפוזים ואשכוליות

החזו"א [סי' כה ס"ק לב ד"ה והנה] האריך לדון אם מותר לסחוט תפוזים ואשכוליות. ועיי"ש שהביא שדעת הרשב"א [ברכות דף לח.] דכל שהפרי עומד לסחיטה דין המשקה היוצא ממנו כדין הפרי, וזה הטעם שהמשקה היוצא מזיתים וענבים חשיב פרי. והסתפק החזו"א שמא גם שאר ראשונים מסכימים להרשב"א ביסוד זה.

ולגבי ההגדרה אימתי מיקרי שהפירות עומדים לסחיטה, דן החזו"א לומר שאין צריך שיהיה רוב שימוש הפירות האלו ע"י סחיטה, אלא די בזה שרוב בני אדם משתמשים בפרי הזה גם לסחיטה, אף שאין זה רוב תשמיש הפרי, והוסיף דאפשר שכל שרוב בני אדם ניהא להו במשקה כמו בפרי, מיקרי עומד לסחיטה, וסיים בצ"ע לגבי גדר רוב בדין זה.

ואין בדברי החזו"א הכרעה בדין זה, וכתב דלמעשה צ"ע, אך הוסיף שלימון עדיף טפי כיון שאין דרך לאכול את הפרי עצמו ולעולם המיץ שלו עיקר.

אמנם בסדר השביעית שכתב ר' וליג שפירא בחיי החזו"א ובפני החזו"א, כתב שמותר לסחוט תפוזים ואשכוליות. ובמקרה שבזמן הסחיטה נכנס לכלי גם בשר הפרי, כתב החזו"א דנראה שזה אינו שייך לדיני סחיטת הפירות, אלא לדיני ריסוק הפירות המובאים להלן.

### ריסוק פירות וירקות

בגמ' [ברכות דף לח.] הנ"ל איתא דתמרים של תרומה מותר לעשות מהן טרימא, ועוד איתא התם דתמרים שעשה מהן תרומה מברכין עליהן בורא פרי העץ, והטעם משום שהפרי עדיין קיים.

ונחלקו הראשונים במהות טרימא:

[א] רש"י [ד"ה טרימא] כתב דטרימא הוא דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק, ודייק מדבריו בתרומת הדשן [סי' כט], שרש"י סובר שאם ריסק את התמרים לגמרי ברכתן שהכל. ומשמע דה"ה שלפי רש"י אסור לעשות טרימא מתמרים של תרומה, דחשיב

#### ביאורים והערות

5. אמנם בספר ארחות רבנו [ח"ב עמ' שמן] הביא שהגר"ש ברזם זצ"ל שאל את החזו"א אם מותר לעשות מיץ מרימונים, והשיב לו שמותר ככתוב בשיר השירים "מעסיס רימונים".

ולגבי מיץ גזר כתב בספר חוט שני [עמ' רכז] שקשה להקל, וכן אסר בספר משפטי ארץ [פרק כב סי' ב].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

כמאבד את עיקר הפרי.

[ב] הרמב"ם [פ"ח ברכות ה"ב] נקט שאפילו עשה מהתמרים עיסה מברך עליה בפה"ע. ופירש הב"י שהרמב"ם נקט דאף באופן שהפרי התרסק לגמרי, מ"מ ה"ז נחשב שהפרי קיים ולא נאבד.

**להלכה:** השו"ע [או"ח סי' רב ס"ז] העתיק את לשון הרמב"ם, והרמ"א כתב דלפי"ז ה"ה דמברכין בפה"ע על פאוודלא [מרקחת ריבה], והביא את ה"א דמברכין על זה שהכל, וסיים הרמ"א דטוב לחוש לכתחילה ולברך שהכל, אך אם בירך בפה"ע יצא כי כן נראה עיקר.

וכתב המשנה ברורה דלהלכה קי"ל דאף בנתרסקו לגמרי מברך בפה"ע כל זמן שממשן קיים וניכר תארום וצורתם, כמו בתמרים, ורק לגבי פאוודלא שאבדה כל צורתה ולא ניכר כלל מה היא, אז לכתחילה מברך שהכל כהכרעת הרמ"א.

ולפי"ז נמצא דלענין תרומה ושביעית, מותר אף לרסק את הפרי לגמרי אם עדיין ממשו קיים וניכר מה הוא, וגם לענין עשיית ריבה, שהפרי מרוסק לגמרי ולא ניכר כלל מה הוא, ה"נ מותר מעיקר הדין, ואם היינו למדים מדיני ברכות אז לכתחילה יש לחוש, ובמקום הצורך יש להקל, אך בסדר השביעית להר"ז שפירא [אשר היה לנגד עיני החזו"א] התיר בפשיטות לעשות ריבה מפירות שביעית.

ועיין בסדר השביעית הנ"ל שכתב שאין לרסק אלא אם זה פרי שרגילים לרסקו, ונראה שמעם האיסור בפרי שאין רגילים לרסקו הוא משום שזה כעין פרי שדרכו לאכול חי, שאסור לבשלו, ולכן נראה שדי בזה שיש מיעוט חשוב מהפירות שנאכלים ע"י ריסקו כדי להתיר, דדי בזה כדי שלא ייחשב כאוכל את הפרי שלא כדרכו.

מאידך גיסא נתבאר בתרומת הדשן [סי' כט] שאם זה פרי שנאכל תמיד ע"י כתישה, מודה גם רש"י שברכתו בפה"ע, ולפי"ז נמצא שיש בנידון זה ג' אופנים:

- א. פרי שנאכל תמיד ע"י ריסקו לכו"ע מותר לכתחילה לרסקו.<sup>6</sup>
- ב. פרי שעיקרו נאכל כשהוא שלם, אך לפעמים רגילים לרסקו, בזה נחלקו רש"י והרמב"ם, ובזה נאמרה לענין ברכות ההכרעה שהובאה לעיל, שהחזו"א התיר לעשות אפילו פאוודלא מפירות שביעית אף שאין צורת הפרי קיימת כלל.
- ג. פרי שאין רגילים כלל לרסקו לגמרי אין לרסקו, ומ"מ אם עבר וריסקו מותר לאכול.<sup>7</sup>

## הלכה ג

### מקורות הלכה - לעזרת המעיין

משנה תרומות פי"א מ"א ומ"ג.

רמב"ם פי"א מתרומות ה"א-ה"ו.

ר"ש שביעית פ"ח מ"ב.

### קילוף פירות הראויים לאכילה גם בלי קילוף

#### ביאורים והערות

6. ונראה דכשם שכתב החזו"א [סי' כה ס"ק לב, הובא לעיל בסמוך לענין סחיטת הפירות] שא"צ שיהא רוב הפרי נאכל ע"י סחיטה, אלא די בזה שרוב העולם משתמשים בפרי זה גם ע"י סחיטה, ואפשר דדי בזה שניחא לרוב העולם במשקה הנסחט כמו בגוף הפרי, עיי"ש שסיים בצ"ע, ה"נ לענין דברי תה"ד האלו בשיטת רש"י, דאף שסובר שריסקו גמור הוי כסחיטת הפרי מ"מ לא גרע מסחיטה, ודי בזה שרוב העולם משתמשים בו גם ע"י ריסקו וניחא להו בריסקו כמו בפרי שלם אף שרק מיעוט נאכל באופן זה.
7. דגם פרי שאסור לסוחטו מ"מ אם עבר וסחטו לא נאסר המשקה היוצא, ואדרבה יש בו קדושת שביעית מדרבנן.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

ירושלמי פ"א דתרומות ה"ב - מקנב כל מה שרוצה.

חזו"א סי' יד ס"ק י ד"ה נראה.

### קליפה הראויה לבהמה במקום שאין רגילים להאכיל לבהמה

חזו"א סי' יד ס"ק י ד"ה נראה.

שם סוד"ה וכל.

### גם הפסד בפירות שביעית

שו"ת מהרי"ט ח"א סי' פ"ג.

בית הרידב"ז סי' ה' ס"ק א.

מקדש דוד זרעים סי' נט אות ה ד"ה הנה.

חזו"א סי' יד ס"ק י ד"ה ולמדנו.

### לשון הרמב"ם אינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד

ירושלמי פ"ח ה"ב

רמב"ם פ"ג מע"ש הי"א.

חזו"א סי' יד ס"ק י ד"ה ירו' וד"ה ונראה וד"ה מש"כ.

## מראה מקומות

כתב הרמב"ם שלא ישנה פירות שביעית מבריותן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש. מקור האיסור של שינוי בתרומה הוא במשניות [פרק יא תרומות משנה א ומשנה ג], ונתפרשו ברמב"ם [פ"א הלכות תרומות ה"א-ה"ו], וכן ברמב"ם הלכות מעשר שני [פ"ג הי"א].

### איסור הפסד

המקור לאיסור הפסד הוא בגמ' פסחים [דף נב:] שנאמר לאכלה ולא להפסד, ושם איירי לענין שאסור לקיץ פירות שביעית קודם שנהיו ראויין לאכילה.

וכתבו האחרונים דאף שאיסור הפסד בפירות שביעית נלמד מאיסור הפסד בתרומה, מ"מ יש חילוק גדול ביניהם, שבתרומה נצטוינו לשמור אותה שלא תפסד ולא תתקלקל שנא' משמרת תרומתי ואילו בשביעית נצטוינו רק שלא להפסיד את הפירות, אך אין חובה לשמור את הפירות מהפסד.<sup>8</sup>

עיי' בר"ש [פ"ח מ"ב] שהביא מהירושלמי שאסור לאכול תרדין חיין, הואיל ודרך אכילתן ע"י בישול, וכן אסור לכוס חטים חיות שדרך אכילתן ע"י טחינה ואפיה, א"נ ע"י קלייתן. וכתב הר"ש שהטעם הוא משום שנאמר לאכלה ולא להפסד, ואכילה שלא כדרך היא בגדר הפסד.

ונתבאר לעיל [הלכה ב] שלענין הגדרת הפרי כדרכו לאכול חי או מבושל, די בזה שיש מיעוט חשוב של פירות הנאכלים גם באופן זה, א"נ שיש מיעוט חשוב של אנשים האוכלים באופן זה כדי להתיר לאוכלו כן. אבל מיעוט קטן אינו נחשב, דבטלה דעתם

### ביאורים והערות

8. ולכן אם נשאר תבשיל של שביעית ואין רוצים לאכול, אין חיוב להכניסו למקרר כדי שישתמר, אלא רשאי להשאירו במקומו אף שהוא ממהר להתקלקל שם. [משא"כ אם היה כה"ג בתרומה היה צריך לשמרה במקרה].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

של העושים כן.<sup>9</sup>

### קילוף פירות הראויים לאכילה אף בלי הקילוף

כתב החזו"א [סי' יד ס"ק י ד"ה נראה] דכשם שאמרו בירושלמי [פ"א תרומות ה"ד] דמותר לקנב בירק של תרומה כל מה שהוא רוצה [פירוש להסיר העלים שאינם נאים כ"כ, אף שהם ראויים לאכילה], כן מותר לקלוף פירות שביעית אף בפירות הראויים לאכילה בלי הקילוף [כגון תפוחים ומלפפונים]. אמנם כתב שהקליפה קדושה עדיין בקדושת שביעית, וכדמצינו ברמב"ם [פ"א תרומות ה"י] שקניבת הירק אסורה לזרים, ולכן מניחה בכלי עד שתתעפש.

### קליפה הראוייה לבהמה במקום שאין רגילים לאכילה לבהמות

כתב החזו"א [סי' יד ס"ק י ד"ה נראה] שלענין קליפה הראויה לבהמה נראה שאם רוב בני אדם מייחדין אותן לבהמה עדיין יש בה קדושת שביעית, ואם רוב בני"א אין מייחדין לבהמה פקעה קדושתה, וכמו שאמרו רוב עצים להסקה אף שראויין לבישול ולהתחמם.

אך הסתפק החזו"א אם זה תלוי במקום שבו נמצאים, לפי הנהגת רוב בני"א במקום זה, או שהדבר מסור לחכמים כפי התשמיש הראוי לדבר זה, ואפשר שהתשמיש הראוי לקליפה הוא ליתנה לבהמה, ועדיין יש קדו"ש.

עוד כתב שם החזו"א [סוד"ה וכל] שברמב"ם [הלכות כלאים פ"ה ה"ח] משמע שהדבר משתנה לפי המקום והזמן [דכתב שם הרמב"ם "עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום"], וציין גם למשנה ברורה [סי' רב שעה"צ ס"ק מא] שהביא מדברי הברכ"י שהדבר משתנה לפי המקום והזמן.

אמנם בסדר השביעית להר"ו שפירא כתב דכל שראוי לבהמה יש להניחו בכלי עד שיפסד ממאכל בהמה, וכן נהג החזו"א בביתו אף בקליפין שלא היו עומדין למאכל בהמה.

### גם הפסד לפירות שביעית

עיין בשו"ת מהרי"ט [ח"א סי' פג] נשאל אם מותר ללקט את העלים של עצי התות לצורך תולעי המשי, שליקוט זה גורם הפסד לפירות התות. וכתב מהרי"ט שגם הפסד לא נאסר בפירות שביעית, והביא ראיה מהירושלמי [פרק ז ה"א] שאמרו הדא קניבתא דירקא מסקין ליה לאיגרא והיא יבשה מן גרמה, והיינו דקניבת ירק [עלי ירק שאינם נאים כ"כ ודרך בני אדם להסיר אותם ולא לאוכלם אף שראויים הם לאכילה] אין להאכילה לבהמה, דמאכל אדם אסור ליתנו לבהמה, אך מותר להעלותה לגג והיא מתייבשת מעצמה, ואז לא תהא ראויה אלא לבהמה. ונקט מהרי"ט שהעלאת העלים לגג נחשבת גרמא, ולמד משם שגם הפסד מותר. גם הרידב"ז מסלוצק [בית רידב"ז סי' ה ס"ק א] התיר גרם הפסד.

אמנם מלשון החזו"א [סי' יד ס"ק י ד"ה ולמדנו] יש ללמוד דס"ל שהעלאת הירק לגג נחשבת הפסד בידים, וטעם ההיתר להעלות לגג הוא משום שאם לא יעלה לגג ירקבו העלים, ונמצא שההעלאה לגג מועילה לעלים האלו, שיהיו ראויים לבהמה].

ובספר מקדש דוד [זרעים סי' נט אות ה ד"ה הנה] הביא ראיה לאסור מהרמב"ם [פ"ה ה"ה], שכתב שאם הלכה הבהמה מאליה אל תחת התאנה ואכלה מפירות שביעית, אין מחייבין אותו להחזירה, שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תחיה כל תבואתה

### ביאורים והערות

9. משא"כ לענין להתיר סחיטת הפרי בעינין שיעור יותר גדול של בני אדם המחשיכים את המשקה היוצא מן הפרי כעיקר הפרי, וכפי שנתבאר לעיל [הלכה ב] בשם החזו"א.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

לאכול, ואי נימא דגרם הפסד מותר כ"ש שאין צריך למנוע מהבהמה מלאכול, ואין צריך לזה פסוק.<sup>10</sup>

### לשון הרמב"ם אינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד וכו'

מקור הלשון הזו הוא בירושלמי, ושם נוסף עוד דאין מחייבין אותו לאכול קניבת ירק, וכעין זה כתב הרמב"ם [פ"ג מע"ש הי"א] שאין מחייבין אותו לאכול פת שעופשה ושמן שנשרה, והוסיף הרמב"ם דכיון שנפסל מאוכל אדם פקעה ממנו קדושה. ועיין חזו"א [סי' יד ס"ק י ד"ה ירו'] שנתקשה בלשון הירושלמי והרמב"ם דהא אין חיוב כלל לאכול פירות שביעית, ומה הס"ד שיתחייב לאכול תבשיל שנפסד. וכתב החזו"א שהביאור הוא שאין מחייבין אתו להתייחס לתבשיל זה עדיין כמאכל אדם [לענין שיהא אסור להאכילו לבהמתו], אלא פקע ממנו דין מאכל וממילא רשאי להאכילו לבהמתו. [והוסיף החזו"א דמעתה נראה דאסור לאדם לאכול תבשיל זה כיון שראוי לבהמה ואכילת האדם אינא אלא הפסד].

## הלכה ד

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה פ"ח מ"ז ר"ש ורא"ש ורמב"ם.

גמ' זבחים דף עה: תני תנא וכו' עד דף עו. הכא נמי תרומת ירק דרבנן.

ביאור הגר"א בשנות אליהו על המשנה פ"ח מ"ז הנ"ל.

### מאכל אדם שנפסל מאכילה וראוי לבהמה

חזו"א סי' יג ס"ק טו ד"ה כ'.

## מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פרק ח משנה ז.

ונחלקו הרמב"ם והר"ש בביאור המשנה:

א] הרמב"ם מפרש שהחשש הוא שמא הירק של השביעית יפסל מכח התרומה, שאם התרומה תמא יצטרכו לשרוף גם את הירק של השביעית. וכן משמע גם מלשון הרמב"ם ביד החזקה.

ב] הר"ש והרא"ש מפרשים שהחשש הוא שמא השמן של התרומה יבוא לידי פסול, כשיגיע הזמן של הביעור.<sup>11</sup> וכפירוש של הרש והרא"ש מבואר להדיא בנגמ' [זבחים דף עו.], וכבר תמה בהגהת היעב"ץ על פי' הרמב"ם.

ג] אמנם הגר"א בשנות אליהו במשנה זו כתב שהאיסור הוא בין מחמת התרומה ובין מחמת השביעית, וכן כתב החזו"א [סי' יד ס"ק יג].<sup>12</sup>

## ביאורים והערות

10. ובספר משפטי ארץ [פרק כא סעיף טז הערה 22] הביא את הוראת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאמר שמאכל העומד לאכילת אדם אסור לגרום לו הפסד, וגם לא לגרום לו להפוך למאכל בהמה, אבל אוכל שבודאי לא יאכל ע"י האדם כגון קניבת הירק, אין לאסור לגרום לו להפוך למאכל בהמה, ולכן מותר להעלותה לגג.

11. ואף שלפי הר"ש הביעור הוא הפקר, כתב החזו"א [סי' יד ס"ק יג] שהחשש הוא שמא לא יבער בזמן הביעור בשוגג או באונס, ויאסור הפירות.

12. ועיין החזו"א לגמ' בכורות [דף יב:]: שהקשו שתיפטר עיסה של שביעית מהפרשת חלה, משום דחיישינן שמא תיטמא החלה ויצטרך לשורפה, ונמצא גורם שריפה לפירות שביעית, ונהי דלא מסקינן הכי משום שאין לבטל מצות הפרשת חלה משום החשש הזה, אך בעלמא כשאין ביטול מצוה, יש לחוש.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

### האם מותר לבשל ירק של תרומה בשמן של שביעית

בגמ' [זבחים דף עו.] דנו לומר דאפשר שגם ר' שמעון אוסר להביא קדשים לבית הפסול, אך בתרומת תבלין וירק שהם דרבנן לא חייש לזה. ולפי"ז דן רע"א במשנה לומר שאף לת"ק שאסר להביא קדשים לבית הפסול היא מותר בתרומת ירק דרבנן. רע"א אויל בשיטת הר"ש והרא"ש שהחשש הוא לגבי התרומה, שעלולה לבוא לידי פסול בזמן הביעור של השביעית. אמנם בחזו"א [שם] מבואר דאסר גם בירק של תרומה. [וכן הוא בתפארת ישראל על המשניות, עיי"ש שכתב דנהי דמצד התרומה החשש יותר קל כיון שתרומת ירק דרבנן, מ"מ מצד השביעית יש לחוש שמא יטמא הירק ויצטרך לשורפו עם השמן של שביעית הבלוע בו].

### הלכה ה

#### מקורות הלכה - לעזרת המעיין

#### האם פירות שביעית הם הפקר לבהמה

תוספתא פ"ה הי"ג.

ירושלמי ריש פ"ו פאה.

תוס' ר"ה דף ט. סוד"ה וקציר [השני] ורש"ש שם.

משנה פ"ט מ"ד אין אוכלין על השמור, ופיה"מ לרמב"ם.

חזו"א סי' יד ס"ק ד ד"ה פירות.

#### מראה מקומות

הטעם שלא ליתן מאכל אדם לבהמה הוא משום דחשיב הפסד, ואף שמותר להדלקת הנר בשמן של שביעית, ודרשינן לה מדכתיב לכם לכל צרכיכם היינו דוקא כשהוא צורך האדם, אבל אכילת הבהמה נחשבת צורך הבהמה ולא צורך האדם. מאכל אדם שנפסל מאכילת אדם, דייק בחזו"א [סי' יג ס"ק טו ד"ה כ'] מדברי הגר"א על הירושלמי [פ"ז ה"א בתיא קניבתא דירקא] שמותר להאכילו לבהמה. [ולענין אי שרי לעשות ממאכל כזה מלוגמא, כתב החזו"א (שם ס"ק כד) שהר"ש אסר, אך הגר"א הנ"ל התיר גם מלוגמא].

#### האם פירות שביעית הן הפקר לבהמה

בתוספתא [פ"ה שביעית הלכה יג] איתא דאף שאין מאכילין פירות שביעית לבהמה, מ"מ אם הלכה הבהמה מאליה אל תחת התאנה ואכלה, אין מחייבין אותה להחזירה שנא' ולבהמתך אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול.

ובירושלמי [פ"ו פאה ה"א] מבואר דהפקר בשביעית הוא הפקר גם לבהמה.

אמנם בתוס' [ר"ה דף ט. סוד"ה וקציר (השני)] כתבו דשומרי ספחין בשביעית לא עברו על איסור שמירת הפירות כששמרו מבהמה ומחיה, ומבואר מזה שמותר למנוע מבהמה מלאכול פירות שביעית.

עוד הביא החזו"א [סי' יד ס"ק ד ד"ה פירות] מהמשנה [פ"ט מ"ד] דנחלקו אי אוכלין על השמור, ופירש הרמב"ם שהשמור הוא בבתים ובגנים, ומבואר שמותר לשמור מן החיה.

ובלא"ה כתב החזו"א שלא שייך לאסור על בהמה מלאכול פירות הפקר. ולכן כתב החזו"א שאף שהפקר של השביעית הוא הפקר גמור, אף לבהמה, מ"מ מותר למנוע מבהמה וחיה להגיע אל הפירות, והנפק"מ בהפקר הוא בהא שאם הלכה הבהמה ואכלה אין מונעין אותה מלאכול, ואף אסור למנוע אותה מלאכול.

כתב החזו"א שהדין הנ"ל שבהמה שהלכה ואכלה אין מונעין אותה, היינו דוקא כל זמן שהפירות מחוברים לקרקע ומופקרים, אבל



# קנין הלכה

## מראי מקומות

אם האדם תלש אותם וזכה בהם והלכה הבתמה ואכלה, צריך למונעה מלאכול, דמעתה אין הם מופקרים עוד לבהמה.

### הלכה ו

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה פ"ח מ"ב, ר"ש ורמב"ם.

ירושלמי פ"ח ה"ב.

תוספתא פ"ו ה"ג.

רמב"ם פי"א מתרומות ה"ג.

אין סכין במרחץ.

ירושלמי פ"ח סוף ה"ב.

מקדש דוד זרעים סי' נ"ט ד"ה כתב מהרי"ט.

#### מראה מקומות

המקור להא דלא יסוך יין וחומץ הוא במשנה פ"ח מ"ב.

ואיתא בירושלמי [פ"ח ה"ב] דההיתר לסוך בשמן קאי גם על מי שחושש בראשו או שיש בו חמטין, ואין דנים אותו כסך לרפואה והו"ל כמלוגמא ויאסר, דסו"ס סך את גופו כדרכו.

ובתוספתא [פ"ו ה"ג] איתא סך אדם שמן ע"ג מכתו ובלבד שלא יטול כמוך ויתן ע"ג מכתו.<sup>13</sup> והובאה התוספתא בפאת השולחן. הטעם שלא לפטם את השמן נתבאר ברמב"ם [פי"א תרומות ה"ג] דהוא מפני שמוציאו מכלל מאכלות ועושהו שמן משחה. [ואף שהשמן ניתן לסיכה, מ"מ הוצאתו מכלל מאכל השיבא הפסד].

הטעם שלא לסוך במרחץ נתבאר בירושלמי [פ"ח סוף ה"ב] דהוא משום בזיון קדשים. ומכאן למד מהרי"ט [ח"א סי' מג] שיש קדושה מסויימת בפירות שביעית.<sup>14</sup>

### הלכה ז

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא פ"ו הלכה ו-ז ופירוש מנחת בכורים

ירושלמי פ"ח ה"ח

כסף משנה פי"א תרומות ה"ו.

חזו"א סי' יג ס"ק ח ד"ה וכן.

#### מראה מקומות

המקור להא דאין חוסמין תנור וכיריים בשמן של שביעית הוא בתוספתא פ"ו ה"ז.

ועיין כסף משנה [פי"א תרומות ה"ו] שכתב שהיו רגילים לסוך תנור וכיריים חדשים בשמן כדי לחזקם. וטעם האיפור הוא משום דחשיב הפסד לפירות שביעית.

#### ביאורים והערות

13. ולכאורה הטעם משום דנטילה במוך ובמטלית דמיא טפי לרפואה.

14. וכתב במקדש דוד [זרעים סי' נט ד"ה כתב מהרי"ט] דכן מבואר גם בשנות אליהו [פ"ח מ"ג] על הא דאין מוכרים פירות שביעית במדה ובמשקל, וכתב הגר"א שהוא משום בזיון. עוד כתב המקדש דוד דנראה שזה הטעם להא דאיתא בתוספתא [פ"ו ה"ו] שאין סכין שמן של שביעית בידים טמאות, הובא להלן [הלכה ז].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

ועיין חזו"א [סי' יג ס"ק ח ד"ה וכן] שכתב דסיכת הכלים דמזיא למשרה וכבוסה דאסורין בפירות שביעית [משום שביעורן קודם להנאתן].

הא דאין סכין את השמן בידים טמאות, מקורו בתוספתא פ"ו ה"ו. וכתב במנחת ביכורים דהטעם הוא משום דמפסיד אוכלין, וצ"ע שהרי פירות שביעית נאכלים בטומאה, ואולי כוונתו שממעט מהאוכלין חולין בטהרה,<sup>15</sup> ולפי"ז כ"ש שאין לטמא פירות שביעית בשאר טומאות, כגון בשרץ או בנבילה או במת.<sup>16</sup> אך בימינו אין זה נוהג כיון שכולנו טמאי מתים.

והא דאם נפל ע"ג בשרו משפשפו בידים טמאות, כתב בחסדי דוד על התוספתא [תרומות פ"י ה"י ד"ה שמן וד"ה סך] דהוא משום שמשעה שניתן ע"ג הבשר פקעה קדושתו.

### הלכה ח

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה פ"ח מ"ב, רמב"ם ור"ש ורא"ש.

#### הדלקה בדמי שביעית

תוספתא פ"ה ה"ג.

ירושלמי פ"ז ה"א בהא דאין מדליקין מדמי שביעית, גירסת הגר"א שם.

ר"ש פ"ז מ"ב בשם הירושלמי הנ"ל.

#### נתינת שמן במדורה

תוספתא פ"ו ה"ח.

מקדש דוד זרעים ס"ו נט סוף אות ד.

### מראה מקומות

המקור דשביעית ניתנה להדלקת הנר הוא במשנה פ"ח מ"ב.<sup>17</sup>

#### ביאורים והערות

15. והמקדש דוד [זרעים סי' נט ד"ה כתב מהרי"ט] כתב שהטעם לאסור לסוך בידים טמאות הוא משום דאסור לטמא קדשים, אף באופן זה שאינם נאסרים.

16. וכתב בחוט שני דאפשר שהמשנה נקטה דין זה לענין סיכת שמן משום שרצו להביא דין טומאת ידיים, וסתם מאכלים של חולין אינם נטמאים בידיים שהן שניות לטומאה, ורק משקין מקבלים טומאה מידיים טמאות ונעשין תחילה, והיינו יין והשמן, והרגילות ליגע בידיים היא בזמן סיכת שמן.

ועיין בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות צב] שהביא דהרמב"ם [הקדמה לפיהמ"ש] כתב דסתם ידיים אינן מטמאות משקה חולין, ורק ידיים שידוע שנטמאו. וכ"כ האור"ש [פ"ח אבות הטומאה ה"ח], אך ציין שהחזו"א [ריש מסכת ידיים] כתב שהרמב"ם בחיבורו חזר בו ונקט שגם סתם ידיים מטמאות משקה חולין.

17. הבאנו לעיל [הלכה א] את דברי הרידב"ז [פרק ה הלכה ט] שכתב שאין להדליק נר חנוכה משמן של שביעית הואיל ואסור ליהנות לאורו, וכן הורה החזו"א כמובא בספר ארחות רבינו [ח"ב עמ' שלד], ועי"ש שאמר דכן מוכח בגמ' מנחות. וציינו לגמ' במנחות דף (פד). שהקשה איך מביאים את העומר מספיחי השביעית והרי רחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה, והקומץ נקטר ע"ג המזבח. וחזינן שהקטרת

# קנין הלכה

## מראי מקומות

### אין מדליקין בשמן שנקנה בדמי שביעית

המקור להא דאין מדליקין בשמן שנקנה מדמי שביעית הוא בתוספתא [פ"ה ה"ג] ובירושלמי [פ"כ ה"א]. ועיי"ש דאמר ר"מ מחמיר אני בדמים מן העיקר. וכתב הר"ש [פ"ז מ"ב] המעם משום שהפרי והשמן של שביעית ניכרים ואין אדם טועה לעשות בהן סחורה, משא"כ שמן שנקנה מדמי שביעית.

### החליף שמן בשמן

כתב הרמב"ם שאם החליף שמן בשמן שניהם אסורים, והמקור הוא כנ"ל בתוספתא ובירושלמי. 18 ומיירי ששני השמנים קדושים בקדושת שביעית, דאם החליף שמן של שביעית בשמן של חולין אין מעם לאסור את השמן של השביעית, שהרי לא חל עליו דין של דמי שביעית. [ומתבאר בזה חידוש שכאשר מחליף פרי של שביעית בפרי אחר של שביעית, חל דין דמי שביעית על הפרי של השביעית, ולא אמרינן שאין קדושה חלה על קדושה].  
ואמרו בירושלמי שאם יחליף מעתה את שני השמנים על שמן של חולין חזרו והותרו בהדלקה, שירד מהן דין דמי שביעית וחל על השמן של החולין, ונשארו בקדושת שביעית.

### לא יתן שמן לתוך המדורה

המקור הוא בתוספתא פ"ו ה"ח.  
במעם האיסור ליתן שמן לתוך המדורה כתב המנחת בכורים דהוא משום שהיו הפסד לשמן, והיינו דעיקרו של שמן לצורך הדלקה להאיר, ואין דרך להשתמש בשמן לצורך מדורה. 19

## הלכה ט

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

#### מאכל אדם הראוי לצביעה שרי לצבוע בו.

ר"ש בתורת כהנים ריש פ' בהר.

חזו"א סי' יג ס"ק ז.

#### קדושת שביעית במיני הצובעים

גמ' ב"ק דף קא:-קב..

רש"י שם ד"ה יצאו.

תוס' שם ד"ה והאיכא.

#### צביעת בהמה

ירושלמי פ"ח ה"א.

### ביאורים והערות

- הקומץ חשיבא שימוש אסור בפירות שביעית, וא"כ ה"נ הדלקת נר מצוה שאסור ליהנות בו].
18. ולפי גירסת הגר"א בירושלמי [הובא גם בפאת השולחן] אם החליף שמן בשמן מותר להדליק בו, ורק אם החליף יין בשמן אסור להדליק בשמן, כיון שחלה עליו קדושת שביעית אשר מקורה ביין.
19. והמקדש דוד [זרעים סי' נט סוף אות ד] כתב הטעם משום ששימוש מדורה להאיר אינו שוה בכל נפש, דאדם חשוב אינו קורא לאור המדורה. [וקצ"ע דלכאורה רוב בנ"א אינם בגדר אדם חשוב לענין זה, וא"כ לכאורה סגי ברוב בנ"א להיחשב שוה בכל נפש].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

### מראה מקומות

מאכלי אדם שדרך לעשות מהן צבע מותר לצבוע בהם לאדם, וכתב הר"ש בתורת כהנים [ריש פרשת בהר] דהיינו שצבוע בגדיו ליהנות מהן, א"ג כגון נשים הכוחלות או אדם הצבוע שערו וזקנו, והחזו"א [סי' יג ס"ק ז] כתב דמותר לצבוע בגדיו וכלי תשמישו.<sup>20</sup>

צמחים שהדרך לצבוע בהם יש להם קדושת שביעית אף כשאיןם ראויים כלל למאכל, והטעם מבואר בגמ' ב"ק [דף קא:]: דהוא משום שבצביעה הנאתו וביעורו שוין, והיינו דההנאה באה בשעה שהצבע מתבער. ונחלקו רש"י ותוס' בביאור הברייתא:

א. רש"י [דף קא: ד"ה יצאו] כתב שהכוונה שבשעת רתיחת הורה כלה השורש וקולט הצבע [דהיינו שהצבע נקלט בצמר שבירה].

ב. תוס' [שם ד"ה והאיכא] כתבו שההנאה מהצבע היא בזמן הלבישה, ואז גם מתבער הצבע מן העולם. ולפי המבואר בגמ' ב"ק [דף קא-קב] וסוכה [דף מ] שהכלל של הנאתו וביעורו שוה קובע שני דברים: א. על אילו מינים חלה קדו"ש. ב. איזה תשמישים מותר לעשות בפירות שביעית, ה"נ יתפרש הכא שההיתר שכתב הרמב"ם לצבוע בפירות שביעית הוא משום שצביעה היא דבר שהנאתו וביעורו שוה.<sup>21</sup>

כתב בחזו"א [סי' יג ס"ק ז] שדבר המיועד לצביעה לאדם יש בו כל דיני קדושת שביעית כפירות שהן מאכל אדם, ואין עושין ממנו מלוגמא ומשרה וכבוסה.

### נגד שנצבע בפירות שביעית האם צריך לבערו בזמן הביעור

כתב הר"ש סיריליאז שבנגד שנצבע בפירות שביעית יש לבערו כשהגיע זמן הביעור של המין הזה. והחזו"א [סי' יג ס"ק ח] כתב דכיון שנצבע בהיתר א"צ לבערו, דכשם שמצינו בירושלמי [וברמב"ם להלן הכ"ג] שתבן של שביעית שנתנו בתוך הכר הרי הוא כמבוער, ה"נ צבע שנצבע בו הנגר.

ובגמ' ב"ק [דף קא.]: איתא בברייתא נגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק. ולפי הר"ש [הנ"ל] הכוונה שבהגיע זמן הביעור יש לבערו מן העולם [והיינו לשיטת הרמב"ם שביעור היינו איבוד מן העולם], והחזו"א [הנ"ל] כתב דמיירי בספיחין או שהצבע היה בעין בזמן הביעור ונאסר ואח"כ צבע בו.

### אין צובעין לבהמה מפירות שביעית

כתב הרמב"ם שאין צובעים לבהמה מפירות שביעית, שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה. המקור לדין זה הוא בירושלמי

#### ביאורים והערות

20. ומ"מ צביעת בהמה אסורה, והיינו שבהמה גריעא מכלי תשמישו, וצ"ל דזה משום שצביעת הכלי מתייחסת לאדם, שזו צביעה לתועלתו, משא"כ צביעת בהמה נחשבת כנעשית לצורך הבהמה, וזה לא הותר.

21. ולפי מה שרצינו לדון בתחילת הפרק [בהערה] שהרמב"ם [והירושלמי] אינם סוברים את הכלל של הנאתו וביעורו שוה, צ"ל שהתירו צביעה משום שזה תשמיש חשוב ושוה לכל נפש, ונמסר הדבר להכרעת חכמים. וממה שכתב הרמב"ם [סוף הלכה זו] שאין צובעים בהמה אפילו ממאכל בהמה לפי שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה, משמע שהיתר השימוש בפירות שביעית נאמר על סוג שימוש כזה שקדושת שביעית חלה על המינים העומדים לשימוש זה. ודעת רש"י [ב"ק דף קא. ד"ה שביעית] דאסור לצבוע בפירות שביעית, וגם בקליפי הפירות [שמהן עושין את הצבע] אסור לצבוע כיון שזה נחשב כסחורה. וברש"י [שם דף קב. ד"ה סתם] מבואר דמותר להסיק בצמחים העומדים לצבע, ורק אחרי הביעור אסור להסיק בהן, וצ"ע דהסיק הוי הנאתו אחר ביעורו, ואיך שרי להסיק במיני הצבעים לפני הביעור.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

[ריש פרק ח], ושם גם הוזכר הטעם שאין קדו"ש חלה על צבעי בהמה. והכוונה בזה שאם היתה קדושת שביעית חלה על צמחים שאפשר להפיק מהם צבעי בהמה, היינו למדים מזה שצביעת בהמה היא השתמשות חשובה, וא"כ היה מותר גם ליקח פירות שביעית הראויים לאכילה ולצבוע בהם בהמה, אבל מתוך שאין קדו"ש חלה על מיני צבעים המיוחדים לצביעת אדם, ממילא מותר ליקח פירות שביעית הראויים לאכילה ולצבוע בהם לאדם. ואפילו מאכלי בהמה שמותר לעשות מהם מלוגמא לאדם כמבואר להלן [הלכה יא], מ"מ אין צובעים מהם לבהמה.

### הלכה י

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

##### מיני כבסים

רש"י סוכה דף מ. ד"ה שהנאתו.

רמב"ם בהלכה זו.

מהר"י קורקוס וכ"מ.

ירושלמי ריש פרק ז.

חזון איש סי' יג ס"ק ו.

##### לאכלה ולא למלוגמא

משנה פ"ח מ"א, עם פירושי הרמב"ם, ר"ש ורא"ש.

גמ' סוכה דף מ:.

ירושלמי ריש פ"ז.

##### האם יש קדו"ש במיני מלוגמא

ירושלמי ריש פרק ח, מובא בר"ש.

ירושלמי ריש פרק ז.

פיהמ"ש לרמב"ם פ"ה מ"ט.

חזו"א סי' יד ס"ק ה ד"ה ונראה.

ספר דרך אמונה בביה"ל ד"ה מיני.

### מראה מקומות

#### קדושת שביעית במיני כיבוסין

הראשונים נחלקו אם יש קדושת שביעית במיני כיבוסין.

א. רש"י [סוכה דף מ. ד"ה שהנאתו] נקט [וכן משמע מרהיטת הגמרא שם ובב"ק דף קא:קב.]. שכל דבר שאסור לעשותו בפירות שביעית אין שביעית נוהגת במיני פירות המיועדים לשימוש זה. ולפי"ז אין שביעית חלה על בורית ואהל שהן מיני כיבוסין, כשם שאסור להשתמש בפירות שביעית לכיבוס. והטעם משום שהכיבוס הוא שימוש שאין הנאתו וביעורו שוין, דתחילה מתבער השורש ורק אח"כ מתכבס הבגד.

ב. הרמב"ם פסק ששביעית חלה על מיני כיבוסין, והמקור לזה הוא הירושלמי [ריש פרק ז], עיי"ש ששאלו אם יש קדושת שביעית במיני כיבוסין, והביאו ברייתא שמבואר בה דבורית ואהל יש בהן קדו"ש.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

ומאריך פסק הרמב"ם שאין עושין כביסה בפירות שביעית, ומבואר דס"ל דלא תליא הא בהא. 22

### לאבלה ולא למלוגמא

כתב הרמב"ם בפיהמ"ש [פ"ח מ"א] דפירוש תיבת מלוגמא הוא שלועסין מאכל ונותנין ע"ג המכה. אמנם בכלל זה כל מה שנעשה לצורך רפואה, אסור לעשותו בפירות שביעית, והטעם נתפרש בגמ' [סוכה דף מ:]: דהוא משום שמלוגמא אינה שוה בכל נפש. וכן הוא בירושלמי [ריש פ"ז] יצאה מלוגמא שאינה אלא לחולים. 23

### האם יש קדושת שביעית במיני מלוגמא [צמחי מרפא]

הרמב"ם אסר להשתמש בפירות שביעית לצורך מלוגמא, אך לא התפרש בו אם יש קדושת שביעית במינים שעיקרם לצורך מלוגמא. והנה לפי שיטת רש"י [סוכה דף מ, ב"ק דף קב] שכל דבר שאין עושין בפירות שביעית אין בו גם קדושה, מסתבר שאין קדו"ש במיני מלוגמא. אך לפי הרמב"ם יש לדון, אולי הוי כמיני כיבוסין שיש בהן קדו"ש אף שאין מכבסין בפירות שביעית. ובירושלמי [ריש פרק ח הובא בר"ש ובריבמ"צ] מבואר שיש קדו"ש במיני מלוגמא, עיי"ש שמיני מלוגמאות מותר לעשות מהן צבעים לאדם, ומבואר דיש בהן קדו"ש.

ובספר דרך אמונה [ביה"ל ד"ה מיני] הביא דלכאורה יש סוגיות הלוקות בירושלמי, דבריש פרק ז איתא יצאה מלוגמא שאינה אלא לחולים, ומשמע שאין בה קדו"ש, ועוד הביא את פירוש הרמב"ם [פ"ה מ"ט] דמותרת אשת חבר להשאל לאשת ע"ה ריחיים, דאפשר שלא תתחון בהן חטים שיש בהן איסור שביעית אלא סממנים, ומשמע שבסממנים אין קדו"ש. ובחזו"א [סי' יד ס"ק ה ד"ה ונראה] משמע שאין קדו"ש במיני מלוגמא.

## הלכה יא

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

#### קוצין ודרדרים

משנה פ"ז מ"א.

גמ' שבת דף קמד: בדין המקיים קוצים בכרם.

רמב"ם כאן וגם פ"ז הי"ג

#### ביאורים והערות

22. אמנם קצ"ע שבהלכה ט כתב הרמב"ם שאין צובעין בהמה מפירות שביעית הואיל ואין קדו"ש בצבעי בהמה, וא"כ היה צריך להתיר לכבס בפירות שביעית, שהרי יש קדו"ש במיני כיבוסין. וצ"ל שהרמב"ם נקט דסוג שימוש כזה שאין בו קדו"ש הוי שימוש שאינו חשוב, ואין עושין אותו בפירות שביעית, אך אין זה מכריח ששימוש שיש בו קדו"ש הוא די חשוב כדי להתיר לעשותו בפירות שביעית גמורים. והמהר"י קורקוס והכ"מ והפאת השולחן והחזו"א [סי' יג ס"ק ו] נקטו שגם לפי הרמב"ם קיים הכלל של הנאתו וביעורו שוין. וכתב המהר"י קורקוס שהרמב"ם סובר שכאשר מכבס בבורית ואהל ההנאה והביעור שוין, שבזמן השרייה מתכבס הבגד, אך אם הוא בא לכבס בפירות שביעית כגון ביין, בזה הביעור קודם להנאה, דמיד עם השרייה מתקלקל היין, והכיבוס אינו אלא כשתיגמר השרייה. והחזו"א [סי' יג ס"ק ו] כתב שמשרה וכביסה הוי דרגה אמצעית, שהפעולה של השרייה היא פעולה אחת מתמשכת, אשר בתחילתה מתבערים מיני הכביסה ובהמשך מתנקה הבגד, ובזה סובר הרמב"ם שבפירות שביעית הראויים לאכילה, שבהם ההנאה והביעור שוין ממש, אין להתיר כיבוס שאין ההנאה והביעור שוין ממש, אבל בורית ואהל אינם ראויים לאכילה, והם דרגה אמצעית של הנאה וביעור שוין, ולכן חלה עליהם קדו"ש ומותר לכבס בהם.

23. עיין בגר"א בירושלמי [ריש פרק ז] שלפי גירסתו וביאורו נקט הירושלמי שמותר לכבש עלי ורד לריח טוב אף שרק עשירים נהגו בזה, כיון שראוי הוא לכל אדם אלא שאין להם, משא"כ מלוגמא שאינה ראויה אלא לחולים.





# קנין הלכה

## מראי מקומות

### סיאה ואיזוב - מחשבתו קובעת

משנה פ"ח מ"א. עם פיהמ"ש לרמב"ם ר"ש ורא"ש.

תוס' נדה דף נא: ד"ה התיאה.

תוס' שבת דף קכח. ד"ה הכניסן.

חזו"א סי' יג ס"ק ז, כא.

חזו"א סי' יב ס"ק ה.

### ליקטן למאכל אדם ולמאכל בהמה

ר"ש פ"ח מ"א.

גר"א בשנות אליהו שם.

תוס' רא"ש נדה דף נא. בתירוץ אחרון.

### מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פ"ח מ"א.

לאכלה ולא למלוגמא נתפרש בהלכה הקודמת.

לעיל [הלכה ט] הובאו דברי החזו"א [סי' יג ס"ק ז] שדבר המיועד לצביעה לאדם חלים בו כל דיני קדושת שביעית כפירות שהן מאכל אדם, ובכלל זה שלא יעשה ממנו מלוגמא.

ולענין מיני כיבוסין, שדעת הרמב"ם שחלה עליהם קדו"ש לא התפרש להדיא אם אסור לעשות מזה מלוגמא.<sup>24</sup>

### כל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון קוצין ודרדרין הרבים

כגמ' [שבת דף קמד:] מבואר שקוצים נחשבים מאכל בהמה [ונפק"מ לענין כלאים בכרם] רק בערביא שהיו מקיימים קוצים לגמליהם, ומשמע שבשאר מקומות לא חשיבי קוצים אלא כעצים בעלמא. ולכאורה ה"ה לענין שביעית. ולפי"ז צ"ב לשון המשנה [פ"ז מ"א] שיש קדושת שביעית לחוחים ודרדרים, [כמובא כאן ברמב"ם וכן להלן פ"ז הי"ג]. ואולי יש לחלק בין קוצים ודרדרים רכים, וכלשון הרמב"ם בהלכה זו,<sup>25</sup> שראויים הם לאכילה לכל בהמה, לבין קוצין שנתקשו מעט שאין ראויים אלא לגמלים, ורק בערביא חשיבי כמאכל בהמה.

אבל בקוצים שאין עומדים למאכל בהמה במקום זה נקט החזו"א שאין קדושת שביעית.

### אינו מיוחד לאדם או לבהמה או לעצים - סיאה ואיזוב

במשנה [פ"ח מ"א] מבואר דבסיאה ואיזוב [שהם ראויים למאכל אדם וגם למאכל בהמה וגם להסקה] אוליגן בתר מחשבתו, שאם חשב להאכילו לאדם דינם כמאכל אדם, ואם לבהמה דינם כמאכל בהמה, ואם לעצים דינם כעצים שאין בהן קדושה. והנה במאכל

24. ונסתפק בזה בדרך אמונה [ציון הלכה ס"ק קמב].

25. גם מה שכתב הרמב"ם [פ"ז הי"ג] בסתמא שיש קדו"ש בחוחים, כתב התירו"ט שסמך על מש"כ כאן דמיירי ברכים.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

אדם גמור פשוט דיש קדושת שביעית גם אם יחשוב עליו לעצים, ורק אלו שהם מאכל שאינו חשוב והם עולים מאליהם בשדות, תלוי הדבר במחשבתו.

עיין בתוס' [גדה דף נא: ד"ה התיאה] שכתבו באחד התירושים שרק בגדלו בשדות אמרינן דתלוי במחשבתו של המלקט, אבל אם גדלו בחצר קיימו סתמן לאדם, והובאו דבריהם בהגהות רע"א למשנה ובספר פאת השולחן.

ליקטן סתמא, כתבו תוס' [שבת דף קכח. ד"ה הכניסן] דאפשר דבסתמא קיימו למאכל בהמה.<sup>26</sup>  
 כתב החזו"א [סי' יג ס"ק ז] שאם ליקטן למאכל אדם אסור לעשות מהן מלוגמא.  
 עוד כתב החזו"א [שם ס"ק כא] שאם ליקטן לעצים ונמלך לאכילת אדם חלה קדושת שביעית.  
 עוד כתב החזו"א [סי' יד ס"ק ה] שאם ליקטן לצורך מלוגמא אין בהן קדושה.

### ליקטן למאכל אדם ולמאכל בהמה

ברמב"ם משמע שהכוונה שליקטן לכך ולכך ולכן נותנין עליו חומרי זה וחומרי זה, וכן משמע בר"ש, וכן כתב הגר"א בשנות אליהו.

ובתוס' הרא"ש [גדה דף נא.]. דן לומר בתירוץ אחרון שהפשט במשנה הוא שליקטן למאכל אדם לחוד, [ואז נותנים עליו דיני מאכל אדם], או למאכל בהמה לחוד.

חומר דמאכל בהמה היינו שאין שולקין אותו, אך כתב החזו"א [סי' יד ס"ק ה] שאף אם ליקטן למאכל בהמה לחוד רשאי לשולקו אם כוונתו להאכיל לאדם, דאיסור שליכת מאכל בהמה, הוא רק כשנשלק לצורך הבהמה.

עוד כתב החזו"א שאם הישב לאדם ואח"כ נמלך וחישב לבהמה הולכין אחר מחשבת ראשונה לחומרא, הישב לבהמה וחזר וחישב לאדם, הולכין אחר מחשבת אחרונה לחומרא.

## הלכה יב

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא פ"ב הי"ב - ב' גירסאות (א) הגירסא שלפנינו (ב) גירסת הרמב"ם והגר"א [והר"ש במהדורות החדשות].  
 חזו"א סי' יג ס"ק כד ד"ה שם.

**לקח אוכלי בהמה במאכלי אדם, אין עושין מלוגמא.**

ירושלמי פ"ז ה"א.

**אוכל אדם שיבש ואין ראוי אלא לבהמה**

ר"ש פ"ז מ"ב בביאור הירושלמי, והגהת הגר"א.

גר"א בביאורו לירושלמי פ"ז ה"א.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

### מראה מקומות

#### מבירת אוכלי אדם

לכאורה צ"ע אך מותר למכור דהא פירות שביעית אסורים בסחורה. וכתב בספר מעשה רוקח שהכוונה למכור מעט פירות, וכמבואר ברמב"ם [להלן פ"ו ה"א] דאף שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית מ"מ מותר למכור מעט.

המקור להלכה זו הוא בתוספתא פ"ה הי"ב. ויש שתי גירסאות בתוספתא זו, לפי הגירסא שלפנינו והיא גירסת הרמב"ם כן היא גירסת הר"ש בכת"י ובדפוס ראשון, [וכן גירסת הגר"א], אין מוכרין אוכלי בהמה לקנות בהם אוכלי בהמה. ולפי הגירסא האחרת, התיבות אוכלי בהמה כתובות ב' פעמים נמצא מבואר איפכא, שמותר למכור אוכלי בהמה לקנות בהם אוכלי בהמה.<sup>27</sup> ועיין בחזו"א [סי' יג ס"ק כד ד"ה שם] דנקט בתחילה כהגירסא השנייה. ועיי"ש כיצד כתב להגיה בה, דהוקשה לו הגירסא הראשונה למה ייאסר למכור אוכל בהמה ע"מ לקנות אוכל בהמה, ומ"ש מהא דשרי למכור אוכל אדם ע"מ לקנות אוכל אדם. ואח"כ כתב שברמב"ם מבואר דאסור למכור אוכל בהמה ע"מ ליקח אוכל בהמה אחרת. וכתב לבאר דמיירי שמוכר מין מאכל שאינו ראוי לבהמה שלו ע"מ ליקח מאכל בהמה אחר הראוי לבהמה שלו, וזה אסור משום שהוי כמוכר יין ולוקח שמן שאין מדליקין בו.

כתב הרמב"ם ואם לקח אוכלי בהמה תמורת מאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא. מקור דין זה אינו בתוספתא הנ"ל אלא בירושלמי פ"ז ה"א.

ומשמע שרק לענין עשיית מלוגמא החמירו ליתן לו חומרי מאכל אדם, אך מותר ליתן את אוכל הבהמה הזה לבהמה, ולא אמרינן שכיון שהוא חליפי מאכל אדם אין ליתנו לבהמה. והטעם משום שלא באו חכמים לאסור עליו את עיקר הפרי ולהפסידו, ולכן כיון שיש לפנינו מאכל בהמה, לא אסרוהו מליתן לבהמה רק אסרוהו ממלוגמא.<sup>28</sup>

#### אוכל אדם שיבש ואינו ראוי אלא לבהמה

כתב הר"ש [פ"ו מ"ב בתוך ביאור דברי הירושלמי] דאוכל אדם שיבש ואינו ראוי אלא לבהמה מותר למכרו ע"מ ליקח בו אוכל בהמה, ובספר פאת השולחן תמה דהא אין מוכרין אוכל בהמה לקנות בו אוכל בהמה, וכ"ש שלא ימכרו אוכל זה שהיה פעם ראוי לאדם ע"מ ליקח בו אוכל לבהמה.<sup>29</sup>

והגר"א הגיה בדברי הר"ש ואסר למכור, ורק התיר ליתן את האוכל הזה עצמו לבהמה.

כתב הגר"א בביאורו לירושלמי [פ"ז ה"א] שאם החליף יין שהוא מאכל אדם בירק שהוא מאכל אדם והתייבש הירק השני, אין ליתנם לבהמה כיון שהוא חליפי מאכל אדם.

#### ביאורים והערות

27. אמנם לפי הגירסא השנייה שמותר למכור אוכלי בהמה כדי לקנות אוכלי בהמה אחרת, צ"ב המשך התוספתא דאצ"ל שאין מוכרין אוכל אדם לקנות אוכל בהמה, אך החזו"א המובא להלן הגיה את לשון התוספתא באופן שהדבר מיושב.

28. וכעין סברא זו כתב בספר דרך אמונה [ביה"ל פרק ז הי"ט ד"ה יש].

[ויש לעיין בדברי החזו"א [סי' יג ס"ק כד ד"ה שם] הנ"ל דאסר להחליף אוכל בהמה זו בשל בהמה אחרת, ודימה להחליף יין בשמן שאין מדליקין בו, אם כונתו שגם באוכל בהמה אסור גם בדיעבד ליתן לבהמה שלו את האוכל המתאים לה, משום שהוא חליפי אוכל שאינו מתאים לה].

29. ובספר דרך אמונה [ביה"ל ד"ה מותר] כתב דלפי החזו"א שכתב שהאיסור לפי הרמב"ם הוא רק במוכר אוכל שאינו מתאים לבהמתו אתי שפיר, די"ל שהר"ש הזה מיירי באופן שהאוכל מתאים לבהמתו.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

### הלכה יג

#### **מקורות להלכה - לעזרת המעיין**

משנה פ"ה מ"ו. ר"ש ורא"ש ופיהמ"ש לרמב"ם.  
תו"כ - בארצך.

#### **טעם האיסור להוציא פירות שביעית לחו"ל**

ר"ש ורא"ש

ראב"ד ור"ש משאנ"ץ בביאור התו"כ פרשה א.

#### **המוציא פירות שביעית לאכילה**

גמ' פסחים דף נב: רב ספרא אפיק.

תוס' שם ד"ה רב.

חזו"א סי' יג ס"ק ד ד"ה פסחים.

#### **פירות שיצאו מא"י לחו"ל האם מותר לאוכלן שם**

ראב"ד בתו"כ פ' בהר פ"א ס"ט. הגהות הגר"א.

רידב"ז סי' ה אות יח.

שו"ת משיב דבר ח"ב בקונטרס דבר השמיטה סוס"י נו.

חזו"א סי' י ס"ק ו ד"ה ואם.

#### **הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל**

חזו"א סי' יג ס"ק ג.

דרך אמונה ס"ק צו.

#### **הוצאת פירות שביעית ממדינה למדינה בחו"ל**

רמב"ם פ"ז הי"ב.

מנחת בכורים בפירוש לתוספתא ריש פ"ה.

חזו"א סי' יג ס"ק ד.

#### **הוצאת פירות שביעית מכיבוש עולי בבל לכיבוש עולי מצרים**

ירושלמי סוף פ"ו. ר"ש סיריליאו שם.

גר"א בשנות אליהו פ"ו מ"ה.

חזו"א סי' יג ס"ק ג.

#### **האכלת פירות שביעית לגוי**

תוספתא פ"ה הי"ד.

תורת כהנים ר"פ בהר, לכם ולא לנכרים.

ביאור קרבן אהרן לתורת כהנים [לעומת ביאור האבקת רוכל ופאת השולחן, עיין פרק ד הכ"ט].

מהר"י קורקוס. רדב"ז על הרמב"ם בהלכה זו.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

חזו"א סי' יג ס"ק כו ד"ה שם, ומאכילין.  
חזו"א סי' י ס"ק יד ד"ה תניא.

### האכלת שכיר מפירות שביעית

מהר"י קורקוס.  
ר"ש משאנץ בתורת כהנים פ' בהר פרק א.  
גר"א במשניות דמאי פ"ג מ"א.  
חזו"א סי' יג ס"ק כו.

### מאכילין את האכסניא

מהר"י קורקוס.  
ירושלמי דמאי פ"ג ה"א.  
ר"ש משאנץ בתו"כ פ' בהר.

### קניית פירות שביעית מגוי

תוספתא פ"ו הי"ב.  
שו"ת מבי"ט ח"א סכ"א.  
ירושלמי דמאי פ"ב ה"א.  
חזו"א סי' י ס"ק יד.

### מראה מקומות

מקור הדין שאין מוציאים פירות שביעית לחו"ל הוא במשנה פ"ה מ"ו. ובתו"כ [פ' בהר פ"א ס"ט] איתא דרשא, בארצך, ולא מה שהוציא עקילם לעבדיו לפונטום, אמנם נקטו הראשונים שזו אסמכתא והאיסור הוא מדרבנן, ונחלקו בטעם האיסור:

א. הר"ש והרא"ש סברו בתחילה שהמשנה אתיא כר"ש בן אלעזר הסובר [בתוספתא פ"ה] שפירות שביעית חייבים להתבער דוקא בא"י, ולכן אין מוציאים אותן לחו"ל. אלא שהקשו על זה דא"כ נמצא שסתם משנה אתיא כרשב"א ולמה לא פסקו כן בפסחים [דף נב:].

ב. וכתבו הר"ש והרא"ש ושמה לכתחילה מודה רבי לר"ש בן אלעזר דאסור להוציא קודם זמן הביעור [כן הוא ברא"ש], ולפי"ז נמצא שטעם האיסור הוא משום דלכתחילה קפדינן שהביעור יהא בא"י.

ג. הראב"ד והר"ש משאנץ בתו"כ [פרשת בהר פרשה א] כתבו דטעם האיסור, משום שמא לא ינהג בפירות אלו קדושת שביעית ויתחלפו לו בפירות חו"ל.

בגמ' פסחים [דף נב:]: איתא דרב ספרא יצא מא"י לחו"ל והיה עמו גרבא דחמרא דשביעית [ונסתפק אם הלכה כרשב"א שבזמן הביעור צריך לבער את היין בא"י ולא בחו"ל], והקשו תוס' [ד"ה רב] איך יצא רב ספרא כשבידו יין של שביעית והרי אין מוציאים פירות שביעית מא"י לחו"ל. ותירצו ב' תירוצים:

א [התם] [במשנה שאסרה להוציא את הפירות] מיירי לאכילה, ורב ספרא אפיק לסחורה, דיש סחורה שמותרת.  
ב [א"נ בשוגג הוציא].

והנה תירוץ הראשון צריך ביאור, דמהיכ"ת יהא מותר מפי להוציא את הפירות לסחורה, והקונים יקנו אותם לאכילה, ולצורך אכילה של האדם עצמו יהא אסור, וכן תמה החזו"א [סי' יג ס"ק ד]. וכתב החזו"א דנראה להגיה בתוס' איפכא דמותר להוציא

# קנין הלכה

## מראי מקומות

לאכילה, והמשנה שאסרה להוציא היינו לסחורה.

אמנם הר"ש והרא"ש [פ"ו מ"ה] כתבו רק את התירוף השני שרב ספרא הוציא בשוגג. וכתבו הפאת השולחן [סי כד סוס"ק נו] והחזו"א שנראה מזה שלא פסקו כהתירוף הראשון, אלא נקטו שבכל גווני אסור להוציא. אמנם בסדר השביעית של הר"י זליג שפירא כתב שאם צריך ליקח עמו צידה לדרך מותר ליקח, וזה ע"פ הגהת החזו"א הנ"ל בדברי תוס' בפסחים<sup>30</sup>.

### הוציא פירות לחו"ל אחר זמן הביעור

לפי שיטת הר"ש והרא"ש שאיסור הוצאות הפירות לחו"ל הוא משום דבעינן שיתבערו בא"י, לכאורה אחר הביעור יש להתיר, וכן הורו למעשה הרידב"ז והאדר"ת. אמנם לפי שיטת הראב"ד והר"ש בתו"כ אין להתיר זאת.

### פירות שיצאו לחו"ל האם מותר לאוכלם שם

הראב"ד בתורת כהנים כתב דאסור לאכול את הפירות בחו"ל, ורק אם יחזרו לא"י יהא מותר לאוכלם, וכן כתב הגר"א בהגהות לתורת כהנים [פ' בהר פ"א ה"ט].

אמנם הרידב"ז [סי' ה אות יח] והנצי"ב [שו"ת משיב דבר ח"ב בקונטרס דבר השמיטה סוס"י נו] והחזו"א [סי' י ס"ק ו ד"ה ואם] כתבו שבדיעבד מותר לאכול את הפירות בחו"ל.

### הוצאת אתרוגים מא"י לחו"ל

האחרונים נתחבטו אם מותר להוציא אתרוגים לחו"ל. מהרי"ל דיסקין הורה שסוחר גוי יוציאם לחו"ל, והחזו"א [סי' י ס"ק ו] כתב דאסור להוציא אתרוגים לחו"ל. אך בספר דרך אמונה [ס"ק צו] הביא מכתב ידו של החזו"א שאם יש חשש שלא יוכלו לקיים את המצוה בחו"ל אם לא ישלחו מהארץ, הדעת נוטה להתיר, אך לא יקחנו ממנו שעושה סחורה ויזהר לנהוג בו קדו"ש. ובספר ארחות רבנו [ח"ב עמ' שלא] הביא שהחזו"א הורה שיאכלו את האתרוג אחרי חג הסוכות.<sup>31</sup>

### הוצאת פירות שביעית ממדינה למדינה בחו"ל

כתב הרמב"ם [פ"ז הי"ב] דפירות הארץ שיצאו לחו"ל מתבערים במקומם, ולא יעבירים ממקום למקום. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק ד] דהטעם משום דכשם שאין מוציאין אותן מא"י לחו"ל כן אין מעבירים אותם ממקום למקום, דכל שמעבירים למקום חדש הוי הבאה חדשה לחו"ל.

אמנם מסתבר לפי"ז שמותר להחזירם לא"י, אף שצריך לשם כך להעבירם ממדינה למדינה בחו"ל.<sup>32</sup>

### הוצאת פירות שביעית ממקום כיבוש עולי בבל לכיבוש עולי מצרים

לענין הוצאת פירות שביעית מא"י לסוריא נחלקו תנאים במשנה, וקיי"ל כת"ק שאסר. ולענין הוצאת הפירות ממקום שכבשו גם

#### ביאורים והערות

30. וזה ע"פ שיטת החיי אדם בספרו שערי צדק [סי' יז סכ"ד] שכתב להקל כתירוץ הראשון.
31. ולשיטת הראב"ד והגר"א בתו"כ שהאתרוג אסור באכילה בחו"ל, לכאורה אין יוצאין בו ידי המצוה בחו"ל, דבעינן היתר אכילה במקומו, כדמצינו בסוכה [דף לד:]: גבי אתרוג של מעשר שני שאין יוצאין בו י"ח אלא בירושלים.
32. כן כתב בדרך אמונה [פ"ז ציון ההלכה ס"ק קכה], ע"פ דברי החזו"א הנ"ל, ודלא כמנחת בכורים בפירושו לתוספתא [ריש פ"ה].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

עולי בבל ונתקדש בקדושה שנייה, למקום שכבשו רק עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, שקדושתו רק מדרבנן, בירושלמי [סוף פרק ו] מבואר דאסור, וכן נקטו לדינא הר"ש סיריליאז והגר"א בשנות אליהו [פרק ו מ"ה]. והחזו"א [סי' יג ס"ק ג] דייק דמזה שנחלקו רק בסוריא, מוכח שמותר להוציא לכיבוש עולי מצרים.

### אין מאכילין פירות שביעית לגוי

המקור בתוספתא פרק ה הי"ד, ובתורת כהנים [פרשת בהר] דרשו עה"פ והיתה שבת הארץ לכם - לכם, ולא לגויים. ונחלקו האחרונים בביאור הדרשה, בספר קרבן אהרן ובעוד אחרונים ובכללם החזו"א [סי' יג ס"ק כו] פירשו דהיינו שלא ליתן פירות שביעית לגויים לאכילה. אך בשו"ת אבקת רוכל [סי' כד] ובפאת השולחן [סי' כב הובאו לעיל פ"ד הכ"ט] פירשו הכוונה שבפירות גויים אין קדושת שביעית נוהגת.

אמנם כתב החזו"א [סי' יג ס"ק כו ד"ה שם] דמהא דמצינו דמאכילין את האכסניא בפירות שביעית, והיינו אכסניא גויים כמבואר בירושלמי [פ"ג דמאי ה"א ובתו"כ פ' בהר פרק א], מוכח שאין בנתינת פירות שביעית לגוי איסור תורה, דבדאורייתא לא שייך לחלק בין סתם גוי לבין אכסניא.

ובטעם האיסור כתב מהר"י קורקוס שהוא משום שנאמר ולשכירך וכו' ואח"כ כתב דהוי כהפסד, וכע"ז כתב החזו"א [סי' י ס"ק יד] שהוא משום שהגוי אינו נוהג קדושת שביעית בפירות, ואף שאינו מוזהר מ"מ אסור לישראל למוסרו לו דהוי כעין הפסד.<sup>33</sup>

### בדברי הרמב"ם שאין מאכילין אותן לשכיר אלא בשכיר שבת או שקצין מזונותיו

כתב מהר"י קורקוס שאין כוונת הרמב"ם לשכיר ישראל שיאסר ליתן שכרו מפירות שביעית, דהלכה זו אין מקומה כאן אלא להלן [פרק ו הלכה יא], אלא הכוונה לשכיר גוי, שלא נאמר דכיון שהוא שכיר הוי כאחד מאנשי ביתו, קמ"ל דאסור, ורק אם הוא שכיר לתקופה יותר ממושכת כגון שכיר שבת וכו', אז הוי כאחד מבני ביתו וכלשון הרמב"ם, וה"ה אם קצין לו מזונות. והר"ש משאנץ [תו"כ פ' בהר פרק א], וכן הגר"א [משניות דמאי פ"ג מ"א] אסרו ליתן פירות שביעית לפועל שקצין עמו מזונות, משום דפורע חובו מפירות שביעית, והיינו אף בשכיר ישראל.

ובדעת הרמב"ם אשר מקורו בתוספתא לפי גירסתנו שלא חשש כאן לאיסור פורע חובו מדמי שביעית, כתב החזו"א [סי' יג ס"ק כו] דנראה שעיקר האיסור לפרוע חוב מפירות שביעית אינו אלא מדרבנן, ואינו משום סחורה<sup>34</sup> אלא משום דמשתמש בפירות שביעית שלא כדרך הנאתו, וכעין הא דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה. ועוד הוסיף דכיון שקצין עמו מזונות והוא אוכל על שולחנו ה"ז נראה כאנשי ביתו, וזה גם טעם ההיתר בשכיר שבת וחודש, שבסתמא מזונותיו עליו ואינו הולך לביתו.

### מאכילין את האכסניא מפירות שביעית

עי' מהר"י קורקוס שגם אכסניא, ופירש דמיירי באכסניא גוי. וכתב דטעם ההיתר הוא דכיון שהוא מתאכסן אצלו לא מקרי לאכלה ולא להפסד. וכן איתא בירושלמי [פ"ג דמאי ה"א], עיי"ש שהובאה דרשת התו"כ ולשכירך הגוי, ולתושבך הגוי, הגרים עמך לרבות את האכסניא והיינו באכסניא גויים. ומצינו לשון אכסניא במקומות נוספים בש"ס, ושם פירשו הראשונים דמיירי

#### ביאורים והערות

33. והרב"ז כתב בהלכה זו דמכאן יש קצת ראייה שמונעין את הגוי מליקח פירות שביעית. ועיין לעיל [פרק ד הלכה ל].

34. וכתב בדרך אמונה [אות קצ] דצ"ל דכוונת החזו"א שאין זו סחורה גמורה, שהרי בגמ' [ע"ז דף סב.] איתא שהאיסור לפרוע חוב מדמי שביעית הוא משום שנאמר לאכלה ולא לסחורה.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

בחיל המלך, ואשר המלך מחייב את התושבים לזון את אנשיו. עיין תוס' [ברכות דף מז. ד"ה ומאכילין] ותוס' עירובין [דף יז:],<sup>35</sup> ואם מיירי גם הכא בחיל המלך, י"ל שהקלו לזון את חיל המלך מפירות שביעית, הואיל ועיקר האיסור ליתן לגוי מפירות אלו אינו אלא מדרבנן, וכשם שהקלו בדמאי.

ודעת הר"ש משאנן [ת"כ פ' בהר פ"א] דההיתר ליתן לאכסניא מפירות שביעית, הוא דוקא בישראל העובר ממקום למקום. ובתוספתא גרס הר"ש [שם] שאין מאכילין את האכסניא מפירות שביעית, ופירש דמיירי שהמלך הטיל עליהם לפרנס את אנשיו, ואסור לפרוע חובו מפירות שביעית.

### קניית פירות שביעית מגוי

המל"מ הביא תוספתא [פ"ו הי"ב] דאין מוכרין ואין לוקחין מן הגוי ומן הכותי פירות שביעית, וציין לשו"ת המב"ט [ח"א סי' כא]. המב"ט [שם] כתב דאין הלכה כהתוספתא בזה, שהרי יש תוספתא אחרת המובאת בגמ' [דף קכב.] בגוי המוכר פירות של שביעית ואומר של עזקה הן, ומבואר שם דמותר לקנות ממנו פירות שביעית, [ולרש"י שם אף אם הם מן המשומר]. וכתב המב"ט דהא דמותר לקנות מן הגוי ואין אנו חוששים להא שלא ינהג בדמים דיני קדושת שביעית, הוא משום שהגוי אינו מצווה על השביעית. [עוד דן לומר המב"ט דהתוספתא לצדדין קתני, דרק לענין כותי נאמר איסור לקנות ממנו ולא לענין גוי]. ועיין בחזו"א [סי' י ס"ק יד] שנסתפק אם כאשר קונה מן הגוי פירות שביעית נתפסת קדו"ש בדמים, דלענין גוי שמכר ע"ז לגוי איתא בגמ' [ע"ז דף סד.] שאין הדמים נאסרים כדמי ע"ז, והסתפק החזו"א אם ה"נ בישראל שקנה ע"ז מגוי, ולפי"ז הסתפק גם בקונה פירות שביעית.

ומ"מ לענין מעשה הביא החזו"א מהירושלמי [דמאי פ"ב ה"א] שמבואר שקונים מן הגוי בשביעית פירות שביעית, וכן מוכח ביבמות [דף קכב.], ולכן התיר לקנות פירות שביעית מגוי, וכן המנהג הפשוט.

### הלכה יד

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא סוף פ"ה דשביעית.

מהר"י קורקוס.

חזו"א סי' יג ס"ק כו ד"ה שם הי"ד.

ירושלמי פ"ג מעשרות ה"א. חזו"א סי' יג ס"ק כז.

### מראה מקומות

מקור הדין בתוספתא סוף פ"ה דשביעית.

וכתב מהר"י קורקוס דטעם הדין הוא משום דכשהיא ניוזנת מעצמה משל בעלה בלי פסק ב"ד אינו נראה פריעת חוב.

וע"ע בחזו"א [סי' יג ס"ק כו ד"ה שם הי"ד] שדימה זאת לשכיר שפסק לו מזונות.<sup>36</sup>

#### ביאורים והערות

35. וכן בגמ' [ב"ב דף יא:]: איתא דאכסניא מתחלקת לפי פתחים, ופי' הרמב"ם [פ"ב הלכות שכנים ה"ח] דמיירי באכסניא של מלך. [אמנם הר"ח פירש דהך אכסניא [ב"ב דף יא:]: אינה של המלך אלא שיירא, עיי"ש בתוס'].

36. ויש לעיין מה הדין במשרה את אשתו ע"י שלישי, והיינו שאינה אוכלת על שולחנו, אך הוא מעביר לה מזונות ע"י שלישי ללא פסיקת ב"ד, אם גם בכה"ג נותן לה מפירות שביעית כיון שאינו ע"י פסק ב"ד, או דכיון שאינה אוכלת על שולחנו כאחד מבני ביתו אין זה בכלל ההיתר ליתן מפירות שביעית.





# קנין הלכה

## מראי מקומות

ועיין בהערה מה שהבאנו מהירושלמי [פ"ג מעשרות ה"א].<sup>37</sup>

### הלכה זו

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה פרק ד מ"ז, ר"ש רא"ש ורמב"ם.

ירושלמי פ"ב ה"ו.

מהר"י קורקוס.

גמ' פסחים דף נב: ר' אלעאי קץ וכו' עד שם דף נג. בבניסחני.

#### פגי תאנה שנשרו מאליהן

גמ' יומא דף פו: משל לשתי נשים וכו'.

שו"ת הריב"ש סי' פז.

חזו"א סי' יט ס"ק כז.

#### האם פירות שביעית קודם שהגיעו לעונת המעשרות

ר"ש פ"ט מ"א לענין תבואה שלא הביאה שלישי.

חזו"א סי' יג ס"ק י.

דרך אמונה בביה"ל סוד"ה אין.

### מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ד מ"ז, ושם נתפרשו השיעורים דלהלן [הלכה זו]. ומקור הדין בדרשת התורת כהנים המובאת בירושלמי [שם ה"ו] תאכלו את תבואתה, מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה. וברש"י [יומא דף פו:] וכן בר"ש [משנה הנ"ל] כתבו הטעם משום שנאמר לאכלה ולא להפסד. אמנם הר"ש עצמו הביא להלן במשנה את הירושלמי המביא את הדרשא מקרא דתאכלו כל תבואתה, וחזו"א שאין זו סתירה, דהיה מקום לומר שאם האדם הפץ לאכול מהפירות בשלב מוקדם אין זה הפסד שהרי אוכל אותם, ולזה באה דרשת התו"כ ללמד ששביעית ניתנה לאכילה רק כשהיא בגדר תבואה, ומעתה מי שאוכלה קודם לכן ה"ז בגדר הפסד.<sup>38</sup>

במשנה להלן [סעיף פ"ד] הובא איסור קציצת אילנות משהתחיל הפרי לצאת, [הובא ברמב"ם להלן הלכה יז-יח], ובגמ' פסחים הביאו ע"ז את הפסוק לאכלה ולא להפסד, ולא הובא הפסוק של התו"כ דתאכלו כל תבואתה, דהתם עוסקים במי שקוצץ את

#### ביאורים והערות

37. בירושלמי [פ"ג מעשרות ה"א הובא בר"ש שם משנה א] איתא דפועל שקצצו לו מזונות ואוכל משל בעה"ב ה"ז כמקח וה"ז קובע למעשר, שאינו רשאי לאכול אכילת עראי מהפירות אם אינם מעושרים. והקשו דא"כ למה אשה ניזונת פירות שביעית משל בעלה, נהוי כמקח ויאסר. ותירצו דאה"נ למאן דס"ל דבעל חייב במזונות אשתו מן התורה, ה"ז כשאר חוב והוי כמקח ואסור לה לאכול משלו, והתוספתא שהתירה לאשה להיות ניזונת מבעלה איתא כמאן דס"ל דחייב מזונות אינו אלא מדרבנן. ולפי"ז הקשה בפאת השולחן על הרמב"ם שפסק [פ"ב אישות ה"ב] שמזונות אשה הן מדאורייתא, א"כ למה פסק הכא שאשה ניזונת מפירות שביעית. והנה החזו"א [סי' יג ס"ק כז] הביא שלפי גירסת הגר"א בירושלמי הנ"ל אשה ניזונת מפירות שביעית בין למ"ד מזונות אשה דאורייתא ובין למ"ד דרבנן, וא"כ אפשר דכן גרס גם הרמב"ם בירושלמי.

38. ומהר"י קורקוס כתב שהר"ש והרמב"ם נחלקו בטעם האיסור, אם מהפסוק תאכלו כל תבואתה או מחמת איסור הפסד, וצ"ע.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

האילן לעצים, ולא לשם אכילת הפירות ואינו מתכוין לאכלן, ולכן משיצא הפרי ה"ז בגדר הפסד, אך בהלכה זו איירי הרמב"ם במי שבא לאסוף את הפירות לצורך אכילה, וזה מיקרי הפסד רק אחרי שדורשים את הפסוק הנ"ל מקרא דתאכלו כל תבואתה.

### דרגות שונות בהתפתחות הפרי

נתבאר במשנה וברמב"ם [הלכה טז] דיש זמנים חלוקים בצמיחת התאנים והענבים והזיתים, וכגון הבוסר [של ענבים] משיוציא מים מותר לאכלו בשדה, ואסור לאוספו לבית, ומשהביא שלישי הגיע לעונת המעשרות וכונסו גם לבית. ובירושלמי הסמיכו ב' שלבים אלו על פסוקים, מן השדה תאכלו את תבואתה, תהיה כל תבואתה לאכול, דיש שלב שרק מן השדה מותר, ויש שלב דמיקרי תבואה גמורה שאפשר גם להביאה לבית.

טעם ההיתר בכל זה הוא משום שדרך בני אדם לאכול פירות אלו בשדה משהגיעו לשלב הנ"ל, ולכן לא מיקרי הפסד.

ולפי המבואר במשנה [סוף פ"ד] וברמב"ם להלן [הלכה יז-יח] נמצא דיש ד' דרגות בזה:

- א. לפני שהאילן הוציא את תחילת הפרי מותר לקוצצו אף לעצים ואין בזה הפסד פירות שביעית.
- ב. משיצא הפרי עד שיוציא הבוסר מים, אסור לקצוץ את האילן ואסור גם לאכול את הפרי אף בשדה. טעם האיסור נתבאר בגמ' [פסחים דף נב:]: דהוא משום הפסד.<sup>39</sup>
- ג. משיוציא הבוסר מים מותר לאכול ממנו מעט בשדה.
- ד. הביאו שלישי, הגיעו לעונת המעשרות ושרי לאוספן לבית.

### פירות שאינם מכשילין לעולם

בגמ' [פסחים דף נב:]: איתא דר' אילעי קץ כפניות בשביעית, והקשו בגמ' דהא לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד, ומסקינן [דף נג.] דמיירי בניסחני, ופירש"י תמרים שאינן מתבשלות לעולם על האילן וקוצץ אותן ומניחם בכלים של כפות תמרים, וקציצה זו מותרת שאין היא מפסדת כלל את הפרי.<sup>40</sup>

### פני תאנה שנשרו מאליהן

בגמ' [יומא דף פו:]: איתא משל לשתי נשים שיצאו ללקות בב"ד, האחת על שאכלה פני שביעית, ומשמע שיש איסור עצמי בעצם אכילת הפנים. והריב"ש [סי' פז] הביא את הגמ' הזו לומר שיש איסור באכילת פירות שביעית קודם שהגיעו לשיעורים שנתבארו במשנה וברמב"ם להיתר. אך החזו"א [סי' יט ס"ק כז] כתב דכל האיסור הוא לקצוץ את הפירות בשלב שעדיין לא נעשו בוסר, אך אם נתלש מאליו ובא לאוכלו אין בזה איסור.

### האם פירות שביעית קדושים קודם שהגיעו לעונת המעשרות

עיין חזו"א [סי' יג ס"ק י] שלמד מהמשנה שאסרה לאסוף לבית פירות קודם עונת המעשרות, שיש קדו"ש גם לפני שהגיעו לעונת

#### ביאורים והערות

39. הרמב"ם [פיהמ"ש פ"ד מ"י] כתב שטעם האיסור הוא משום שגזול את בני אדם שהפירות נועדו להבשיל ולעמוד לשימושם, והוא מונע זאת מהם. ועיין להלן [הלכה יז] מה שהבאנו בזה.

40. עיין בספר משפטי ארץ [פרק יא הערה כא] שהביא דמקובל בשם החזו"א שקטניות או תבואה אשר התחילו להוציא גרעינים, ולכשיגדלו הגרעינים יאסרו משום איסור ספיחין, אין איסור לקוצצם קודם לכן, כיון שאין זה נקרא הפסד.

כתב בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות קצז] דשמע שהחזו"א התיר לקטוף עגבניות בעודן ירוקות ולשומרן עד שיבשילו, [והטעם משום שאין זה הפסד דדרך לעשות כן גם בשאר שנים].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

המעשרות. והביא כן גם מהר"ש [פ"ט מ"א] שמבואר ששביעית נוהגת גם בתבואה שלא הביאה שלישי. ונסתפק החזו"א אם קדושה זו היא מדין מאכל בהמה, שבשלב זה נאכלת היא לבהמה, או מדין מאכל אדם, ונפק"מ אם מותר לעשות ממנה מלוגמא לאדם, וכן אם מותר ליתנה לבהמה. וכתב דהמשמעות היא שיש לזה דין מאכל אדם, מזה שאסרו להכניס לביתו ולאכול, ולא חשבינן ליה כמאכל בהמה לאדם שראוי להתיר בכה"ג. והוסף דאף אם עדיין לא חשיבי מאכל אדם לגמרי, מ"מ כיון שעומדין לגדל לאדם אסור להפסידן ממאכל אדם.

ובספר דרך אמונה [ביה"ל סד"ה אין] הביא שהירושלמי הסתפק לגבי השלב שמותר לאכול מעט בשדה ואסור להכניס לבית, אם מותר לעשות מלוגמא לאדם. והקשה למה לא הסתפקו אם מותר להאכיל לבהמה.<sup>41</sup>

### הלכה זו

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ד משנה ז-ט. רמב"ם בפי' המשניות, ר"ש, רא"ש.

רמב"ם פ"ב ממעשר ה"ה, והשגת הראב"ד.

חזו"א סי' יט ס"ק כג.

### מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פרק ד משנה ז-ט.

בביאור השלבים הנזכרים במשנה עיין בדרך אמונה שהביא את פירושי המפרשים בזה.

בענין הבוסר דמותר לאוכלו בשדה משיוציא מים, איתא בירושלמי שכן דרך הקהות אוכלות אותו. וכתב במלאכת שלמה

שכן דרך גשים מעוברות ששיניהם קהות אוכלות אותו.<sup>42</sup>

#### זיתים משיכניסו שלישי

עיין ר"ש שכתב שני פירושים בזה:

א. שלישי גידולים של הזיתים. וכן כתב הרא"ש.

ב. שלישי שמן ממה שמוציא לסאה כשמתבשלין יפה.<sup>43</sup>

ג. הרמב"ם [פיהמ"ש] כתב שלישי לוג לסאה, שכאשר סאה בשלה נותנת ג' לוגין, והיינו תשיעית כמות השמן שעושים

זיתים בשלים, וכן כתב הרמב"ם גם בהלכות מעשר [פ"ב ה"ה] שזה זמן עונת המעשרות בזיתים. אך כאן כתב הרמב"ם

בסתמא הכניסו שלישי, וכתב החזו"א [סי' יט ס"ק כג] שהכוונה לשליש גידול הזיתים, שכדרך כלל זה גם הזמן שבו

הזית מוציא אחד מתשעה מכמות השמן.

#### ביאורים והערות

41. ולכאורה י"ל דכיון שיש לפירות אלו קצת דין מאכל אדם, לכן אין להאכילם לבהמה, ומ"מ כיון שאינם מאכל אדם גמור נסתפק הירושלמי אולי שרי לעשות מלוגמא לאדם, דלענין זה אפשר דלא בעינן שיהא מאכל בהמה אלא סגי שאינו עומד ממש לאכילת אדם, כדי שיהא מותר לעשות ממנו מלוגמא לאדם.

42. והגר"א פירש בירושלמי דקאי על היתר לאכול בוסר ע"י שליקה, ופירש דמי שיש לו כאב בשיניו דרכו לשלוק את הבוסר, והו"ל דרכו בכך. ויש לעיין למה לא אמרינן דיאסר משום דהוי כמלוגמא.

43. גם דעת הראב"ד [פ"ד מעשר ה"ה] כשיטה זו, שהבאת שלישי בזיתים היינו שמוציאים שלישי מהשמן שמוציאים בהיותם בשלים לגמרי. ועיין בחזו"א [סי' יט ס"ק כג] שהגיה בדברי הראב"ד כפירוש הנ"ל, ומה שאמר בירושלמי ששליש הוא לוג, היינו בזיתים הרעים אשר בהיותם בשלים יוצא מהם ג' לוגין שמן לסאה.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

כתב בספר שערי צדק דאין אנו בקיאין בשיעורים אלו, ולכן אין לאכול פירות שביעית אלא מזמן שנעשו ראויים לאכילה.

### הלכה יז

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ב משנה י. ר"מ בפיהמ"ש, ר"ש ורא"ש.

גמ' פסחים דף נב: ר' אלעאי קץ כפנייתא וכו' עד שם דף נג. בדניסחני קץ.

חזו"א סי' ז ס"ק כ.

רמב"ם פ"ט מעשר שני ה"ו.

#### ממתי חל הפקר על הפירות.

ירושלמי כלאים פ"ז ה"ג.

חזו"א כלאים סי' יג ס"ק טו.

חזו"א שביעית סי' יט ס"ק כא.

#### איסור קציצת אילני מאכל

פרק ד סוף משנה י. רמב"ם ר"ש ורא"ש.

גמ' ב"ק דף צא: אמר רב דיקלא דטעין קבא, עד דף צב. למחר אייתי לי מקורייהו.

גמ' בבא בתרא דף פו. רבא בר רב חנן הווי ליה וכו' עד מר אי ניחא לי' ליקוץ.

רא"ש פ"ח ב"ק סוס"י טו.

שו"ע הגר"ז דיני שמירת גוף ונפש סעיף טו.

### מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פרק ד מ"י.

ומבואר במשנה הנ"ל דאף קודם שהגיעו הפירות לעונת המעשרות, שזהו הזמן דחשבינן להו פירות גמורים להכניסן לבית ולאוכלן

[כמבואר לעיל ה"ז] מ"מ אסור לקוצצם, והטעם נתבאר בגמ' [פסחים דף נב:]: שהוא משום שנאמר לאכלה ולא להפסד, וכך

כתב הרמב"ם בהלכה זו, וכ"כ הר"ש במשנה הנ"ל.<sup>44</sup>

ובגמ' פסחים [הנ"ל], וכן בגמ' ברכות [דף לו:]: מבואר עוד שהשיעור המבואר בהלכה זה [שמומן שיוצאין הענפים בוסר] אינו

דין מיוחד רק להלכות שביעית, אלא גם לענין הלכות ערלה, ולמדו מכאן שבשאר אילנות [פרט לגפן] מודו רבנן לר' יוסי שסמדר

נחשב פרי גם לענין איסור ערלה, אף שפרי זה עדיין אינו ראוי לאכילה, [ורק בגפן נחלקו, שלפי ר' יוסי סמדר נאסר ולפי רבנן

רק בוסר נאסר].

והנה לעיל [פרק ד הלכה ט] כתב הרמב"ם שדיני שביעית נקבעים לפי עונת המעשרות, ופרי שהגיע לעונת המעשרות בשישית

#### ביאורים והערות

44. הרמב"ם [פיהמ"ש שם] כתב שהטעם של האיסור לקוץ הוא משום גזל בני אדם, שהקב"ה נתן פירותיהם לכל בנ"א, והרע"ב הביא

את ב' הפירושים. ועיין בתירו"ט שתמה למה נטה הרמב"ם מהגמ' שאמרה שהאיסור משום לאכלה ולא להפסד, ודן לומר שלא נתכוין לומר

פירוש אחר, אלא טעמא דקרא, שאין להפסיד את הפירות משום שגזול בזה בני אדם. אך לפי זה אין כאן ב' טעמים, ודלא כהגר"ז. ועוד

תמה דלכאורה א"צ לפרש את טעם איסור ההפסד משום גזל בנ"א, דיש לפרש שכך היתה מצות השביעית שיהיו הפירות חשובים ולא

יפסידום. [ויש להוסיף דאיסור הפסד קיים גם אחרי שאדם תלש את הפירות וזכה בהם, ואז לא שייך הטעם של גזל בני אדם, ומוכח שזהו

איסור בפ"ע].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

דינו כפרי של השנה השישית, ונמצא לפי"ז שפרי שהגיע לעונת המעשרות בתחילת השמינית, דינו כפרי של השמינית אע"פ שכבר היה סמדר ובוסר בשנה השביעית. ולכאורה לפי"ז כאשר היו הענבים שבגפן בוסר בסוף השנה השביעית היה אסור לקוצצם משום הפסד פירות שביעית, וכשיצאו לשמינית והגיעו לעונת המעשרות בשמינית, חל בהם דין פירות שמינית ואין בהם קדושת שביעית כלל, וזה צ"ע.

וכבר העיר בזה החזו"א [סי' ז ס"ק כ.]. ועיי"ש שכתב דאה"נ, דמתוך שדיני שביעית חלים גם על פירות מחוברים שאסור לעבוד בהם ואסור לשמור אותם, לכן משכח"ל שישתנה דין הפירות תוך כדי היותם מחוברים לקרקע, וכשיצאו לשמינית ואח"כ הגיעו לעונת המעשרות הותרו, [אך אם עבר וקצץ אותם בשביעית בעודם בוסר יש בהם קדושת שביעית].<sup>45</sup> עוד הוסיף החזו"א שאם ננקוט דקדו"ש של הפירות קודם עונת המעשרות בהיותם בוסר היא מדין מאכל בהמה, ניחא טפי, שמתחילה היה בהן קדו"ש של מאכל בהמה ואח"כ נשתנו למאכל אדם וגם נשתנה דינם להיות פירות שמינית.<sup>46</sup> [ובסי' יט ס"ק כא כתב החזו"א שאין הפירות קדושים מדין מאכל בהמה כיון שאינם מיוחדים לבהמה].

### מאיזה שלב בצמיחתו חל הפקר בשביעית על הפירות

בירושלמי כלאים [פ"ז ה"ג] נסתפקו במסכך גפנו של חברו ע"ג תבואתו של חברו אם נאסר משום כלאי הכרם, ופשוטו זאת מהא דהזורע כרמו בשביעית נאסר הכרם, אף שאין התבואה שלו ואין הכרם שלו. וכתב החזו"א [כלאים סי' ג ס"ק טו] דשמעינן מזה דאף שהזרעים שהוא זורע שייכים לו ואינם הפקר, מ"מ חשיב כזורע את שאינו שלו, כיון שאין זרעים אלו ראויים להשתרש בעודן שלו, דהשרשים הם גידולי שביעית והווי הפקר, ואף שאין קדושת שביעית חלה על הפירות קודם שהגיעו לשיעור סמדר או בוסר מ"מ שבת הצמיחה הוא הפקר. והוסיף החזו"א דאפשר שהפרי עצמו אינו הפקר כיון שעדיין אינו קדוש,<sup>47</sup> ומ"מ לענין כלאים לאו דידיה הוא כיון שאין הצמיחה עצמו שלו.

והוסיף החזו"א [שביעית סי' יט ס"ק כא] דקודם הזמן הנזכר בהלכה יח [קודם שהגפנים יגרעו ויעשו בוסר] מותר לקוץ את העצים ואת הפירות, כמבואר במשנה וברמב"ם, אבל הוא הפקר כיון שרחמנא אפקריה לצמיחת הפירות של השביעית.

### איסור קציצת אילני מאכל

במשנה [פ"ד סוף משנה י] איתא וכמה יהא בזית ולא יקוצנו, רובע [והיינו רובע הקב]. ופירשו הראשונים דקאי על האיסור של קציצת אילני מאכל שנא' כי ממנו תאכל אותו לא תכרות. ואמרו ע"ז במשנה שאם הזית אינו מניב רובע הקב של זיתים מותר לקוצו.<sup>48</sup>

ובגמ' ובראשונים הובאו אופנים נוספים של היתר לקוץ אילני מאכל:

- א. בגמ' [ב"ק דף צא:] איתא אמר רבינא אם היה מעולה ברמים מותר. ופירש"י שדמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו. וכן כתבו הרמב"ם והר"ש [פירוש המשנה הנ"ל].
- ב. בגמ' ב"ק [דף צב.] איתא דאם יניקת הדקל מכחישה את הגפנים הסמוכות לו מותר לקוץ אותו, וכן צריך לקוץ אילן

### ביאורים והערות

45. וכתב שם החזו"א שלענין דיני ערלה אין הדין משתנה, אלא פרי שיצא והיה בוסר בתוך ג' שנים אסור לעולם אף שהגיע לעונת המעשרות אחר שלש שנים, כדמשמע ברמב"ם [פ"ט מעשר שני ה"י].

46. אמנם צ"ע שהגמ' למדה ממשנה זו לדיני ערלה, שסמדר נחשב פרי בשאר אילנות גם לפי חכמים, ולענין ערלה בעינין מאכל אדם.

47. והוסיף החזו"א ד"פרי שלא קנו לו את השבח" וצ"ב.

48. ובשטמ"ק [ב"ק דף צא:] איתא דצריך לעשות רובע הקב יתר על ההוצאה.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

- מאכל אם מחוייב לעשות כך מדיני הרחקת נזיקין.<sup>49</sup>
- ג. כתב הרא"ש [פ"ח ב"ק סוס"י לו] דנראה דאם צריך למקומו של האילן מותר לקוצצו. והובא לדינא בט"ז [סי' קמז ס"ק ו] ובגר"ז [הובא להלן].<sup>50</sup>
- ד. הגר"ז [חו"מ דיני שמירת גוף ונפש סעיף טו] הוסיף דה"ה אם האילן מאפיל על חלונו מותר לקוצצו.
- ה. בספר פנים יפות [עה"ת פ' שופטים] כתב דלצורך מצוה כגון למצות סוכה מותר לקוץ גם אילן מאכל.

### הלכה יח

#### מקורות הלכה - לעזרת המעיין

פרק ד משנה י ר"ש ורא"ש. רמב"ם פיהמ"ש ב' מהדורות, מהדו"ק הנדפסת ברוב השס"ם ומהדרורא בתרא.

#### ביאור תיבת "משויציאו"

- רש"י פסחים נב.:  
 פיהמ"ש לרמב"ם מהדו"ק ומהדו"ב.  
 ר"ש סיריליאו דף קנו.:  
 רש"י ברכות דף לו: ד"ה משויציאו.  
 רמבם בהלכה זז.

#### קציצת כפניות

גמ פסחים דף נב: הנ"ל בהלכה יז.

### מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ד מ". ונחלקו ב"ש וב"ה, דב"ש אמרו כל אילן משויציאו, וב"ה נתנו שיעור אחר לחרוכים וגפנים וזיתים, ובשאר כל האילנות אמרו גם ב"ה דהשיעור הוא משויציאו.

#### מהו "משויציאו"

הראשונים נחלקו בביאור מה שאמרו משויציאו, לב"ש בכל אילנות ולב"ה ברוב האילנות:

- א. רש"י [פסחים דף נב:] כתב משויציאו תחילת העלין ביומי ניסן, וכן הוא בפיהמ"ש לרמב"ם במהדורא קמא [הנדפסת ברוב השס"ם], וכן כתב הר"ש סיריליאו [דף קנו:] דמשויציאו עלין אסור לקוץ את הפרחים מן האילנות.
- ב. רש"י [ברכות דף לו: ד"ה משויציאו] כתב משויציאו פרי,<sup>51</sup> וכן כתב הר"ש, וכן כתב הרמב"ם [פיהמ"ש] במהדורא בתרא "משויפייע בו הפרי אע"פ שהוא פג", וכן כתב הרמב"ם בהלכה זו "משויציאו בוסר".

#### ביאורים והערות

49. גמ' [ב"ב דף כו.], ועיי"ש בחידושי הרמב"ן והרשב"א דמה שרבא בר רב חנן לא רצה לקוץ בעצמו הוא משום שסבר שאינו מחוייב לעשות כן מידי הרחקת נזיקין.
50. ועיי"ן בשו"ת חת"ס [יו"ד סי' קב] שכתב שאם אפשר להוציא את האילן עם שרשיו וגוש עפר ולטעת אותו במקום אחר צריך לעשות כן.
51. דברי רש"י בברכות סותרים לדבריו בפסחים, והעיר בזה רע"א בגהש"ס. ובספר חפץ ה' לבעל האוה"ח כתב די"ל דרש"י בפסחים קאי על ב"ש, שלדבריהם משעת הוצאת העלים אסור לקוץ את האילן, ובברכות, רש"י קאי על דברי ב"ה, ונקט שלשיטתם בעינן שיוציאו פרי.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

### בדברי הרמב"ם שאין קוצצין את הכפניות

מקור הדין הוא בגמ' פסחים דף נב:, ועיי"ש שמבואר בגמ' דאף שהכפניות עדיין אינן בגדר בוסר רק כעין סמדר, מ"מ בשאר אילנות מודים חכמים לר' יוסי שיש שם פרי גם על סמדר.

ומה שכתב הרמב"ם שאם אין דרכן להעשות תמרים אלא שיצין מותר לקוץ אותן, מקורו שם בגמ' [דף נג.]. דר' אלעאי בדניסחני קץ, והיינו כפניות שאין עתידות להתבשל על העץ. [ורש"י פירש שהיו מכניסים אותם לכלים עשויים מכפות תמרים שיתבשלו שם].<sup>52</sup>

### בדברי הרמב"ם דשאר כל האילנות משיוציאו בוסר

דברי הרמב"ם צ"ע, דבגמרא [פסחים דף נב:] מבואר דבשאר האילנות השיעור הוא סמדר, שהוא קודם לבוסר. ועיין בחזו"א [סי' ז ס"ק כ ד"ה ר"מ] שתמה בזה, וסיים החזו"א דאולי מ"ם נפל בדברי הרמב"ם ותיבת בוסר צ"ל אחר תיבת משיגרעו, [דהיינו שרק בגפנים שיעורם כבוסר אך בשאר אילנות שיעורם כסמדר].

## הלכה ימ

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ט משנה ז. רמב"ם, ר"ש ורא"ש.

רמב"ם לעיל פ"ד ה"ד.

גמ' תענית דף ו: עד אימתי נהנין בתבן של שביעית.

חזון איש סי' יג ס"ק ה.

### מסיקים בזוגין ובגפת

תוספתא פ"ו ה"ח, חסדי דוד ומנחת ביכורים.

## מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ט מ"ז לפי הגירסא שלפנינו, דתנן מאימתי נהנין ושורפין בתבן של שביעית משתרד רביעה שנייה. ומשמע עד הזמן הנ"ל אסור ליהנות ולשורף, כן כתבו מהר"י קורקוס והכ"מ.

ובביאור האיסור ליהנות כתב הר"ש דהיינו לשרות את התבן בטיט או ליתנו בתוך הכר, שטעם האיסור הוא משום שהתבן קדוש בקדושת שביעית לצורך מאכל בהמה, וההנאות הנ"ל והשריפה לא הותרו במאכל בהמה, והווי בגדר הפסד.<sup>53</sup>

ועיין ברא"ש שהביא שבגמ' [תענית דף ו:] הובאה המשנה הזו בשינוי גירסא, "עד אימתי" נהנין בתבן של שביעית [ולא גרם 'מאימתי' וגם לא גרם נשרפין], וביאר הרא"ש שהכוונה עד אימתי מותר להאכיל לבהמה, עד רביעה שנייה, שאז נסרח התבן שבשדה, והותר התבן שבבית אף לשורפו, אחר שיקיים בו את מצות הביעור.<sup>54</sup>

## ביאורים והערות

52. תיבת "שיצין" שכתב הרמב"ם נזכרת בסוגיא הקודמת, שם בגמ' [פסחים דף נב ריש ע"ב], ושם הביאור הוא קוצים, כמ"ש רש"י והר"ח. ויל"ע אם זו גם כוונת הרמב"ם שאותן כפניות נעשין קוצין, וצ"ב.

53. מדין זה שיש לתבן קדושת שביעית מוכח שאין בתבן איסור ספיחין, דאל"כ כל ההשתמשויות אסורות, וכן מבואר בירושלמי [פ"ט מ"ה], וכן פסק הרמב"ם [לעיל פ"ד ה"ד]. [וקושיית הרב"ז כאן שהקשה מפ"ד ה"ד צריכה ביאור, דאדרבה משם מוכח דרק אין איסור ספיחין אבל יש קדושת שביעית].

54. גם הר"ש כתב שמשעה שנסרח התבן שבשדה הותר זה שבבית, אך לא כתב דהיינו אחר שיבערנו, אמנם החזו"א [סי' יג ס"ק ה] כתב

# קנין הלכה

## מראי מקומות

והא דמותר ליהנות ולשרוף את התבן אחרי רביעה שנייה יבואר להלן [הלכה כג].

### בדברי הרמב"ם שם שמיקים בזנים ובנפת

המקור הוא בתוספתא פ"ו ה"ח, וכתבו החסדי דוד והמנחת ביכורים שמעם ההיתר הוא משום שהזוגין והגפת לא חזי למאכל בהמה רק להסקה. [ולכאורה הכוונה דממילא פקעה מהם קדושת שביעית].

## הלכה ב

### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ח משנה יא. רמב"ם, ר"ש ורא"ש.

כסף משנה ומל"מ, וחזו"א סי' יג ס"ק ו במוסגר.

### מה בין מרחץ לבין תנור להלן הלכה כג

מהר"י קורקוס בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק טו.

### האם צריך לאכול כנגד ההנאה מהמרחץ

חזו"א סי' יג ס"ק טו ד"ה ואף.

### בדברי הרמב"ם שמותר לרחוץ בשכר

השגת הראב"ד, רדב"ז ומהר"י קורקוס.

### דין אדם חשוב

רמב"ם בהלכה זו.

השגת הראב"ד.

ר"ש ורא"ש וריבמ"צ.

## מראה מקומות

המקור להלכה זו הוא במשנה פ"ג מ"א. והקשה הכסף משנה דהא אסור להסיק בתבן וקש של שביעית וכפי שנתבאר בהלכה הקודמת. ותירץ בתירוצו ראשון דא"נ דאסור להסיק, אך בדיעבד אם עבר והסיק מותר לרחוץ. ולתירוצו זה הסכים המל"מ, 55 וכן כתב החזו"א [סי' יג ס"ק ו במוסגר].

### מה בין מרחץ לבין תנור

בהלכה זו מבואר שבדיעבד אם הוסק המרחץ שרי לרחוץ בו, ולהלן [הלכה כג] הובא הדין שבתוספתא [פ"ה הי"ב] דתנור

## ביאורים והערות

דגם הר"ש איירי אחר שיקיים מצות הביעור.

55. הכ"מ תירץ בתירוצו שני דלצורך אדם מותר להסיק בתבן וקש שהם מאכל בהמה, כשם שמותר לעשות מלוגמא לאדם ממאכל בהמה, והמל"מ תמה דהא מבואר [הלכה כג] שאסור להסיק תנור בתבן וקש של שביעית ואם הסיק יוצן, והרי התנור הוא לצורך אדם לאפות ולבשל בו. [ולא ביאר המל"מ מה הטעם שאסור להסיק ומאי שנא ממלוגמא, ונראה שהטעם משום שהסקה היא דבר שאין הנאתו וביעורו שוין, שתחילה מתבערין התבן והקש ורק אח"כ מתחמים המים].



# קנין הלכה

## מראי מקומות

שהסיקוהו בתבן וקש של שביעית אסור לאפות בו אלא יוצן. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו] שבנידון זה של היסק בפירות שביעית יש שני איסורים:

- א. עצם מעשה ההיסק הוא הפסד הפירות, כיון שהפירות לא ניתנו להסקה [הואיל ואין הנאתן וביעורן שוה].
- ב. ההנאה מההבערה האסורה של פירות השביעית היא בגדר איסור סחורה. ולכן אין לאפות ולבשל בתנור שהוסק ע"י פירות שביעית דהאפייה והבישול הם ההנאה האסורה, ואם עבר ואפה אין הפת אסור באכילה.<sup>56</sup> משא"כ במרחץ, חימום המים אכן אסור, דהוא דומה לאפייה ולבישול בתנור, אך אחרי שכבר נתחממו המים אין איסור לרחוץ בהם, כשם שאין איסור לאכול את הפת שנאפתה בתנור.

### האם הרוחץ במרחץ צריך לאכול כנגדו

במשנה [פרק ח] מצינו כמה אופנים שמי שהשתמש בפירות שביעית שימוש אסור, כגון שנמל שמן של שביעית וסך בו כלים, צריך לאכול כנגדו, כלומר יטול פירות או שאר אוכלין בשווי השמן שסך באיסור, והוא קנס דרבנן ויתבאר להלן [פרק ו הלכה י].

וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו ד"ה ואף] דנראה שה"ה במרחץ שהוסק בתבן וקש של שביעית, צריך הרוחץ בו לאכול כנגדו. ואף אם לא ירחץ כיון שכבר נהנה בזה שהמים התחממו, צריך לאכול כנגדו. [אך לגבי תנור שהסיקו בתבן עד שלא אפה בו, בזה א"צ לאכול כנגדו כיון שלא נהנה כלל מהאיסור].<sup>57</sup>

### בדברי הרמב"ם שמותר לרחוץ בשכר

הרמב"ם כתב שמותר לרחוץ במרחץ בשכר, וכתבו הרדב"ז והמהר"י קורקוס שהכוונה דאפילו בשכר מותר לרחוץ, ולא חשיב כסחורה, וכ"ש שמותר לרחוץ בחינם. והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב דנראה שאסור לרחוץ בשכר משום דהוי כסחורה, ואדם חשוב אסור משום שחינם דידיה כשכר דמי. [ונראה שהכוונה שבעלי המרחץ מתכבדים בזה שהוא בא לרחוץ אצלם].

### בדברי הרמב"ם שאדם חשוב לא ירחץ במרחץ

במשנה [פ"ח מ"א] איתא דאם מתחשב הוא לא ירחוץ בו. ונחלקו הראשונים בטעם האיסור: [הרמב"ם כתב דחיישינן שמא יוסיפו להסיק עבורו בפירות הראויים לאכילה כדי ליתן ריח טוב במרחץ. [והראב"ד הקשה ע"ז דא"כ גם כשהוסק בעצים שאינם קדושים בקדושת שביעית ניהוש לזה. ותירצו האחרונים (מהר"י קורקוס, רש"ש, פאת השולחן וחזון איש) דרק כאשר זלזלו כבר בפירות שביעית כדחוינן שהסיקו בתבן וקש של שביעית, אז חיישינן שיוסיפו גם פירות הראויים לאכילה, משא"כ בעלמא לא חיישינן].

### ביאורים והערות

56. ומה שמצינו בגמ' בפסחים [דף כח:] וברמב"ם [פט"ז מאכ"א הכ"ב] דיש שבח עצים בפת, היינו דוקא בעצים של איסורי הנאה משא"כ בפירות שביעית שאינם איסורי הנאה.

57. כתב בספר דרך אמונה [ציון ההלכה אות רנז] שהחזו"א הסתפק שמא אסור לרחוץ במרחץ קודם שיאכל כנגדו. ולכאורה כוונתו למ"ש החזו"א [סי' יג ס"ק טו ד"ה ומיהו] שאם יאכל כנגדו. הוא כנגד ההנאה שנהנה [ולא כנגד התבן ששרף], א"כ הדין נותן בספק וספק שלא יהנה בתחילה מדין יאכל כנגדו. ונראה שאין הכוונה שתחילה יאכל כנגדו ואח"כ יהנה, אלא הכוונה שלכתחילה אסור ליהנות כלל מהאיסור, דאם אמרו שאחרי שנהנה מהאיסור יאכל כנגדו, מסתבר שלכתחילה ראוי שלא יהנה ממנו כלל. [אך במרחץ כבר נהנה, שהרי המים התחממו, ולכן מותר לרחוץ לכתחילה אלא שצריך לאכול כנגדו].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

[ב] הראב"ד כתב שהטעם הוא משום שרחיצת אדם חשוב אפילו בחינם הוויא כנתינת שכר, וס"ל לראב"ד שאסור לרחוץ בשכר. ג] הר"ש והרא"ש והר"י בן מלכי צדק כתבו שאדם חשוב צריך להתרחק גם מדברים המותרים, שמא ילמדו ממעשיו ויטעו להתיר גם דברים האסורים.

### הלכה כא

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה תרומות פרק יא מ"ה, רמב"ם ר"ש ורא"ש.  
 תוספתא תרומות פ"י ה"א.  
 ירושלמי תרומות פ"א.  
 רמב"ם פ"א תרומות ה"י-י"א ומהר"י קורקוס שם.  
 חזו"א סי' יג ס"ק יא.  
 חזו"א מעשרות סי' א ס"ק לא.

#### קליפין הראויים לצביעה ולמאכל בהמה.

שביעית פרק ז משנה ג קליפי רימון. רמב"ם ר"ש ורא"ש.  
 פיהמ"ש לרמב"ם ערלה פ"ק מ"ח.  
 חזו"א מעשרות סי' א ס"ק לא.  
 חזו"א שביעית סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז.

#### קור

ירושלמי פ"ד ה"ז.  
 גמ' עירובין דף כח: דתניא קור ניקח בכסף מעשר וכו' עד אלא שניקח בכסף מעשר.  
 שם אמר מר ר' יהודה עד הלכתא כוותיה דשמואל.  
 רמב"ם פ"ח ברכות ה"ו.  
 רמב"ם פ"א טומאת אוכלין ה"י ומל"מ שם.

### מראה מקומות

כתב הרמב"ם דקליפין וגרעינין המותרים בתרומה אין בהן קדושת שביעית. וכתב הרדב"ז שהרמב"ם כתב זאת מסברא, דק"ו הוא דאם לענין תרומה דחמירא אמרינן דאינם קדושים, כ"ש לענין שביעית דקילא מתרומה.  
 לענין קליפין כתב הרמב"ם [פ"א תרומות ה"י] דישנם ב' סוגים:  
 א. קליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון שהן אסורות אף שאין בהן אוכל, וכנראה הטעם משום שהן עצמן היו נאכלות עם הפרי.<sup>58</sup>  
 ב. קליפי פולין ושומשמיז שאם יש בהן אוכל אסורין ואם אין בהם אוכל מותרים.  
 וכתב החזו"א [מעשרות סי' א ס"ק לא] דקליפי תפוז בזמנינו כיון שרוכסם לאשפה פטורין משביעית.

#### ביאורים והערות

58. וצ"ב דקליפי אבטיח בזמנינו אינן ראויות לאכילה, ואף אם נפרש שאבטיח דמתניתין היינו מה שקורים היום מילון, גם קליפתו אינה ראויה לאכילה.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

ולענין גרעינים מבואר ברמב"ם [שם ה"א] וכן מפורש בתוספתא [תרומות פ"י ה"א] דיש להבחין בין גרעיני זיתים ותמרים וחרובים שהם אסורים בכל ענין,<sup>59</sup> ובין שאר גרעינים שבהם הדין תלוי בכהן, שאם הוא מכניסן הם אסורים, ואם הוא משליכן מותרים.<sup>60</sup>

ובמשנה [תרומות פ"א מ"ה] לא הובא דין גרעיני זיתים ותמרים וחרובים, רק חילקו בין גרעינים שהכהן מכנסן, לגרעינים שאינו מכנסן.

וביארנו בירושלמי דמיירי בגרעיני אגסים וקרוסטמלין [שהן נאכלים בפ"ע], א"נ בגרעיני הרוטב, [וכ' בערוך דרוטב בלשון ישמעאלי תמרים שאינם מבושלים], שמותרים למצמיץ, ומשמע ששאר גרעינים בכל גוונא מותרין, והרמב"ם לא הביא את הירושלמי.<sup>61</sup>

### בדברי הרמב"ם שקליפין הראויים לצביעה קדושות

במשנה שביעית [פ"ז מ"ג] מבואר שיש קדושת שביעית בקליפי רימון, ולא נתפרש המעם, אך החזו"א [מעשרות סי' א ס"ק לא] הביא מפייה"ש לרמב"ם [ערלה פ"ק מ"ח] שקליפי רימון עומדים לצביעה.

### קליפין העומדים למאכל בהמה

עיין בר"ש וברא"ש [פ"ז מ"ג] שמבואר מדבריהם שגם קליפין או גרעינים העומדים למאכל בהמה א"נ להוציא מהן שמן, קדושים בקדושת שביעית.<sup>62</sup>

ובחזו"א [שביעית סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז] כתב כן גם בדעת הרמב"ם, שאף שכתב רק דאם עומדים לצביעה הרי הם קדושים, מ"מ נראה שה"ה בעומדים למאכל בהמה.

### בדברי הרמב"ם שיש קדושת שביעית בקור

כתב רש"י [עירובין דף כח:] דקור הוא דבר רך הנוסף על הדקל בכל שנה, ובימות הגשמים הוא מתקשה ונעשה כעץ, אבל קודם לכן הוא ראוי לאכילה. [וע"ע רמב"ם (פ"ח ברכות ה"ו) שכתב דהוא ראש הדקל שהוא כעין עץ לבן, וברכתו שהכל, והיינו כדברי רש"י שבתחילה הוא רך וראוי לאכילה].

ואיתא בירושלמי [פ"ד ה"ז] שיש קדושת שביעית בקור.

ובגמ' [עירובין דף כח:] הובאה ברייתא דקור ניקח בכסף מעשר ואינו מיטמא טומאת אוכלין, ור' יהודה אמר דקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שניקח בכסף מעשר. וביארנו בגמ' שנחלקו לענין ברכה, דלפי ת"ק ברכתו של הקור בפה"א, ולפי ר' יהודה ברכתו שהכל, והרמב"ם פסק [פ"ח הלכות ברכות ה"ו] שברכתו שהכל, וכן לשונו גם בפ"א מטו"א [ה"י] דקור הוא כעץ לכל דבר. ועיין

### ❦ ביאורים והערות ❦

59. כתב מהר"י קורקוס [הלכות תרומות פ"א ה"א] דבואי מיירי בתמרים לחים מאד ובחרובים שיש בהם הרבה דבש, שבהם דבוק בגרעינים הרבה אוכל, ובכל גווני חל בהם דין תרומה.

60. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק יא] שבגרעינים אלו שלענין דין תרומה הדין תלוי באם הכהן מכנסן, צ"ע מה הדין לענין שביעית, ובספר שערי צדק [לבעל החיי אדם] כתב שדין שביעית כדין תרומה.

61. ובפיה"מ"ש לרמב"ם [מסכת תרומות פ"א מ"ה] כתב דברים הסותרים לכאורה למה שכתב במשנה תורה, עיי"ש שכתב שבגרעיני חרובים אין קדו"ש כלל, ובגרעיני תמרים הדבר תלוי אם מכנסן, וכבר התקשו בזה המהר"י קורקוס והרדב"ז [שם].

62. ומה שכתב הר"ש גם דקדשי משום דחזו להסקה צ"ע, דהא אסור להסיק בפירות שביעית כיון שאין הנאתן וביעורן שוין, וממילא גם אין בהן קדו"ש. וע"ע בכ"מ [פ"ז ה"טו] שכתב דגרעיני שאר פירות קדשי בקדושת שביעית משום שהם ראויים להסקה, וגם הם טפלים לעיקר הפרי שהוא קדוש בקדו"ש. והחזו"א [סי' יג ס"ק יא ד"ה פ"ז] כתב שהדברים צ"ע.

# קנין הלכה

## מראי מקומות

מל"מ [הלכות טו"א שם] שתמה דא"כ למה יש בו קדושת שביעית.<sup>63</sup>

### הלכה בב

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא פ"ו ה"ד.

תוס' נדה דף ג. ד"ה כל.

חזו"א סי' ט ס"ק ד ד"ה והא דתנן.

### מראה מקומות

מקור הדין הוא בתוספתא פ"ו ה"ד. [ועיי"ש בתוספתא שהובא עוד דמותר ליתן דבילה וגרונרות לתוך התבשיל, ולא יסחטם להוציא מימהן, ובתבלין מותר לסחוט מימיו].

עיי' בתוס' נדה [דף ג. ד"ה כל] שכתבו בתירוצם הראשון להבחין בין שני סוגי תבלין: יש תבלין שאינו ראוי אלא למעם, אך אינו נאכל בפ"ע כלל, כגון פלפלים יבשים, ותבלין זה אינו אוכל ואינו מיטמא טו"א ואינו חייב במעשרות ובשביעית. ויש תבלין הראוי לאכילה בפ"ע, אלא שהוא ניתן גם לתבלין כגון שומין וצצלים, ותבלין זה הוא אוכל גמור ומיטמא טו"א וחייב במעשר ובשביעית. ובתירוצם השני כתבו דאף תבלין שאינו מיטמא טו"א ואינו חייב במעשרות מ"מ יש בו קדו"ש, דהא שביעית נוהגת גם במאכל בהמה.

ונמצא שנחלקו ב' תירוצי התוס' אם יש קדושת שביעית בתבלין העומד רק לנתינת טעם ואינו נאכל בפ"ע כלל. עיי' בחזו"א [סי' ט ס"ק ד ד"ה והא דתנן] שלמד מדין זה של תבלין דכל פירות שביעית שנפסלו פקעה קדושתם.

### הלכה בג

#### מקורות להלכה - לעזרת המעיין

#### אין נותנין תבן וקש לתוך הכר או לתוך הטיט

תוספתא פ"ה ה"א.

ירושלמי פ"ט ה"ה.

מהר"י קורקוס בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק ח ד"ה ב"ק וד"ה ומיהו.

#### תנור שהסיקוהו בתבן של שביעית

תוספתא, פ"ה ה"ב.

חזו"א סי' יג ס"ק טו.

#### דין תבן וקש משתרד רביעה שניה

פרק ט משנה ז רמב"ם ר"ש ורא"ש.

ירושלמי, דעת ר' חנינא ור' אושעיא.

#### האם צריך לקיים מצות ביעור בתבן שבביתו

ביאורים והערות

63. ובספר דרך אמונה [ס"ק קנז] כתב דמדחזינן דנלקח בכסף מעשר, וגם הנאתו וביעורו שוין, לכן חלה עליו קדו"ש אף שאינו מטמא טו"א.



# קנין הלכה

## מראי מקומות

רא"ש במשנה הנ"ל.

בדעת הר"ש, תוספות יו"ט.

או"ש בהלכה זו.

חזו"א סי' יג ס"ק ה.

### האם יש קדושת שביעית אחרי שנתקיימה מצות הביעור

ר"ש ורא"ש במשנה הנ"ל.

ביאורי התו"ט והרא"ש.

חזו"א סי' יג ס"ק ה, וסי' יא ס"ק ו. ובסי' כו בסדר השביעית ס"ק ו ד"ה אם.

### מראה מקומות

מקור הדין שאין נותנין תבן וקש של שביעית לתוך הכר הוא בתוספתא פ"ה הי"א. ועיי"ש שאם נתנוהו אחרים הרי הוא כמבוער. הטעם לאיסור זה הוא משום שעיקרו של התבן עומד למאכל בהמה, ונתינתו בכר או בטיט הוא בכלל הפסד הפירות.<sup>64</sup> והחזו"א [סי' יג ס"ק ח ד"ה ב"ק] הקשה דלפי מה שכתבו תוס' [ב"ק דף קא: ד"ה שהנאתו] שההיתר לצבוע בגד בפירות שביעית הוא משום שהצבע הנאתו וביעורו שוה, דבשעת הלבישה נהנה ממנו ואז הוא גם מתבוער, נימא ה"נ בתבן הניתן בכר שהנאתו וביעורו שוה בזמן שישן עליו. ואי משום שבנתינתו לכר חל עליו שם כלי והרי הוא כמבוער, נימא ה"נ בצבע, שבשעת הצביעה יחול עליו שם בגד ויהא כמבוער, [ואף אם נימא דיש שבה סממנים ע"ג הצמר, מ"מ בודאי לא עדיף מתבן שכל עיקרו נמצא בכר].

וכתב החזו"א דאה"נ, דהצבע בשעת הצביעה בטל לבגד והרי הוא כמבוער, ומ"מ הוי הנאה המותרת בפירות שביעית כיון שהוא דומיא דאכילה, שכל עיקרו כלה, [וכמו שפירש"י בהא דצבע חשיב הנאתו וביעורו שוין, דביעור הוי בזמן מעשה הבישול שהוא גם המעשה של ההנאה, דאז נקלט הצבע] משא"כ תבן בכר, כיון שכולו קיים ואפ"ה פקעה ממנו קדו"ש הואיל ועשאו כלי והרי הוא כמבוער, זה חשיב שימוש אסור בפירות שביעית והוי כסחורה, ולא הוי דומיא דלאכלה.<sup>65</sup>

### בדברי הראב"ד

כתב הראב"ד שבירושלמי [פ"ט ה"ה] איתא דאין התבן בטל בתוך הכר אא"כ ישן עליו. ושם בירושלמי איתא גם לגבי תבן שניתן בתוך הטיט דאינו בטל אא"כ גיבלו, והראב"ד לא הביא זאת, ודן מהר"י קורקוס לומר שהראב"ד לא גרס כן. [ומה שכתב מהר"י קורקוס שגם הר"ש לא גרס כן בירושלמי, כן הוא בר"ש שבדפוסים, אבל בר"ש כתב יד נוסף גם לגבי נתינה בטיט].  
ובדעת הרמב"ם נסתפק מהר"י קורקוס אולי ס"ל שדי בזה שנתנו בכר ע"מ לישן עליו, א"נ אולי ס"ל דרק ר' אושעיא בירושלמי ס"ל הכי, דה"נ ס"ל דאין קדו"ש פוקעת מהתבן שבבית עד שיסרה.

### ביאורים והערות

64. ואולי חשיב גם הנאתו אחר ביעורו, שנתנתו בכר הוא ביעורו, וכלשון התוספתא והרמב"ם דהרי הוא כמבוער, וההנאה ממנו היא רק כשבא לישן עליו, ועיין להלן מהחזו"א.

65. עוד כתב החזו"א [שם סי' יג ס"ק ח ד"ה ומיהו] שרק בתבן אמרינן דע"י עשייתו לכלי חשיב כמבוער, כיון שעיקרו עומד למאכל בהמה, אבל לולבי דקל שעושין מהן מטאטאות לא פקע מהן קדו"ש ולא ביטלו, דאדרבה, כל קדושתן משום התשמיש הזה. [ועיי"ש שדן לפי"ז לחזור בו ממש"כ לגבי צבע שע"ג הבגד שנתבטל מקדושתו ע"י שעשאו חלק מהבגד, שהרי הצבע עומד לכך, ומ"מ כתב דכיון שהצבע יוצא מהסממנים ונהרס ומתבטל, שפיר י"ל דלא חשיב תו כאיתיה בעולם אלא נטפל לבגד ואין לו שם בפ"ע].

# קנין הלכה

## מראי מקומות

### תנור שהסיקו בתבן וקש של שביעית

המקור הוא בתוספתא [פ"ה הי"ב]. ועיין לעיל [הלכה כ] שנתבאר החילוק בין תנור שהוסק באיסור בתבן וקש שאסור לאפות ולבשל בו אלא יוצן, ובין מרחץ שהתחמם באיסור בתבן וקש שמותר לרחוץ בו. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק טו] שאם עבר ואפה בתנור מותר לאכול את הפת, דמה שאמרו בגמ' [פסחים דף כו:] שיש שבח עצים בפת היינו דוקא בתנור שהוסק באיסורי הנאה [כגון בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם].

### בדברי הרמב"ם דמשתרד רביעה שניה נהנין ושורפין בתבן של שביעית

המקור לדין זה הוא במשנה פ"ט מ"ז. ועיין לעיל [הלכה יט] שנתבארו הגירסאות השונות במשנה זו. ובירושלמי נחלקו בזה: ר' חנינא אמר דאכן משעה שנסרה התבן שבשדה מחמת הגשמים הותר גם מה שבבית, אף שהוא לא סרוח. וכתב הרא"ש דהיינו שמשעה שנסרה בשדה הגיעה שעת הביעור וצריך לבערם, ואח"כ הותר לשרוף את התבן, והיינו דס"ל דלאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מהפירות, וכן משמע בר"ש.

ובר"ש לא כתב שצריך לבער ולהפקיר את התבן והקש שבביתו. ונאמרו בזה כמה ביאורים באחרונים:

[א] התו"ט כתב שאכן אינו צריך לבער את מה שבבית, דכל ענין הביעור הוא שלא יהא נחסר לחיה שבשדה מחמת מה שליקט אדם זה לביתו, ולכן צריך להוציא מביתו ולהפקירו, אבל משעה שנסרה כל מה שבשדה שוב אין החיה נאסרת מחמת מה שליקט זה לביתו, שהרי גם אם היה תבן זה בשדה היה נסרה.

[ב] האו"ש כתב דמשעה שתרד רביעה שנייה פוקעת קדושת שביעית מהתבן שבבית, כיון שצומחים זרעים חדשים לצורכה ותו אין התבן שבבית עומד למאכל בהמה, ולפי דבריו מתבאר גם הא דמותר לשרוף, ואין ללמוד מכאן דין כללי שאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מהפירות.

[ג] החזו"א [סי' יג ס"ק ה] כתב דכוונת הר"ש כהרא"ש, שצריך לקיים בתבן מצות ביעור, ואחר הביעור מותר ליהנות ולשרוף, דס"ל להר"ש והרא"ש דאחר הביעור פוקעת קדושת שביעית מן הפירות.<sup>66</sup>

והנה לפי שיטת הרמב"ם הביעור הוא שריפה ששורף ומכלה את הפירות, ולדבריו לא שייך לומר שאחר הביעור פקעה קדושת שביעית. וצ"ע איך תתפרש המשנה דאחר רביעה שנייה נהנין ושורפין בתבן של שביעית. ולפי התו"ט הנ"ל אתי שפיר שאין בתבן זה מצות ביעור כלל, [וכן לפי הרא"ש הנ"ל א"ש, דס"ל דאיירי שצמחו הזרעים החדשים ואין התבן הישן עומד למאכל בהמה ושוב אינו קדוש בקדו"ש וממילא פטור גם מביעור].

### ביאורים והערות

66. גם כתב החזו"א [בסי' יא ס"ק ו] שאחר הביעור פוקעת קדו"ש מהפירות, ולמד זאת מהמשנה בתבן וק"ש. וצ"ע שבסדר השביעית [בסוף סימן כו ס"ק ו ד"ה אם] מבואר שנוהג קדו"ש אחר הביעור.

## שאלות לחזרה על הנלמד בחודש אייר תשפ"ב מיוסדות על הרמב"ם, הכסף משנה ומהר"י קורקוס

### פרק ה הלכה א - ח

1. פירות שביעית שדרכן לאכול חי או מבושל, האם מותר לשנות מדרך אכילתן?
2. האם מותר לבשל ירק של שביעית בשמן של תרומה, ומה הטעם? ומה הדין לבשל מעט ולאכלו מיד?
3. פירות המיוחדין למאכל אדם האם מאכילין אותן לבהמה חיה ועוף?
4. הלכה הבהמה מעצמה לאוכלן האם מחזירין אותה, ומניין?
5. א. האם מותר לסוך שמן, יין וחומץ? ב. האם מותר לערב שמן ויין ולסוך, ומה הטעם?

- א. שמן של שביעית;
- 1) האם חוסמין בו תנור וכיריים?
  - 2) האם סכין בו מנעל וסנדל?
  - 3) האם סכין אותו בידים טמאות?
  - 4) האם מותר לסוך בו רגלו או בתוך המנעל?
  - 5) והאם מותר לסוך בו גופו?
  - 6) האם מדליקין בו את הנר?
  - 7) האם מותר ליתנו במדורה?
  - 8) מכרו וקנה בו שמן אחר, האם מותר להדליק בהן?

### הלכה ט

- 1) האם מותר לצבוע לאדם מפירות שביעית שהם מאכלי אדם?
- 2) האם מותר לצבוע לאדם מפירות שביעית שהם מאכלי בהמה?
- 3) ומה הטעם לחלק בין לצבוע לאדם או לבהמה?

### הלכה י

- ג. חומרים המכבסים, כגון בורית ואהל וכדו';
  - 1) האם חלה עליהם קדושת שביעית?
  - 2) והאם מכבסין בהם, ומנלן?
- ד. פירות שביעית;
  - 1) האם מכבסים בהן או עושים מהן מלוגמא, ומנלן?
  - 2) האם קדושת שביעית תלוי בהא דהנאתו וביעורו שוה?

### הלכה יא

- ה. האם עושין מלוגמא ורטיה לאדם מדבר שהוא מיוחד למאכל אדם, ומה הטעם?
- 2) ומה הדין לעשות מלוגמא ורטיה לאדם או לבהמה מדבר שאינו מיוחד למאכל אדם, ומה הטעם?
- ו. דבר שאינו מיוחד לא לאדם ולא לבהמה, איזה דין יש לו;
  - 1) כשחשב עליו לפירות?
  - 2) כשחשב עליו לעצים?
  - 3) כשחשב לעליו למאכל אדם ולמאכל בהמה?

### הלכה יב

- ז. האם מותר למכור מאכלי אדם ומאכלי בהמה לקנות בהם מאכלי אדם?
  - 1) האם מותר למכור מאכלי בהמה לקנות בהם מאכלי בהמה?
  - 2) האם מותר למכור מאכלי אדם לקנות בהם מאכלי בהמה?
  - 3) אם קנה במאכלי אדם מאכלי בהמה, או החליף מאכלי אדם במאכלי בהמה, איזה דין יש להם?

### הלכה יג

- ח. מה הדין להוציא פירות שביעית מהארץ לחו"ל, ומה הטעם?
  - 1) ומה הדין להוציא לסוריא, וכמאן פסק הרמב"ם?
- ט. האם מאכילין פירות שביעית לגוי, ומה הטעם?
  - 1) ומה הדין להאכיל לשכיר גוי, ומה הטעם?
  - 2) ומה הדין להאכיל לגוי שהוא שכיר שבת או שכיר שנה או שקצב מזונותיו עליו, ומה הטעם?
  - 4) ומה הדין להאכיל פירות שביעית לארכסואי גוי. ומולוי?

### הלכה יד

- י. מה הטעם אין ביי"ד פוסקין לאשה פירות שביעית?
- והאם ניזונית מעצמה משל בעלה פירות שביעית, ומה הטעם?

### הלכה טו-טז

- יא. 1. האם מותר לאסוף מן השדה ולהכניס לביתו פירות שביעית כשהן בוסר?  
2. אלו טעמים למדנו לכך, ואיזה טעם כתב הרמב"ם?  
3. והאם מותר לאכלן בשדה כשהן בוסר, ומה הטעם?
- יב. פגין של תאנים משיזריחו, אוכל בהן פתו בשדה, וכן כל כיוצא בהן.  
1. מה הפי' משיזריחו?  
2. מה הכוונה בדברי הרמב"ם במש"כ וכן כל כיוצא בהן?  
ג. הבוסר, מאימתי אוכל אותן בשדה?  
יד. מה דין הזיתים;  
1. כשסאה מכניס רביעית שמן?  
2. כשמכניס חצי לוג?  
3. הכניסו שלישי?

### הלכה יז-יח

- טו. עץ עושה פרי, האם מותר לקוצו בשביעית לעצים קודם שיעשה פרי?
- טז. החרובין, הגפנים, הזיתים ושאר כל האילנות, מאימתי אין קוצצין אותן?
- יז. דקל – האם מותר לקוץ אותו בשביעית?

### הלכה יט

- יח. 1. האם מותר ליהנות מתבן וקש של שביעית עד שתד רביעה שניה ואחריה?  
2. האם מותר לשרוף תבן וקש של שביעית עד שתד רביעה שניה ואחריה?  
3. ומה הטעם לחלק ביניהן?
1. מהן דעת הר"ש והרא"ש לגירסת הירושלמי, וכמאן נקט הרמב"ם?  
יט. האם מסיקין בגפת ובזוגין של שביעית?

### הלכה כ

- כ. מרחץ שהוסקה בתבן ובקש של שביעית;  
1. האם מותר לרחוץ בהן בחנם?  
2. האם מותר לרחוץ בהן בשכר, ומה הטעם?  
3. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בהן בחנם?  
4. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בהן בשכר, ומה הטעם?  
5. האם מותר לאדם חשוב לרחוץ בשביעית במרחץ שהוסקה בדברים אחרים, ומאי טעמא נקט שהוסקה בתבן ובקש?

### הלכה כא-כב

- כא. 1. קליפות וגרעינים שמתרין בתרומה לזרים, האם חל עליהן קדושת שביעית?  
2. קור, האם יש בו קדושת שביעית?  
3. הצורר תבלין של שביעית ונתנן לתוך התבשיל, האם יש בו קדושת שביעית?

### הלכה כג

- כב. 1. האם מותר להכניס תבן וקש של שביעית לתוך הכר או לתוך הטיט?  
2. אם הכניס בכר או בטיט, האם בעינן שיגבל או שיישן עליו כדי שיחשב כמבוער – לדעת הרמב"ם ולדעת הראב"ד?  
3. ומה טעם לא כתבו הראב"ד גבי טיט, והרמב"ם לא כתבו כלל?
- כג. 1. תנור שהסיקוהו בקש או בתבן של שביעית, מה דינה?  
2. ומה הטעם לחלק בין תנור למרחץ?  
3. ומה הדין משתד רביעה שניה, ומה הטעם?



## שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש שבט תשע"ה בפ"ה מהלכות שמיטה

### א. מאכל של שביעית.

1. האם מותר לגעת בו בידים הטעונות רחיצה או נטילה.
2. והאם מותר להכניסו לאמבטיה.
3. משח ידיו בשמן של שביעית, האם מותר לו להכנס לשירותים.
4. והאם מותר לזרוק על חתן אגוזים ושקדים של שביעית כשאינן חשש שיתפצחו.
5. והאם מותר לתת לילדים לשחק בגרעיני משמש של שביעית.
6. וכן כשרוצה להדליק נר בשמן של שביעית להאיר בשירותים או באמבטיה, האם מותר, והאם יש חילוק בין אם ידליק בפנים או ידליק בחוץ ויכניסו פנימה.
7. והאם מותר להניח שמן של שביעית המיועד רק להדלקה, או המיועד גם לאכילה מתחת למיטה שישנים עליה.

### תשובה א- הל"ז-ז. – ניהוג כבוד בפירות שביעית.

ר"מ הל"ז שלא יסוך במרחץ, ובהל"ז שלא יסוך בידים טמאות. ונאמרו בזה כמה טעמים, או משום שיבוא לידי פסידא. או משום בזיון. או משום קדושה. ואם הטעם משום בזיון א"כ לדון על הצד שלגרעיני משמש יש קדוש"ש, האם מותר לשחק בהם, ואולי כשזה דרכו אין בזיון, וכן לענין זריקה במינים כאלו שאינם מתקלקלים. – ולדעת הגר"א גם הדין שאין מוכרים במשקל הוא משום כבוד. – ולדעת המהרי"ט ועוד הובא במקד"ד סימן מ"ב הכל משום בזיון למרות שלא נפגם. – ובשערי צדק פי"ז י"ז ובפאה"ש פ"ה ל"ב הצריכו נ"י לפני אכילתו, ואולי המקור מהתוספתא של אין סכין בידים טמאות. ואפשר שלדבריו גם יאסר ליגע בו לפני נט"י. – וכן יש לעיין כאשר מדליק נר כדי שיהיה לו אור בשירותים או אמבטיה יאסר. ועדיין יש לדון האם יש חילוק בין מדליק בזה בפנים או מבחוץ כסך בחוץ ונכנס בו שמותר. – ואם הטעם משום בזיון אפשר שמותר תחת המיטה, אמנם במאכל הראוי לאכילה, מאחר ויש מקפידים שלא לאכלו, אולי נחשב כממעט מאוכליו.

### ב. רוצה לשבר תאותו.

1. האם מותר לו להכניס לצלחת יותר ממה שמתכוון לאכול כדי שישאיר משהו לשבירת התאוה.
2. וכן האם מותר לקחת פרי שלם ולחתוך ממנו חצי, למרות שע"ז החצי השני ממהר להתייבש ולהתקלקל.
3. והאם אפשר לתת לילדים פרי או ירק שברור שיותירו ממנו, או ברור שבמשך האכילה ימעכו ויקלקלו חלק ממנו, – והאם תלוי בכמות שנותן להם.
4. האם מותר לבשל או לאפות מאכל שיש בו מפירות שביעית, כאשר יתכן שמחמת רגישות המרכיבים הוא עלול להחמיץ או להתקלקל מחום הבישול.
5. וכן האם מותר לנסות מתכון חדש של בישול או אפיה שיתכן שלא יצליח.
6. וכן ילדים שמנסים לאפות או לבשל ויש צד שלא יצליחו האם מותר לתת להם לעשות זאת מפירות שביעית.
7. והאם מותר במשך הבישול כאשר עדיין לא מוכן לטעום מעט מהמאכל לדעת אם חסר בו משהו.
8. וכן כשחושש שהמאכל לא אהוב עליו האם מותר לו לטעום לדעת אם לאכלו, ואם לא יפלוט את מה שטעם.

## תשובה ב- הל"ג- שימוש רגיל שיוגרם מחמתו הפסד.

לדעת המהרי"ט גרם הפסד מותר, ויש חולקים. ומבואר בחזו"א סימן י"ד סק"י שמ"מ אין חיוב אכילה, ואין חיוב לעשות מצדקי שלא יתקלקל. - ובאיסור אכילה מבואר בר"מ הל"ד שהוא רק לשנות מדרך ברייתו, ממילא כל שהוא דרך וצורה רגילה של אכילה מותר, וכן מבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה נראה וד"ה מסקנא שיכול לחתוך בכל צורה שרוצה ולמרות שהחלק השני ימהר להתקלקל. - בבית הרידב"ז פ"ה הל"א כתב שלמרות שהאיסור הפסד הוא אפילו על משהו, מאחר וגרם הפסד מותר, מותר ליתן לתינוק אפילו שמפרר באכילתו, אבל להסוברים שגרם הפסד אסור יש לדון שתלוי בכמות שנותן לו כלומר האם זה נחשב צורת האכילה, ובסדה"ש כתב שצריך למנוע את הילדים שלא יכזבו את האכול, ובצה"ל כתב בשם החזו"א שזה משום חינוך, אמנם יל"ע דאפשר שלתת להם בידים גריעה. - ועדיין יל"ע אם גם טעימה נחשב כחלק מתהליך הבישול והכנתו, מאידך מבואר לענין שאר דברים שטעימה בעלמא אין עליו שם אכילה כלל וא"כ הרי"ז כמפסיד בידים צ"ע.

### ג. שמן של שביעית שנשאר מטיגון.

1. האם צריך לשומרו כי עדיין ראוי להדלקה.
2. וכן שמן רגיל שטיגנו בו ירקות של שביעית האם צריך לשמרו להדלקה.
3. והאם מותר לטגן בשמן של שביעית, וכן לטגן בו במעט שמן רק כדי שהמחבת והמאכל לא ישרפו.
4. והאם שונה כאשר רוצה להניח שמן ע"ג התבנית שלא ישרף, ובפועל גם נבלע ונותן טעם בעוגה, או כאשר גם כונתו ליתן טעם בעוגה.

### תשובה ג- הל"ח- שימושים בשמן.

מאחר והוא עומד גם להדלקת הנר, כמבואר בהל"ח, נחשב עדיין ראוי, וכעין המבואר בירושלמי הובא בד"א סק"ג כשראוי עדיין לסיכה. [ועיין מש"כ בד"א פ"א מתרומות צה"ל סק"ז לחלק שהעומד רק לסיכה לא חל עליו שם טבל, אבל כאשר כבר היה עליו שם טבל אינו פוקע כל עוד שראוי עדיין לסיכה]. - ובצה"ל סק"ט הביא שלמשוח אינו נחשב לשימוש, כלומר שאינו חלק מהבישול עצמו. - ואם משפשפו בכלי אפשר שהוא בכלל ואולי אפילו גרע מסיכת כלים שאסור. - אבל כאשר מטגן בו מאחר וגם נספג במאכל, אינו נחשב שהשמן משמש רק לשריפה, עיין במשפטי ארץ פכ"ב ח.

### ד. שמן שביעית.

1. האם מותר להדליק בו נרות חנוכה, [ואם הדליק האם יצא ידי חובתו]. - או נרות של ביהכ"ס, או של יארצייט.
2. האם יש חילוק בין אם מקפיד להמנע מלהשתמש לצרכו לאור נר היארצייט.
3. והאם מותר להדליק בו נרות שבת בחדר שיש בו תאורה חזקה.
4. הנוהגים בל"ג בעומר להדליק מדורה בשמן, האם מותר להם להדליק בשמן שכולו של שביעית, או משמן שמעורב בו שמן של שביעית.
5. וכן מי שנמצא בדרך וכל האפשרות שלו לחמם מאכל היא ע"ג להבה של שמן, ויש לו רק שמן של שביעית, האם מותר לו.
6. והאם מותר להניח תחת הפלטה נריות עם שמן של שביעית כדי לחמם את המאכלים.
7. והאם מותר להשחיר תפילין בדיו שנעשה מצבע של שביעית.

### תשובה ד. הל"א, והל"ח- גדר הנאת הדלקה, ומדורה.

בר"מ הל"א כתב שהדלקת הנר נלמד מלימוד מיוחד. ובתורת הארץ פ"ח מ"ה-מ"ז דן שאולי מהיריבי המיוחד נלמד שלמרות שבכל השימושים צריך שיהיה הנאתו וביעורו שוה, בהדלקה מותר אפילו כשאינו נהנה, אמנם מסיק שלהלכה ודאי אינו כן ולכן להדליק ביום שאין לו כל הנאה ממנו, וכן נר של יארצייט וביהכ"ס שעיקרו אינו לשימוש, וכ"ש נר חנוכה אסור. ודלא כהרידב"ז שסובר שכל הדלקה שבעצם יכול להנות ממנו מותר, מלבד נר חנוכה שיש איסור להנות ממנו. - אמנם גם נ"ח הרי ללכת לאורו מותר,

ובפמ"ג כתב שלחולה שאיב"ס מותר להשתמש, אלא שמ"מ עדיין שונה כי במהותו יעוד ההדלקה מופקע משימוש. - ויל"ע בהדליק אם נחשב מצוה הבאה בעבירה. - אבל במנח"ש ח"א מ"ב האריך לחלוק עליהם, שאחרי שבשימוש של הדלקה קיים שימושים רגילים שהנאתו וביעורם שוה, כל שימוש של הנאה וצורך נחשב לשימוש כדרך ומותר. ולכן מותר גם לצבוע בו תפילין. - ובדר"א ביה"ל ד"ה שמדליק האריך לחלוק עליו עיי"ש. - ובהדלקה לשימוש, גם בזמנינו שאין רגילות להשתמש בהם לאור, מאחר ובמציאות מהותו של שמן עומד לכך, נחשב שזה הוא שימוש כ"כ בחו"ש. - אבל להדליק מדורה מבואר בהל"ח שאסור, וטעם האיסור בפאה"ש כתב כי אין דרכו בכך ומפסידו, ובמקד"ד כתב כי אינו שוה לכל נפש, ובאו"ש כתב כי אין הנאתו וביעור שוה. - וא"כ יש לדרוש שיהיה גם אסור לחמם מאכלים בנריות של שמן. - ועיין מה שדן בטעמים אלו בדר"א ביה"ל ד"ה ולא יתן, וכתב שטעם האיסור מפני שמפסידו, כי המעט שמיתוסף מחמת השמן למדורה אין לה משמעות, ויל"ע האם שייך סברא זו כשכולו משמן של שביעית ומדליקו בכת אחת.

ה. היה לו בקבוק יין של שביעית שלא היה לו בו שימוש.

1. החליפו עם שכן תמורת בקבוק שמן, האם מותר להדליק בו נרות.
2. וכן להיפך אם היה לו בקבוק שמן של שביעית, והחליפו עם יין של השכן, האם מותר לשכן להדליק נר בשמן.
3. וכן אם היה לו שמן של שביעית המיועד להדלקה, והחליפו עם שכן שיש לו שמן של שישית, האם מותר לו ולשכן להדליק עם השמן שקיבל.
4. וכן שני שכנים שקנו ביחד שמן של שביעית, והבקבוקים התערבו והתחלפו, האם מותר להם להשתמש בשמן להדלקה.
5. האם יש חילוק בין אם השמן שלו או של השכן היה גם ראוי למאכל, או שהיה רק ראוי להדלקה.

תשובה ה- הל"ח.

בר"מ הל"ח מבואר שמכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף שמן בשמן שניהם אסורים בהדלקה, שאין מדליקין בדמי שביעית. - ובהחליף יין בשמן האיסור מדינא דנתנים עליו חומרי שתיהם, ובהחליף שמן בשמן לדעת הר"מ שניהם נאסרו בהדלקה, ולדעת הר"ש הוא גזירה דרבנן. - וברידב"ז ביארו כמתבאר בר"ש ועוד ראשונים שם שאפילו באופן ששתיהם של שביעית אסור. אבל דעת הגר"א וכ"כ הפאה"ש כ"ד ס"א להלכה שהאיסור הוא רק שמן ביין ולהיפך, שבזה נתנים חומרי שתיהם ולא בהחליף שמן בשמן.

1. הסובל מסדקים בעור.

1. האם מותר לו לסוך ידיו בשמן של שביעית.
2. האם יש חילוק בין אם יש לו כבר סדקים או שרק מורה למניעה.
3. והאם יש חילוק בין אם מורח על סדקי העור עצמם, או מניח בסמוך להם ונוזל משם על מקום הסדק.
4. והאם מותר לו לערב בשמן של שביעית מעט חומרי ריח, או יין חומץ וכדו'. - והאם מותר לייצר סבון נוזלי או שמפו וכדו', או סבון מוצק משמן של שביעית [מצוי בשמן כותנה].
5. ואם עירב בשמן מעט יין או חומץ - וכן מוצר קוסמטי הנמכר בשוק ומיוצר גם מתערובת של שמן ויין או חומץ, האם מותר להשתמש בהם.
6. וכן מוצרי רחצה וקוסמטיקה הנמכרים בשוק, וחושש שמוצרים משמן של שביעית, (1) האם מותר להשתמש בהם. - (2) האם חייבים לנהוג בהם קדו"ש. - (3) האם יתחייבו בביעור. - (4) האם מותר להשתמש בהם בחדר אמבטיה. - (5) האם יש חילוק אם עכשיו כבר לא ראויים כלל למאכל, או עדיין ראויים. - (6) והאם יש חילוק בין להניח את הסבון ישר על גופו, או לשפשף אותו על ספוג וממנו על גופו.
7. והאם מותר לטפסף מעט שמן של שביעית לתוך האוזן. - או להטביל בו צמר גפן ולהניחו באוזן. - וכן האם מותר להניח שמן של שביעית על צמר גפן או תחבושת ולהניחו ע"ג פדה.

8. והאם מותר לגרגר שמן שביעית, כשכולע אותו לבסוף, או פולט.

9. והאם מותר להבריק נעלים בשמן של שביעית.

תשובה ו. – ה"א, ה"ו, – גדרי סיכה ומלוגמא בשמן.

בר"מ ה"א והל"ו מבואר ששביעית ניתן לסיכה בדבר שדרכו לסוך והוא שמן, ואפילו בעודו ראוי למאכל. ואפילו שכל מאכל אדם אסור לעשות ממנו מלוגמא, בסיכה מבואר בתוספתא שגם לרפואה מותר. ובפאה"ש פ"ה סקל"ט כתב שכל שאינו הולך לאיבוד אלא נבלע בגופו מותר. – ובחזו"א סימן י"ד סק"י ביאר שלא בעינין לתענוג, אלא התנאי הוא שימוש כדרכו. – ובמהר"י קורקוס הל"ו כתב שאסור לערב כי מפסידו, ויל"ע כאשר כבר קיים מוצר כזה המעורב וכבר נחשב שנפסד, האם מותר בשימוש. – ובתוספתא פ"ו ה"ג ובלבד שלא יתן על המוך, והביאו הפאה"ש פ"ה ס"ט, ובחזו"ן יחזקאל ביאר שסיבת האיסור מפני שמעט ממנו הולך לאיבוד. [וכעין המבואר בר"מ פ"א מתרומות הל"ו ובכ"מ שם] ולכאורה צ"ל שאין זה עיקר דרכו, דאל"כ הרי"ז ככל בישול שמתמעט, אלא הרי"ז כבישול יין שאסור מפני שממעטו. – וכשמפטם את השמן מבואר בר"מ שאסור, ובר"מ בהלכות תרומות כתב מפני שעושהו שמן משחה. – וכן כשמניחו ע"ג המוך למרות שגם שימוש של רפואה כל שהפעולה מוגדרת כסיכה מותרת, כאשר מוציאו מכלל מאכל ועושהו רק לסיכה אסור, כי שינה את מהותו, [ואפשר שלחלק מהמפרשים הרי הוא גם בכלל סחורה כי נהפך משימוש לדבר העומד וקיים] וממילא ככה"ג אפילו אם עשה ממנו בעצמו ללא תערובת אסור. – ואפשר עוד שטעם האיסור הוא גם מצד שמפקיע שמו ממנו, כלומר ששמן המיועד לכל הדברים שם מאכל עליו, וכאשר משנהו לשם של סבון וכדו', הרי"ז דומה לדין של נותן תבן לתוך הכר שמבואר בר"מ הלכ"ג שאין נותנים, ואם נתן הרי הוא כמבוער, וכפי שביארו החזו"א סימן י"ג סק"ח. – ומ"מ אם עשה כן מותר להשתמש דר"א סקל"ז אלא. – ולהניחו ע"ג ספוג וממנה על גופו אסור גם מדין המבואר בר"מ הלכות תרומות פ"א הל"ו שאין סכין את הטבלה כדי להתעדן בה. – והנפק"מ בין הטעמים האם עדיין נשאר עליו דיני שביעית או שפקעה ממנו, וכן האם יהיה מותר להשתמש בו באמבטיה. – אמנם עצם זה שכבר אינו ראוי למאכל מבואר בחזו"א דמאי סימן ט"ז סק"א ד"ה מיהו, שמאחר והיה ראוי לאכילה ועומד לסיכה וראוי לכך, אפילו שכבר אינו ראוי למאכל כלב נשאר בקדושתו. [וע"ע משנ"י פ"ח עמוד קי"ח והחילוק היוצא ממנו] – ויש לדון האם בזמנינו שאין סכין כלל נחשב שנשתנה צורת האכילה, או מאחר וזה לא צורה מסויימת שונה של אכילה או שימוש וכדו', אלא הוא מהות ושם של סיכה, וסיכה הרי מותרת, א"א לומר שנשתנה, עיין בזה במחנ"א פ"ה ממאכ"ס ובאמרי בינה תרומ"מ דין י"א. ועיין חו"ש פ"ה הל"ו, שמאחר ולזה הוא עומד לא נחשב שינוי בצורתו, ודלא כמש"כ בצ"ח סק"ע. – אמנם עדיין יש לדון שגם אם נימא שעכשיו סיכה בסתם שמן עצמו נחשב שלא כדרך, אם כבר עירבו אותו בשמפו וכדו' שהוא כן דרך סיכה יהיה מותר בשימוש. – ר"מ הלכות תרומות פ"א ה"א שהשותה שמן חייב רק קרן, ירושלמי פ"ח ה"ב פאה"ש פ"ה י"ח, שאין לגמוע אפילו לרפואה. – ובהל"ז שאין סכין מנעל.

2. רוצה ללוש בצק מקמה של שביעית.

1. האם ראוי ללוש פחות משיעור חיוב הפרשת חלה.

2. והאם מותר לקנות קמה מדמי שביעית.

3. והאם מותר ללוש בצק לעוגה בתערובת של יין, או שמן, או שאר דברים, של שביעית.

4. והאם מותר יום לפני פסח להכין מאכלי חמץ שמעורבים בהם גם ירקות או פירות וכדו' של שביעית.

5. וכן האם להכין בפסח מאכלי שרויה, או קטניות בתערובת של ירקות או פירות של שביעית.

6. האם מותר לעשות הבדלה על יין של שביעית.

7. והאם מותר להכין מירקות של שביעית מאכלים חריפים מאוד או מתובלים מאוד, בכמות גדולה או קטנה.

8. והאם מותר להכין מאכל חלבי מעורב עם ירקות של שביעית.

9. וכן כאשר מניחים בפח שמיטה שיירי ירקות וכדו' שנשארו ממאכל חלבי, האם מותר לערבם ביחד עם מאכלים שנשארו ממאכל בשרי.

10. וכן כשאוספים את השאריות שנשארו מהצלחות של הסועדים, האם מותר לערבם ביחד באותו כלי.

תשובה ז- הל"ד - למעט מאכליו, או מזמן אכילתו.

בהל"ד כתב הר"מ שאין מבשלין שמן שביעית בשל תרומה, ובכס"מ מבואר שהר"מ פסק לענין שביעית שאסור להביאו למצב שיכול לבוא לידי פסול, ובדר"א סקכ"ב הוכיח שלהחמיץ נחשב כמאליה ואין איסור. – וכאשר זהו דרך שימוש עיין תוס' זבחים ע"ה ע"ב ד"ה שביעית. – ומ"מ כתב בדר"א פ"ו מביכורים הל"ד צה"ל סק"נ שאפשר שאין ליקח מדמי שביעית. – ועיין משפטי ארץ שביעית פכ"א הערה 21, - אמנם בשיעור מועט מבואר בר"מ שמוותר. – כל זה לענין החשש של להביאו לידי פסול, ולענין למעט באוכליו, כתב במשנה ראשונה פ"ח מ"ז שאלולא הראשונים שביארו את המשנה באופן אחר, נראה לבאר שאסור. - ובר"מ הל"ב-ג כתב שהכלל הוא כמו בתרו"מ, ושם בפ"א הל"ד כתב הר"מ שאין מבשלים יין של תרומה מפני שממעטו, וחלק מהראשונים ביארו עיין מהר"י קורקוס שם [ובעוד ראשונים שהובאו בדר"א שם סקמ"ז] שמחמת חזקו מתמעטים שותיו, וא"כ יל"ע דה"ה הכא יאסר לעשות מאכל חריף מאוד וכדו', או לאוכלי קטניות, או למי שאכל בשרי, אלא שבאלו שאני שגם להם ניתן לאכול לאחר זמן, אלא שעדיין יש לדון באופן שהוא מאכל שעד אחרי פסח יתקלקל. – ויל"ע שיאסר לברך על אתרוג של שביעית שממעט מאוכליו כי הוקצה למצוותו. - ועוד יל"ע האם בדבר שהוא רק בעקיפין כגון הבדלה שנסים לא ישתו אח"כ. - אמנם בר"מ כאן הל"ד מבואר שאפילו בדבר שיכול להביאו לידי פסול שיעור מועט מותר. – וכן כשמערב שיירי מאכלים חלבי ובשרי ממעטו, ואפילו סתם עירוב מאכלים לפחות מי שידע מהעירוב והוא איסטניס לא יאכל.

ח. רוצה לעשות לט"ו בשבט כמין עץ מחתיכות פרי.

1. האם מותר לו לעשות כך מפירות שביעית כשלא יפגעו ויתקלקלו מכך.
2. והאם מותר לתלות בסוכה פירות של שביעית לגוי, כשלא יתקלקלו.
3. והאם מותר להניח עלי תה וכדו' של שביעית בארון שיש בו עש שמחמת זה הם בורחים.
4. והאם מותר לשבת על פרי שביעית גדול שלא מתקלקל מכך.
5. וכן אם חושש להניח דברים על הרצפה עצמה, האם יכול להניחם ע"ג שק תפוא של שביעית.
6. והאם מותר להריח פרי שביעית שאינו מיועד להריח.
7. והאם מותר להצהיב אתרוג בתפוח של שביעית.
8. והאם מותר להניח בצל חתוך עם דבש בחדר שינה כדי למנוע שיעול, - וכן להניח במקרה חצי תפוח שיספוג את ריחות הלוואי.

תשובה ח- הל"ב-ג. – שימוש שלא כדרך שאינו פוגמו.

בהל"א מבואר שרק שימושים אלו הותרו, שהנאתו וביעורו שוה. אלא שזה ההגדרה לאלו שחל עליהם קדוש"ש, אבל אחרי שחל, למרות שמבואר בהל"ב-ג שיש איסור לשנות בצורת אכילתו ושימוש, יש לדון האם הוא היתר שימוש רק בהנאתו וביעורו ולא שימוש אחר, או אפשר שכל שימוש שאינו סותר ואינו מקלקל לא נאסר. ועיין בקה"י שביעית סימן י"ט שמצדד שהדבר תלוי במחלוקת הרש"ס והגר"א, ולהצהיב אפשר שלמרות ירקיב קצת יותר מהר, וכן בצל בדבש שמהותו הוא מלוגמא אבל למרות שהרבה לא יאכלו אותו, אבל הוא כן יאכלנו אח"כ, אבל להמבואר בר"מ בהל"ד שאין חסרון כשהוא מועט אפשר אם חושב מיד אח"כ לאכול מותר.

ט. מאכל של שביעית שאינו חביב עליו.

1. האם עדיף שיאכלנו או שישאירו להרקב.
2. וכן פרי או ירק שקצת רקוב, האם עדיף לאכול או להשאירו להתקלקל.
3. ואם יש לו תועלת ממנו או שחשוב לו לאכול האם מותר לו.
4. האם תלוי כמה מפריע לו והאכילה דחוייה עליו.
5. וכן מרק ירקות וכדו' שעבר לילה ממתי שהתבשל – האם מותר להאכילו לבע"ח. – והאם מותר לאדם עצמו לאכול.

6. וכן כשיש כמות גדולה של עודפי פירות האם מותר לעשות מהם מיץ או משקאות שכרגיל אין זה דרכו, או לעשות מהם תרופות, או להאכילם לבע"ח.
7. וכן מי שמאוד קשה לו אכילת חריין חי האם מותר לו לאכול בליל הסדר.
8. וכן לפני צום וכדו' שהוא שבע וכבר אין לו כל ענין והנאה מהאכילה, אבל אוכל רק כדי שלא יפריע לו הצום, האם מותר לאכול פירות שביעית. - והאם שונה כאשר כבר שבע מאוד.
9. וכן מי שאוכל רק דרך זונדה האם מותר לתת לו מיץ של פירות שביעית.

תשובה ט. -הל"ג, והל"ה - גדרי עומד לאדם, או לבהמה, ודינו.

מבואר בר"מ הל"ג שמאכל שנפסל כבר מאכילה אסור לאדם לאכול. ומאכל אדם אסור להאכילו לבהמה כמבואר בהל"ה. וגם באופן שאין בנ"א שיאכלו אסור לתת לבהמה, ואפילו אם ירקבו כמתבאר בר"מ הלכות תרומות פ"א הי"א ביאור הגר"א יור"ד סימן של"א סקמ"ח. וביותר אם גדר הלאכלה הוא רשות אכילה. - ולכאורה אם הטעם של שינוי מצורת אכילתו מגדירתו כהפסד, יאסר ויפסד שלא יחשב כמפסידו בידים. - ואם כבר עבר לילה מבואר בר"ש פ"ח מ"ב שנחשב כבר לעיבור צורה, ולפי"ז כתב בפה"א פ"ה הל"ג שהרי"ז כבר בכלל מש"כ הר"מ שאין מחייבין אותו לאכול, וממילא מותר לתתו לבע"ח. - ואם התחיל כבר להרקב מבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה ונראה שאסור לאכול כי מפסיד מאכל בהמה בידים. - אמנם אם רק אינו ראוי כ"כ לאכילה ואינו דרך מבואר בחזו"א י"ט סקכ"ז שעדיף לאכול מאשר שילך לאיבוד, וממילא כ"ש כשרק עבר לילה. - אבל עצם זה שלא הנהג ממנו אין חיסרון כי הנאתו וביעורו שוה הוא רק הגדרה ולא תנאי. - משא"כ כאשר עצם האכילה שונה וכ"ש אכילה גסה שאין עליה שם אכילה. כ"כ בתורת הארץ פ"ח כ"ו, ובדר"א פ"ה הל"ב.

#### י. בישלו ירקות של שביעית.

1. לאחר מכן תוך מעל"ע בישלו בקדרה זו מרק, או חיממו בה מים האם יש להם קדוש"ש.
2. וכן מים שבישלו בהם תפוא"א של שביעית, האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
3. וכן מים שהשרו בהם ירקות של שביעית מעל"ע, האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
4. והאם צריך לשמור את העצמות שהתבשלו ביחד עם ירקות של שביעית.
5. והאם מותר לכתחילה אחרי מעל"ע לבשל בקדרה מאכל שלא רוצה לשמרו בקדוש"ש.
6. ואם בישלו מאכלים חריפים או תבלינים חריפים שנתיים אחרי השביעית בקדרה שבישלו בה בשנת השביעית ירקות או פירות של שביעית, האם צריך לשמור את החריפים בקדוש"ש.

תשובה י. הל"ג, - בליעות של שביעית שבמאכל, בעצמות, ובכלים.

בהל"ג מבואר בר"מ שאין מחייבין אותו לאכול פת שעייפה וכו' כלומר שתלוי בדרך אכילתו, וכאשר כבר אין עליו דרך אכילה אין עליו דיני קדושה, אא"כ ראוי או עומד לבהמה, וממילא אפילו מים שהתבשלו עם ירקות וכדו', למרות שמבואר בר"מ בפט"ז הל"ח ממאכ"א ששביעית אוסרת במשהו, וכאן טעם השביעית בלוע ומעורב ממש עם המים, מ"מ אם זה רק מי בישול כאלו שאין דרך להשתמש בהם, הרי"ז בכלל אין מחייבין אותו, - אלא שלענין קדושה תלוי אם נימא שעצם מה שהוא ראוי לבהמה מחייבו בקדושה, ובחזו"א י"ד סק"י ד"ה נראה דן בזה האם בזמנינו במקומות שאינו עומד לבהמה יש קדושה, ונוטה שאין חיוב. - וגם אי נימא שיש קדושה, עדיין יש לחלק שכאשר הטעם בלוע בכלי וירתיח בו מים יתן בו טעם פגום ביחס למה שרוצה להשתמש בו ולכן לא יאסור, משא"כ בעצמות אפשר שמאחר והוא מיועד לבהמה גרע. - ואולי יש לחלק בין רכין שגם דרך בנ"א למוצץ שחמיר טפי. - אמנם עיין מה שהביא בדר"א צ"ח סקכ"ט שטעמו ולא ממשו אין בשביעית. - ומ"מ אפילו שבכל כלי שיש בו בליעות של איסור אסור מדרבנן לכתחילה לבשל בו, זה רק במקום שיש גזירה של תוך מעל"ע אבל בשביעית לכל היותר יצטרך לנהוג בו בקדוש"ש וממילא לא שייכא הגזירה. ועיין שבה"ל ח"ז ק"פ ב'.

## יא. קליפות של תפוזים.

1. האם מותר לעשות מהם סוכריות.
2. האם יש חילוק אם נשאר מעט מהתפוז עצמו או מקליפתו הלבנה.
3. קליפת מילון או אבטיח, האם מותר לעשות מהם צלחת להנחת פירות וכדו'.
4. האם מותר לעשות מיץ מקליפות רימונים, המועיל לצרכי רפואה.
5. והאם מותר לאכול את קליפתו הלבנה של התפוז.
6. והאם מותר לקחת ירקות או פירות שקצת הרקיבו ולעשות מהם תרופות טבעיות, ויטמינים, משחות, וכדו'.
7. וכן תפרא של שביעית שקצת הרקיבו האם מותר להניחם על המצח כדי להוריד חום.
8. והאם מותר לייצר מוצרי הומפטיה מעשבים ועלים שהבהמות אוכלים אותם.
9. וכן עלים, עשבים, תבואה וכדו' שמאכל בהמות, האם מותר לעשות מהם חומרי ניקוי וכביסה.
10. וכן תאנים שהתקלקלו והרקיבו מעט, האם מותר לעשות מהם ספירט.

## תשובה יא. – הל"ג, הלי"א, – מאכל בהמה, מלוגמא, ומ"כ לאדם.

בהל"ג מבואר שאסור לאכול מאכל בהמה, אבל להפוך מאכל בהמה לאדם מותר, ואפילו לעשות ממנו מלוגמא לאדם מותר, כמבואר בהל"א, כי מעלהו אפילו שבעצם משנהו מדרכו, ולכן קליפות תפוזים מותר לעשות סוכריות, אבל לאכלו כך הוא חיסרון של דרך אכילה שהוא עוד איסור, וה"ה שלעשות ממנו מיץ לרפואה מותר, ולהשתמש בה כצלחת להנחת פירות כבשמחות וכדו' יש לעיין שמקלקלו ממאכל בהמה, ולמרות שמותר ממאכל בהמה מלוגמא לאדם זהו כי מלוגמא בעצם מהותו הוא ראוי אלא אינו שווה לכל אדם, וממילא לשנותו ממאכל בהמה לאדם שאינו שווה בכל הרי"ז עליה בדרגתו, אבל שימוש אחר אסור, והרי"ז כהירושלמי בפ"ב הל"ז שאסור לגמוע מים בעלים שצבאים אוכלים אותם. וממילא יש לדון שכאשר עושה ממנו כדורים יהיה חמור טפי מטיפות או משחה כי בכדורים מלבד המלוגמא גם מפקיעו מדרך אכילה, כלומר שאין את החיסרון של אינו שווה בכל של מלוגמא אבל יש את החיסרון של שימוש שלא כדרך. אבל אם היה בתחילה מאכל אדם ונתקלקל ונהיה מאכל בהמה נחלקו הר"ש, הגר"א, האם מותר לעשות ממנו מלוגמא ותלוי בגירסאות בירושלמי, עיין ר"ש פ"ז מ"ב בבבאור הירושלמי, גירסת הגר"א שם, וכפי שביארם החזו"א סימן י"ג סק"ד עיין היטב בדבריו סוף ד"ה פ"ז ובד"ה ולפר"ש. – וכן למרות שמבואר בהל"ז שאין עושים מפירות שביעית משרה וכבוסה, מ"מ מבואר בחזו"א סימן י"ג סק"ז-ז שמאכל בהמה מותר לעשות ממנו מ"כ, ומ"מ אם אין דרכו בכך אפשר שאסור, שו"ר שהדברים מבוארים בחזו"א י"ג סק"ה אמנם עדיין יש לעיין אם כונתו רק שלא כדרך להשתמש בו לכך, או גם כשהדרך להשתמש בכך אבל אין זה צורת שימוש, והנפק"מ לבליעת תרופות. – ומ"מ כתב בחזו"א סימן כ"ז סק"ג שגם לדעת הר"ש מאכל אדם שנהפך למאכל בהמה אסור לעשותו מלוגמא, לעשותו משקה לאדם כגון ספירט מותר.

## יב. יין המעורב בשמרים בצורה שדרך האדם לשתות אותם.

1. האם מותר לסננם לגמרי.
2. וכשמקלף פרי או ירק האם צריך להקפיד לקלף דק ממש שלא ישאר אפילו מעט פרי.
3. מי שמקפיד בפסח לקלף כל ירק ופרי האם יש לו עצה כיצד לעשות כך גם בשביעית.
4. והאם ישנם ירקות או פירות שיש עדיפות לקלף שכבה עבה יותר עם מעט מהירק.
5. וכן כשרוצה להפריד עלי חסה שמעופשים קצת האם צריך לדייק שיוסרו רק המעופשים עצמם.
6. והאם מותר לשטוף צלחות שנשארו בהם מעט לכלוכים או פירוורי פירות וירקות, והאם יש לטרוח להוציא מבין הנקבים שבמגדלת את כל שיירי הירקות, – וכן להוציא מההכיר שירי המאכלים שהצטברו שם מהדחת הכלים.
7. והאם צריך לאסוף את הטיפות שנשארו בבקבוק או בכוס מהשתיה של שביעית.
8. וכן שמן של שביעית שנשאר דבוק מעט במחבת האם צריך לגררו כדי לשומרו להדלקה.

## תשובה י"ב.

בקניבת ירק מבואר שלא צריך לדייק, ומזה כתב החזו"א סימן י"ד סק"י שיכול להתוך בכל צורה שרוצה ולמרות שעי"ז ירוז קילקולו. - וממילא שמרים אפילו שאחרי שיפריד לא יהיה בהם שימוש, וביותר שישאר בהם מעט יין לאיבוד, ועכשיו הוא מעורב ויכול לשתות מ"מ רשאי להפרידם. - ובצה"ל סקכ"ה הביא שמינים כאלו שדרכם לאכול תמיד עם הקליפות אסור לקלפן, כלומר שהרי"ז מקלקל בידים. - ויש לדון א"כ בפסח האם זה עצמו נחשב צורך וצורת אכילה. - אבל כתב שם שיכול לקלף עם מעט פרי, והרי"ז כחותך לשתים שלכל היותר הוא ממהר להתקלקל אבל אינו נחשב לגרם הפסד ומותר. - ומ"מ אפילו שאסור לאבד הרי"ז כתרומה שמבואר בר"מ פ"א הלי"ד - ט"ז שכשנשאר מעט אינו צריך ללקטו ע"ש השיעור, ועיין צה"ל סקכ"ד.

## יג. רוצה לעשות תרכיז פטל מפירות של שביעית.

1. האם מותר כאשר אח"כ רוב המשקה יהיה מים.
2. וכן האם מותר לשתות מים עם קצת יין של שביעית לנתינת טעם.
3. והאם מותר לערב יין בעוגה באופן שאמנם ישפיע על טעם העוגה, אבל טעם היין עצמו לא יהיה ניכר.
4. וכאשר יש לו כמות פירות מחו"ל וקצת מאר"י האם צריך להקפיד שלא יתערבבו.
5. והאם מותר לערב אפרסקים, תפוחים, בננה, בלבן או גבינה. - או למרוח ריבת תותים על הלחם.

## תשובה יג. -הלכ"ג. - ביטול שביעית.

בהלכ"ג מבואר שאין נותנין תבן לתוך הכר ואם נתן הרי"ז כמבוער. - ובחזו"א י"ג סק"ח ביאר שאפילו שהנאתו וביעורו שוה, מ"מ כשנעשה כלי פרח שמו ממנו, ומ"מ לעשות מלולב מטאטא מאחר והוא עומד לכך אינו נחשב שינוי מהותו. - ויש לדון האם בכלל זה גם איסור כללי להפקיע קדוש"ש ע"י ביטול, וככל אין מבטלין איסור, או רק כשמשנהו. - וגם אם אסור עדיין יש לדון האם גם כשהדבר נעשה בצורת אכילה יאסר, וממילא כל עירוב במאכל בדרגה שכבר לא ניכר טעמו, תלוי בזה. - אמנם בעירוב יין במים ברמה של שיעור מזיגה חמיר שאינו ביטול אלא הפקעת שם יין ממנו. - ובבית הרידב"ז פ"ז סוסק"א כתב שאין נותנים מים ומלח הקדושים בקדוש"ש לתוך מאכל, ונלמד מההלכה שאין נותנים לתוך הכר שאסור ליתנו לתוך מצב שיתבטל. - ובכלל זה יש לדון גם באופן שהביטול שלו הוא מחמת גדרי עיקר וטפל, כגון מיעוט מהמאכל הקדוש בקדוש"ש לתוך מאכל מרובה, ובחור"ש כתב שאפילו אי נימא שאסור למזוג כי מאבד שמו ממנו, וכן אסור לבטלו, אבל כאשר מערב יין במאכל, למרות שאין טעם היין עצמו ניכר, אבל עושה פעולתו ע"י נתינת טעם כללי במאכל, ונחשב שלא נאבד ממנו יעודו ותפקידו, משא"כ במזיגה שנאבד ממנו מהותו. [ועיין מש"כ במשנה ראשונה ריש פ"א מתרומות] - ועיין מנח"ש סימן מ"ו שמוכיח שאין איסור לבטל קדוש"ש ועיין מה שדן בדבריו במשפטי ארץ פכ"ב הערה 17.

## יד. עובד זר, או חילוני, נמצאים אצלו בבית.

1. האם מותר לתת לו לאכול ירקות או פירות של שביעית.
2. האם יש חילוק בין אם העובד מבקש או לא מבקש, וכן האם יש חילוק בין אם הוא סיכם עמו שיתן לו אוכל, או שלא סיכם עמו, וכן אם יראה מוזר שלא נותן לו אוכל, או שלא יראה מוזר.
3. אם אחרי שכבר נתן בהיתר לוקח את השאריות או את כל מה שנתן לו הביתה האם צריך לעכב בידו.
4. אם יש לו בשכונתו בע"ח השייכים לגוי או חילוני, האם מותר לתת להם מאכל בהמה הקדושים בקדוש"ש.
5. וכן חנות המוכרת פירות שביעית בדרכים המותרות, כשנכנס גוי או חילוני לקנות, האם מותר למכור לו.
6. והאם מותר למכור לגוי חמץ בער"פ כאשר ישנם מאכלים שעשויים גם מתערובת של פירות שביעית, או שעדיף לשורפו.
7. וכן למכור לגוי לפני פסח את התבואה שבשדות שכבר נגמר גידולן, מחשש שירד עליהם גשם ויחמיצו.



8. ואם חושב לשרוף את החמץ שמעורב בו גם שביעית, או עשוי מקמח של שביעית, האם עליו להמתין עד סמוך ממש לזמן איסורו, או שיכול לשרוף כבר בתחלת הבוקר.

תשובה יד - הלי"ג - להאכיל לגוי.

הלי"ג שאין מאכילין, אבל שכירו או מתארח מותר, וזה הוא דינו של אכסנאי, חזו"א י"ג כ"ו. - כי בכה"ג זה חלק מהשימושים של הישראל עצמו, - אמנם כאשר סיכם מראש והרי"ז כחלק משכרו, הרי"ז כפורע חובו שגם לישראל אסור, אבל אם לא פסק הרי"ז כאנשי ביתו. - ויש לדון בזה במומר. - ומאחר וכל יסוד האיסור הוא שנתנה לגוי הרי"ז בכלל להפסד, בחמץ שהאפשרות השניה היא לשורפו לכאורה אין חילוק, ועוד שכאשר ברור לנו שהגוי לא יאכלנו אפשר שלא שייך בו דין הפסד, וממילא אולי אפילו עדיף למכור מאשר לשרוף בפרט להמבואר בחזו"א הנ"ל שהאיסור מכירה הוא רק מדרבנן, אלא שמ"מ מאחר ועיקר מצוותו הוא שריפה אולי א"א לומר שעדיף מכירה. ועיין משנ"י ח"א ט"ו. - ועדיין יש לדון האם צריך להמתין עם שריפתו כמו שמצינו עלנין חמץ של תרומה בר"מ פ"א מהלכות חו"מ הל"ט.

טו. נוסע לסוכות לחו"ל.

1. האם מותר לו לקחת אתו אתרוג של שביעית ולהחזירו אחרי סוכות.
2. והאם מותר לו לקחת עמו מספר אתרוגים מועט למכור או לתת מתנה לכמה מכרים וקרובים.
3. וכן האם מותר לשלוח לחברו לחו"ל אתרוג על תנאי שיחזירו אחרי החג. - ואם שלח בלי תנאי האם יועיל שיחזיר.
4. הגיעו אתרוגים של שביעית לחו"ל האם אפשר לצאת בהם או שזה מצוה הבאה בעבירה.
5. והאם מותר להוציא פירות של שביעית לגולן.
6. אם יש כמות גדולה של פירות וירקות באר"י, האם עדיף לשלחם לחו"ל מאשר ירקיבו בארץ.
7. נוסע לחו"ל לכמה ימים האם מותר לו לקחת קצת פירות וירקות כשיעור הנצרך לו, וכן אם נוסע ליום אחד, האם מותר לו לקחת עמו לחם וכדו' שבתוכו עגבניה של שביעית.
8. אם כבר קיימו בפירות מצוות ביעור האם מותר להוציאם.
9. אם הביא עמו מבלי ידיעה פירות לחו"ל, האם צריך להחזירם, - והאם מותר לו להעביר את זה בחו"ל למקום אחר או חייב להשאירם במקומם.

תשובה ט. - הלי"ג - להוציא לחו"ל.

בהלי"ג מבואר שאין מוציאין לחו"ל. - ובטעם האיסור נחלקו אם ילפינן מדרשא שצריך להאכל באר"י. - או שהטעם הוא מפני שצריכים להתבער במקומם. - או שהוא חשש שמא יתחלפו בפירות חו"ל ולא ינהגו בו קדושה. - והנפק"מ יוצאים מזה לשאלות שהוזכרו. - ולהוציא מעט, בחזו"א שם אסר, וביאר דברי התוס' באופן אחר וכ"כ בפאה"ש פ"ה סק"ו ודלא כהשערי צדק שבכל צורה שאין בה משום איסור סחורה כגון מעט מתיר, וכן האריך בבית ברידב"ז שם סק"ז להיתר. - ומ"מ כתב בחזו"א י"ג סק"ג, שגם אם אוכלן לפני הביעור אסור. - ואם כבר קיים את הביעור כתב ברידב"ז על הפאה"ש פ"ה י"ח שמותר להוציא, אבל לטעמים האחרים לא מהני, ועיין מש"כ בזה במשמרת להבית עמוד כ"א - כ"ב. - ומ"מ גם כשהוציאו שלא כדין כתב בחזו"א סימן י' סק"ז ד"ה ואתרוגין שלא נאסר, ודלא כדעת הראב"ד על התו"כ פרשת בהר שנאסר באכילה, וכן נראה דעת הגר"א שם. - ובפשטות לדעת החזו"א שם סוף ד"ה פסחים אפילו מעט ממש לצורך אכילתו אסור, אמנם עיין בד"ר"א סק"ז"ה מש"כ לענין צידה לדרך, ומש"כ בסק"ז לענין שעת הדחק. - ובר"מ מבואר שגם לסוריא אין מוציאין ובתורת הארץ פ"ח ס"א דן שלדברי הגר"א ועוד שה"ה מקום שכבשו רק עולי בבל אין מוציאין, ובחזו"א סימן ד' סק"ד ד"ה שם אמר כתב שאפשר שלעולי בבל מותר. - ולהעבירם ממקום למקום בחו"ל מבואר בר"מ לקמן פ"ז הי"ב שאסור כי נחשב כהוצאה חדשה.

## טז. גרעיני אבטיה ומלון.

1. האם מותר לאכול חיים, וקלויין.
2. גרעינים שיש עליהם מעט מבשר הפרי האם צריך לשומרם בקדוש"ש.
3. אם אפשר לפצחן ולאכול את תוכנם.
4. ואם לא נשאר אבל יש הנאה במציצתם האם צריך לשומרם.
5. ואם הגרעינים יהיו ראויין לאכילה ע"י בישול או קליה.
6. בכל הנ"ל, האם קדושים רק כאשר בפועל שומרים אותם לשימושים אלו, או שאפילו אם הדרך להשליכם.
7. אילו גרעינים חייבים לשמור בקדוש"ש ואילו לא.

## תשובה טז - הלכ"א.

בהלכ"א מבואר שלענין קדוש"ש תלוי באלו שיש להם קדושה בתרומה, ובתרומות פ"א הלי"א כתב הר"מ שגרעיני אתרוג מותרים, אבל זיתים תמרים וחרובין אסורים לזרים, אמנם ראה במה שהביא בד"ר"א שם סק"ז מהרי"ד ב"המהר"י קורקוס לדון האם הוא ט"ס ולהיפך שהם מותרים. - ובפירוש המשנה פ"א משנה ה' כתב הר"מ שאם ראויין לאכילה או מציצה, וכן פירש במהר"י קורקוס לבאר דינו של הר"מ דמירי שראויין עדיין למציצה, אמנם גם בזה מאחר והוא מועט יש תנאי שרק אם כינסן לשם כך. - ובחזו"א י"ג סק"א כתב שהראויין למוץ או למאכל אדם או בהמה יש להם קדוש"ש, אבל אלו שלענין תרומה צריך כינוס כדי שישאר עליהם דין תרומה, צ"ע לענין שביעית. - וההיתר באתרוג ברי"ב"ז כי הוא מר, ובחזו"א מעשרות פ"א סק"א כתב שה"ה של תפוחים. - ולענין גרעיני אגוזים לקמן בר"מ פ"ז הלי"ד כתב שיש להם שביעית. - וגדר דינם כעיצים חזו"א י"ג י"א, - ואם התוך שלו ראוי לאכילה כגון שקד, ועומד לכך או לא עומד, מ"ב ר"ב בה"ל ד"ה גרעיני שאם הדרך חייבין בתרומה. - ואם ראוי לאכילה רק ע"י בישול עיי"ש ר"ב ס"ג. - אמנם להיפך אם הוא במצב שמוגדר עומד רק למאכל בהמה, אסור לאדם לאכול, מלבד אם מחובר אליו קצת מבשר הפרי, וממילא בכל הגרעינים צריך לבדוק גם אם הוא ראוי לאדם וגם אם לבהמה, - וכאשר לא נשאר ממנו בפועל מבשר הפרי, אלא רק ראוי למציצה, תלוי גם בנידון האם תלוי במציאות אם הוא ראוי למאכל, או שתלוי אם בפועל כיום אוכלים אותו המבואר בחזו"א י"ד סק"י ד"ה וכל זה, ובחזו"א מעשרות סימן ל' סק"א לענין עיקר יעודו. - מלבד זה יש לדון גם מצד הדין שבהל"ג של דרך אכילתו מבושל ולא חי.

## יז. שאריות של מאכלי שביעית.

1. האם מותר להניחם בחלון שהשמש כרגע מגיעה אליו, או שרק עתידה לבוא - או להניחה על השיש קרוב לגז דולק, - והאם שונה כאשר עדיין לא הדליק את הגז ועתיד להדליקו.
2. רואה פירות ירקות במקום שידרכו עליהם האם יש עליו חיוב להרימם.
3. נמצא בשמחה ויש פירות נכרי, בעה"ב לא מקפיד על קדוש"ש בנכרי, האם מותר לו להשאיר את השאריות על השולחן.
4. והאם מחובתו של כל בעל שמחה לדאוג שהמלצרים לא יזרקו את השאריות.
5. והאם מותר להכניס את השאריות בתוך ניילון ולקושרו היטב.
6. נשארו לו שיירי מאכלים בפיו האם מותר לו לשטוף את פיו, ואו לפלוט אותם, או שמחובתו לבלועם.
7. האם חובה לדאוג בהבדלה, חופה וכדו' שמתחת לגביע יהיה צלחת.
8. מאכלי שביעית שעלולים להקלקל מחוץ למקרר, האם חייב להכניס למקרר, או שאפילו מותר להוציאם, כאשר הסיבה כי זקוק למקום, או שחפץ שימהרו להתקל.
9. והאם חייבים לחתוך פירות רק מע"ג צלחת שהמיץ לא ילך לאיבוד.

## תשובה יז - הל"ג והל"ה - גרם הפסד.

בהל"ה כתב הר"מ שאם הלכה הבהמה מאליה אין מחייבין אותו, משמע שלגרום הפסד בידים אסור ולדאוג שלא יופסד אין חיוב, אמנם בחזו"א י"ד סק"ד ד"ה ונראה כתב שאם זה תלוש וכבר זכה בה מחייבין אותו להחזירה וא"כ מוכח שיש חובה. ועיין מש"כ בזה בד"ר"א ביה"ל ד"ה אין מחייבין. - ובהל"ג שאין מחייבין לאכול תבשיל שנפסד וזה בדרגה שעדיין ראוי. - ובמהרי"ט ח"א פ"ג כתב שגרם הפסד מותר, ובחזו"א י"ד סק"י ד"ה ולמדנו שיש איסור הפסד אבל אין איסור אם מניחן להפסד מעצמם, כלומר שאין חיוב לדאוג שלא יפסד, ומתבאר מדבריו עוד שלהניח במקום שמש הרי זה בידים. וממילא להכניס למקרר אין חיוב, צה"ל סק"ט. - ובמקד"ד נ"ט ה' מחלק בין הפסד הרגיל למתחדש כלומר חלוק שמש מסתם להשאיר בחוץ. - וממילא יש לדון שלהוציא מהמקרר אפשר שאינו מעשה אבל כשמניח והגז דולק אולי חייב להרחיקו. - ובחור"ש פ"ה הל"ה כתב שלהניח במקום סוף חמה לא חשיב אפילו גרם אבל להניח בחמה עצמה נחשב כעושה בידים. - וכן להניח ביחד עם דברים אחרים בפח נחשב כבידים כי מזרוז בפעולה מיידית, חזו"א י"ד ד"ה נראה. - אמנם עדיין יש לדון להמבואר בר"מ שאינו מטפל לאכול, ולהמבואר בר"ש פ"ה מ"ב שכאשר עבר לילה יש לו כבר דין עיבור ובהא"ש פ"ה ס"ג כתב שהרי"ז כבר בכלל אין מטפל א"כ כל מאכל שהתבשל מאתמול אין לו כל חיוב כלל לדאוג לקיומו. - אמנם עיין בד"ר"א פ"ה הל"ה ביה"ל ד"ה אין מחייבין שכתב לחלק שהפסד כזה שנעשה ע"י מעשה אדם צריך גם לדאוג שלא יארע ולכן צריך לאסוף ממקום דריסת אדם, ולכארה כ"ש כאשר ממלא כוס ועתיד במשך ההבדלה לישפך ע"י נענוע, אבל כאשר ההפסד יעשה מאילו כגון שיתייבש בחום מותר אפילו להניחו שם כשעדיין לא הגיע חמה.

יח. רוצה להדיח פירות או ירקות.

1. האם מותר להשרותם במים מעל"ע.
2. והאם מותר לנקות עלי חסה ביין וחומץ של שביעית.
3. והאם מותר לעשות חמוצים וחרופים ע"י כבישתם בחומץ.
4. האם מותר לרסק בננה, אבוקדו, וכדו' לילדים, מבוגרים, וסתם אנשים. - והאם יש חילוק ברמת הריסוק כשניכר מהו או שלא ניכר.
1. והאם מותר לעשות ריבה ממשמש, או אתרוגים, או דברים שאין רוב העולם רגיל לעשות ממנו ריבה.
2. האם מותר לרסק שום או אגוזים לתוך מאכל שכך צורת אכילתו בתערובת ריסוק זה, כגון לעשות טחינה ע"י ריסוק השום וכדו'.
3. מאיזה פירות מותר לעשות מיץ. - והאם יש חילוק בין אם סוחט את המיץ ישירות לתוך מאכל.
4. והאם מותר לקנות בחנויות שמוכרים מיץ שזיפים, גזר, תפוזים, עגבניות, ושאר ירקות.
5. והאם מותר לעשות פופקורן מתירס, - ולעשות בפסח סוכריות משקדים מטוגנים עם סוכר.

תשובה י"ח, הל"א - ד. - אכילה כדרכו, ושינוי יעודו או מהותו.

דבר שדרכו להאכל חי אינו נאכל מבושל וכן להיפך, וממילא אם כבוש כמבושל יש לדון שיאסר להשרות מעל"ע. וכשניתן לאכילה, וכל אלו שמנה הר"מ, מ"מ גם דבר שדרכו בכך והוא גם הנאתו וביעורו שיהיה כגון להדיח בחומץ וכדו' מ"מ כל שאינו בכלל זה, מלבד מיני כבסים לדעת הר"מ בהל"י אין לו היתר, יתירא מכך גם לכבוש את הבצל בחומץ מבואר בר"מ פ"א מתרומות הל"ד שאסור מפני שמפסידו. וכ"כ בפאה"ש פ"ה ס"ז. - ובפ"א מהלכות תרומות בל"א מבואר בר"מ שמלבד זיתים וענבים אין משנים את המאכל למשקה. - והגדרת כדרך או שלא עיין במשפטי ארץ פכ"ב ג' שהוכיח מהחיי אדם שכדרך נחשב האם הדבר מקובל ונהוג אצל חלק גדול מהציבור, וממילא ישנם פירות וירקות שלמרות שנאכלים חיים אבל הרבה גם מבשלים אותו, ובסדה"ש כתב שהרגילות לבשלם. - ולענין ריסוק מבואר בחזו"א כ"ה סק"ב שהחיסרון הוא רק שמשנה מדרך אכילתו, כי העיקר ברכתו עליו כמבואר בסימן ר"ב ס"ז, וממילא לא הפקיע ממנו את מהותו. - אבל לענין סחיטה בחזו"א שם דן האם תלוי שאם עומד לכך וברכתו כמוהו נחשב שנשאר מהותו, אבל אם אינו עומד לכך ביעורו הוא בשעת הסחיטה ושימושו הוא מזיעה כבעלמא ואסור לסחטו. - או שלענין הגדרת הפרי נשאר שמו עליו. - ומ"מ אם נכנס גם מגוף הפרי לתוך המשקה כבר לא נחשב כזיעה אלא

כגוף הפרי, וממילא הנידון רק תלוי האם דרכו בכך, מצד האיסור לשנות. ובסדה"ש כתב שמותר לסחוט מיץ מפירות שהרגילות לעשות מהם מיץ, ולרסק דברים שהרגילות לרסקן, ועיין במשפטי ארץ כ"ב הערה 35 שגם דרך מתחלק בין גדולים לקטנים. – ועדיין יש לדון האם גם מתחלק לפי זמן כלומר דבר שהרגילות הוא רק בזמן מסויים – עבר וסחט מבואר בר"מ שם שמותר לשתות, וכ"כ בפאה"ש כ"ד ד' לענין שביעית, אמנם כתב שלקנות בחנות שסוחטים אפילו שיש לו סחוט הוה מסייע, – ובביה"ל ד"ה ולשתות כתב שאפילו שמשקה הבא לאוכל דינו כאוכל מ"מ יסוד האיסור לשנות הוא בגלל הפסד, וממילא לא מהני מה שמכניסו לתוך מאכל.

ט. אתרוגים קטנים שכבר ראוין לאכילה, ולא לשיעור מצוה.

1. האם מותר לקוטפן.
2. והאם מותר להוריד בננות ירוקות, או עגבניות ירוקות. – והאם שונה כאשר יכניסם לבית וימתין עד שיבשילו.
3. מצא בננות ירוקות, אבוקדו ירוקים, עגבניות ירוקות, ענבים המוצצים, תפוז מאוד חמוץ, האם מותר לו לקחתם הביתה ולאכלם. – והאם מותר לו לבשלם.
4. והאם יכול לקטוף פירות קטנים כדי לתלותם בבית לקישוט.
5. והאם מותר להוריד פירות ערלה קטנים.
6. וכן תאנים מתולעים האם מותר לקוטפם בעודם קטנים, כדי לתלות בבית לקישוט.
7. כולו תולעים וכדו' שבין כך אסור או א"א לאכלו.
8. וכן מי שיש לו עץ עם זיתים שחלק מענפיו מחשיכים את הבית, ועלים נושרים ומלכלכים, מאיזה שלב, ועד איזה שלב מותר להוריד את הענפים.
9. והאם מותר לקטוף פירות קטנים מאוד ובתחלת הפרח שלהם כדי לעשות מהם תרופות, ויטמינים ומוצרי הומפטיה.

תשובה יט – הל"טו – י"ח – לקיטה ואכילה בעודם קטנים.

בהל"טו מבואר בר"מ שאין אוספין פירות בוסר, אבל כשהן פנים מותר לאכול בשדה, כלומר ששם הוא דרך אכילתו ובבית לא. – ובחזו"א סימן י"ט סק"ז כתב שבדעת הר"מ נראה שהוא איסור לקיטה, אבל אם כבר לקט או מצא אף בבית מותר. – אבל בר"ש משאנץ על הת"כ מבואר שגמרינן מקרא שתי תבואות שיש ב' דרגות אימתי מותר לאכול, כלומר שיש מצב ודרגא שאסור לאכול בבית ובשדה מותר, ועיין בדרא"א ביה"ל ד"ה אין אוספין. – יתירה מכך לדעת הר"מ מאחר והוא חיסרון בדרך אכילתו, אם יבשיל את העגבניות והבננות, או אפילו אם יקטוף אותם על דעת כן, אפשר שמותר כי הוא רק חיסרון של דרך אכילה, ומ"מ אם זה כבר בדרגה שבדוחק נאכל, מבואר בחזו"א שם סוסק"ז שיהיה אסור לבשל. – ומשלב מסויים שכבר התחיל למרות שעדיין אינו פרי, מבואר בר"מ בהל"ז שכבר אסור לקוץ מפני שאסור להפסד, אבל בר"מ בפיה"מ כתב מפני שגוזל את הרבים, ולכאורה הנפק"מ באתרוגים שכבר ראוין אבל בפועל העיקר הוא למצווה האם אפשר להחשיבו כגוזל את הרבים, [ועיין בבית הרידב"ז פ"ו סוסק"א שדן להיפך האם מותר להוריד אתרוג למצווה כשאר אם ישאר על העץ יגדל הרבה יותר לאכילה] – וכן לענין מתולע שבפועל הוא מפסיד את הפרי, אבל אין את הסברא של גוזל את הרבים, וכן לענין ערלה שעדיף להוריד כדי שלא יבואו להכשל, ואולי גם אינו נחשב להפסד. – ועיין בפאה"ש פ"ו בית ישראל ו' שהביא ספיקו של הירושלמי האם בדרגה קטנה מותר ללקטן כדי לעשות מהם מלוגמא ומה שדן בדברים אלו.